

Ajatuspajakokeilun opetukset

*Poliittisia kysymyksiä käsittelevien
think tank -prosessien kokeilu*

Ajatuspajakokeilun opetukset

*Poliittisia kysymyksiä käsittelevien
think tank -prosessien kokeilu*

Elina Kervinen

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-403-8
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
21.6.2006

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Elina Kervinen</p>	<p>Julkaisun laji Selvitys</p>		
	<p>Toimeksiantaja Oikeusministeriö</p>		
	<p>Toimielimen asettamispäivä</p>		
<p>Julkaisun nimi Ajatuspajakokeilun opetukset Poliittisia kysymyksiä käsittelevien think tank -prosessien kokeilu</p>			
<p>Julkaisun osat</p>			
<p>Tiivistelmä Selvityksen tarkoituksena on ollut perehtyä siihen, mitä kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alaisena toteutettu think tank -kokeilu opetti suomalaisen ajatuspajatoiminnan mahdollisuuksista.</p> <p>Vuonna 2005 toteutetussa kokeilussa testattiin yhdentyyppisten poliittisia puolueita lähellä olevien ajatuspajojen toimintaa. Käytännössä oikeusministeriö rahoitti viittä vapaamuotoista kansanopistojen ja sivistysjärjestöjen toteuttamaa think tank -prosessia. Näiden teemana oli globalisaation ja suomalaisuuden suhde.</p> <p>Selvityksen vahva viesti on, että intoa ja tarvetta kokeillun kaltaisen think tank -toiminnan jatkamiseen on. Tulevaisuuden ajatuspajatoiminnan merkittävimpiä haasteita ovat muun muassa riittävän laajapohjaisen rahoituksen kokoaminen ja tutkimustoiminnan riippumattomuuden säilyttäminen. Kokeiluun osallistuneet pitivät tärkeänä, ettei think tank työhön mahdollisesti myönnettävää julkista tukea osoiteta vain yhdentyyppisille – esimerkiksi poliittisia puolueita lähellä toimiville – ajatuspajoille, vaan monimuotoisesti erilaisille think tankeille.</p> <p>Kokeilun viesti on myös, että ammattimaisella viestinnällä on think tank -työssä erittäin merkittävä rooli. Nyt toteutettujen ajatuspajahankkeissa tätä ei ollut täysin sisäistetty, eivätkä tehdyin työn tulokset siksi välittyneet laajalle yleisölle. Viestintään tulee panostaa, mikäli ajatuspajojen toivotaan herättävän kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman ja Kansanvalta 2007 -toimikunnan tavoitteiden mukaisesti julkista keskustelua ja tuovan uusia avauksia poliittisen päätöksenteon tueksi.</p>			
<p>Avainsanat: (asiasanat) Think tank, kansanvalta, julkinen keskustelu</p>			
<p>Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM017:00/2005, OM 18/014/2004 OM016:00/2003, 5/012/2003</p>			
<p>Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2006:16</p>	<p>ISSN 1458-7149</p>	<p>ISBN 952-466-403-8</p>	
<p>Kokonaissivumäärä 80</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta</p>	<p>Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja Oikeusministeriö</p>	<p>Kustantaja Oikeusministeriö</p>		

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIEMINISTERIET

Utgivningsdatum
21.6.2006

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Utredning	
Elina Kervinen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation (även den finska titeln) Lärdomar av försöket med tankesmedjor. Försöket med think tank-processerna som behandlar politiska frågor. (Ajatuspajakokeilun opetukset. Poliittisia kysymyksiä käsittelevien think tank -prosessien kokeilu.)			
Publikationens delar			
<p>Referat</p> <p>Syftet med utredningen har varit att gå in på vad think tank-försöket som hörde till politikprogrammet för medborgarinflytande lärde oss om möjligheterna för finländsk verksamhet med tankesmedjor.</p> <p>I försöket som genomfördes år 2005 testades verksamheten av en slags tankesmedjor som var nära politiska partier. I praktiken finansierade justitieministeriet fem fria think tank-processer som genomfördes av folkhögskolor och bildningsorganisationer. Temat var förhållandet mellan globalisationen och att vara finländare.</p> <p>Ett starkt budskap i utredningen är att det finns iver för och behov av att fortsätta sådan verksamhet som think tank-verksamheten var. De mest betydande utmaningarna för framtida verksamhet med tankesmedjor är bl.a. att samla en tillräckligt omfattande finansiering och att bevara forskningsverksamhetens oavhängighet. De som deltog i försöket ansåg det vara viktigt att det offentliga stödet som eventuellt beviljas think tank-arbetet inte riktas bara för en slags – t.ex. sådana som står nära politiska partier – tankesmedjor utan till olika tankesmedjor.</p> <p>Ett annat budskap med försöket är att den professionella kommunikationen har en mycket viktig roll i think tank-arbetet. I de nu genomförda projekten med tankesmedjor hade detta inte helt tillägnats och därför fick den vida publiken inte del av det utförda arbetet. Man skall satsa på kommunikationen om syftet är att tankesmedjorna väcker offentlig debatt och nya diskussionsinledare till stöd för det politiska beslutsfattandet vilket är målet för politikprogrammet för medborgarinflytande och Demokrati 2007-kommittén.</p>			
Nyckelord Think tank, demokrati, offentlig debatt			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren) JM017:00/2005, JM 18/014/2004 JM016:00/2003, 5/012/2003			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2006:16		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-403-8
Sidoantal 80	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

DESCRIPTION

MINISTRY OF JUSTICE
Finland

Date of publication
21.6.2006

Authors Elina Kervinen	Type of publication Report	
	Assigned by Ministry of Justice	
	Date when body appointed	
Name of the publication Lessons from an experiment in think tanks Experiment in think tank processes dealing with political issues (Ajatuspajakokeilun opetukset Poliittisia kysymyksiä käsittelevien think tank –prosessien kokeilu)		
Parts of publication		
Abstract The aim of the study was to examine in detail what the experiment in think tanks under the Citizen Participation Policy Programme has taught us about the possibilities provided by Finnish think tanks. The experiment carried out in 2005 comprised testing of a certain type of think tanks close to political parties. This meant in practice that the Ministry of Justice gave funding for five free-form think tank processes carried out by people's institutes and educational organisations. The theme for these think tanks was the relationship between globalisation and being a Finn. The main lesson learned from the study is that there is a clear interest in and a need for continued think tank activities of this type. The main future challenges for think tank activities are, among others, collecting a sufficient amount of broad-based funding and maintenance of the independence of research activities. Those participating in the experiment considered it important that possible public financing for think tank activities should not be allocated to think tanks of a certain type only –such as those close to political parties – but to think tanks of various kinds. Another lesson learned from the experiment is that professional communication plays a very important role in think tank activities. This had not been fully understood in the present experiment in think tanks, and the results of the work were therefore not disseminated to a broad public. Special attention should be attached to communication in order to achieve the objectives set by the Citizen Participation Policy Programme and the Democracy 2007 Committee, i.e. to initiate public debate and create new initiatives to support political decision-making		
Keywords think tank, democracy, public debate		
Other information (OSKARI and HARE numbers, other ref. No.) OM017:00/2005, OM 18/014/2004 OM016:00/2003, 5/012/2003		
Serial name and number Ministry of Justice, Finland, Reports and accounts 2006:16	ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-403-8
Number of pages 80	Language Finnish	Price Confidentiality status Public
Distributed by Ministry of Justice	Published by Ministry of Justice	

Sisällys

ALUKSI	2
1. THINK TANKIEN LYHYT HISTORIA	4
1.1 KEHITYS YHDYSVALLOISSA	4
1.2 KEHITYS EUROOPASSA	6
1.3 KEHITYS SUOMESSA	7
2. OIKEUSMINISTERIÖN THINK TANK -KOKEILUN TAUSTA JA TAVOITTEET	8
2.1 LÄHTÖASETELMA	8
2.2 HANKKEEN TAVOITTEET	11
2.3 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	11
3. THINK TANK -KOKEILUN ALAHANKKEET	12
3.1 KANSALLINEN SIVISTYSLIITTO RY:N (KANSIO) JA PAASIKIVI-OPISTON HANKE	14
3.2 KANSAN SIVISTYSTYÖN LIITON (KSL) HANKE	18
3.3 MAASEUDUN SIVISTYSLIITON JA ALKIO-OPISTON HANKE	24
3.4 TYÖVÄEN SIVISTYSLIITON (TSL) JA TYÖVÄEN AKATEMIAN (TA) HANKE	29
3.5 VIHREÄN SIVISTYSLIITON HANKE	36
3.6 KOKEILUN VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET	42
4. VAIKUTTAVATKO THINK TANKIT?	48
4.1 MITÄ THINK TANKIEN VAIKUTTAVUUDESTA VOIDAAN SANOA?	48
4.2 KOKEMUKSIA THINK TANK -KOKEILUN VAIKUTTAVUUDESTA	53
4.3 KYSELY POLIITTISILLE PÄÄTTÄJILLE	55
5. KUINKA TÄSTÄ ETEENPÄIN?	55
5.1 RAHOITUS	56
5.2 ORGANISAATION MUOTO	58
5.3 TOIMINTA JATKOSSA	63
PÄÄTELMÄT	65
LÄHTEET	67

Aluksi

Kun yhdysvaltalaiselta think tankeja laajasti tutkineelta James McGannilta kysyttiin, miten hän määritteli think tankin, oli vastaus kuulopuheen mukaan: "Kyllä sellaisen sitten tunnistaa, kun sellaisen näkee." McGannin lause kertoo jotakin olennaista think tankeista – tutkimuslaitosten toimenkuvia, toimintatapoja, kokoa ja näköä on liki saman verran kuin itse think tankeja.

Akateemisessa keskustelussa ei juuri tästä syystä ole päästy yksimielisyyteen siitä, miten think tank tulisi terminä määritellä. Laajasti sanottuna sillä viitataan hallintoon tai politiikkaan liittyvää tutkimusta tekeviin organisaatioihin, tietynlaisiin voittoja tavoittelemattomiin tutkimusyhteisöihin, jotka toimivat ainakin näennäisen itsenäisesti suhteessa maan hallitukseen, poliittisiin puolueisiin ja painostusryhmiin. (mm. Stone & Ullrich 2003, 5) Erilaisissa think tank -määrittelyissä viitataan tämän lisäksi tiuhaan tutkimusorganisaatioiden vahvasti julkiseen ja yleishyödylliseen rooliin, niiden kykyyn hallita mediaa, niiden akateemista työtä käytännönläheisempään otteeseen, niiden nopeaan työskentelytahtiin ja moniin muihin seikkoihin.

Arvioiden mukaan maailmassa on tällä hetkellä liki 3000 think tankiksi kutsuttua organisaatiota. (McGann ja Weaver 2000, teoksessa Stone 2004, 5) Keski-Euroopassa ja Yhdysvalloissa niillä on varsin vakiintunut rooli päivänpoliittisen keskustelun muotoilijoina. Suomessa tilanne on toinen. Think tankeiksi luettavia organisaatioita on vain kourallinen, ja siksi niiden rooli poliittisessa keskustelussa on toistaiseksi varsin pieni.

Keskustelu think tankien juurruttamisesta osaksi suomalaista poliittista kulttuuria on kuitenkin käynnissä. Tästä todistaa muun muassa, että Matti Vanhasen hallitus otti osaksi ohjelmaansa vuonna 2003 kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman, jossa asiaan tartuttiin. Käytännössä oikeusministeriön alaisena rahoitettiin kokeilu, jossa testattiin yhdentyypisten poliittisia puolueita lähellä olevien think tankien toimintaa vuoden 2005 ajan Suomen oloissa. Hankkeen tarpeellisuuden perusteluna oli karkeasti muotoiltuna ajatus siitä, että think tankit kohentavat kansanvallan tilaa. Niiden toivottiin tuottavan uusia ideoita poliittiseen keskusteluun ja tarjoavan puolueille lisää perusteltuja vaihtoehtoja päätöksenteon tueksi.

Tässä selvityksessä tarkastellaan sitä, miten tämä oikeusministeriön koordinoima think tank -hanke toteutui. Täyttivätkö kokeilun tuloksena synnytyt think tankit niille kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella kaavailun roolin ja mitä kokeilun perusteella on sanottavissa think tankien tulevaisuudesta Suomessa? Keskeinen kysymys on, onko kokeillun kaltainen think tank -toiminta Suomen oloissa mielekäästä, toisin sanoen kykenevätkö kokeillun kaltaiset poliittisia puolueita lähellä olevat think tankit herättämään yhteiskunnallista keskustelua kuten odotuksena ja tavoitteena oli. Lisäävätkö ne puolueiden sisällä poliittisista vaihtoehdoista käytävää keskustelua? Aktivoivatko ne kansalaisia? Tämä on tärkeää, mikäli samankaltaista toimintaa halutaan tulevaisuudessa jatkaa ja kehittää.

Käsillä olevan selvityksen tarkoituksena on ennen muuta kartoittaa think tank -toimintaa harjoitteluiden kokemuksia, ei niinkään tarjota luettavaksi laajaa ja perusteellista tieteellistä tutkimusta. Osallistujien kokemukset on ymmärrettävä nimenomaan yhdestä kokeilun kokemuksina. Niitä ei voi yleistää koskemaan kaikkia tulevaisuuden think tankeja Suomessa. Selvityksen perusteella on kuitenkin mahdollista saada vihjeitä siitä, minkälainen think tankien mahdollinen rooli suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa voisi olla.

Rakenteeltaan selvitys jakaantuu viiteen päälukuun. Ensimmäisessä luvussa käydään läpi think tankien lyhyt historia. Toisessa selvitetään kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alaisen

think tank -kokeilun taustaa ja tavoitteita ja käytännön toteutuksen puitteita. Kolmannessa luvussa käydään tapaus tapaukselta läpi kaikki viisi think tank -kokeilun alahanketta. Jokaisen hankkeen kohdalla käsitellään neljää asiaa: 1) hankkeen taustaa ja tavoitteita, 2) julkaistua kirjallista materiaalia, 3) hankkeen toiminnan think tank -tyylisyyttä ja 4) hankkeen tavoitteiden saavuttamista suhteessa itse asetettuihin ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman puitteissa asetettuihin tavoitteisiin. Lisäksi luvussa pohditaan mitkä olivat think tank -kokeilun vahvuudet ja heikkoudet kokonaisuudessaan. Merkittävä painoarvo annetaan viestinnän merkitykselle think tank -työssä.

Neljäs luku käsittelee think tankien vaikutusmahdollisuuksia. Kappaleessa 4.1 aihetta käsitellään yleisellä tasolla. Kappaleessa 4.2 puolestaan perehdytään luvun 2 pohjalta koostetusti siihen, miten ja mihin kokeilun alahankkeet kykenivät vaikuttamaan. Luku viisi tarkastelee suomalaisten think tankien tulevaisuutta kokeilun kokemusten valossa. Tärkeitä kysymyksiä ovat muun muassa, miten think tank -työtä voidaan rahoittaa ja miten niiden rakenne voitaisiin tavoitteiden saavuttamiseksi organisoida tehokkaimmin.

Selvitys perustuu kokeilun toteutukseen merkittävästi osallistuneiden toimijoiden haastatteluihin, hankkeen toteutuksesta laadittuihin dokumentteihin (hankesuunnitelmat ja loppuraportit), sen aikana julkaistuihin kirjallisiin aineistoihin sekä think tankeja käsittelevään akateemiseen kirjallisuuteen ja artikkeleihin. Lisäksi selvitystä varten toteutettiin kansanedustajille ja eduskuntapuolueiden puoluehallituksille lähetetty kysely ja haastateltiin kahta aihepiiriä tuntevaa yhteiskuntatieteiden tutkijaa.

Haastatellut henkilöt olivat:

Arja Alatalo (rehtori, Alkio-opisto)
 Anneli Bauters (opintojohtaja, Vihreä Sivistys- ja Opintokeskus Visio)
 Peter Ekholm (OTL, Kansallisen Sivistysliiton raportin kirjoittaja)
 Matti Kalliokoski (ohjausryhmän pj., Maaseudun Sivistysliitto MSL)
 Kristiina Kokko (koulutussuunnittelija, Kansallinen Sivistysliitto Kansio)
 Risto Kolanen (toimittaja, Työväen Sivistysliitto TSL)
 Erkki Koskiniemi (pääsihteeri, Kansan Sivistystyön Liitto KSL)
 Jarmo Lindén (ohjausryhmän jäsen, Kansan Sivistystyön liitto KSL)
 Matias Möttölä (toimittaja, Maaseudun Sivistysliitto MSL)
 Aleks Neuvonen (projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto)
 Katja Syvärinen (projektikoordinaattori, Kansan Sivistystyön Liitto KSL)
 Jorma Turunen (pääsihteeri, Työväen Sivistysliitto TSL)
 Anna-Mari Vimpari (koulutussuunnittelija, Maaseudun Sivistysliitto MSL)

Sähköpostitse on lisäksi haastateltu:

Sami Borg (johtaja/tutkija, Yhteiskunnallinen tietoaarkisto, Tampereen yliopisto)
 Marja-Riitta Heikkilä (rehtori, Paasikivi-opisto)
 Seppo Niemelä (ohjelmajohtaja, Oikeusministeriö)
 Markku Pyykkölä (opintojohtaja, Kansallinen sivistysliitto Kansio)
 Ilkka Ruostetsaari (valtio-opin professori, Tampereen yliopisto)

1. Think tankien lyhyt historia

Tarkasteltaessa suomalaisten think tankien tulevaisuuden mahdollisuuksia on hyvä tietää jotakin myös think tankien menneisyydestä. Tässä luvussa perehdytään selvityksen aiheen kannalta oleellisiin historiallisiin kehityskulkuihin Yhdysvalloissa ja Euroopassa¹. Kappaleen lopussa pohditaan, mitä think tankien roolista voi jo sanoa suomalaisessa kontekstissa.

1.1 Kehitys Yhdysvalloissa

Think tankien synty ja kehitys tietyssä maassa tai tietyllä alueella liittyy pääsääntöisesti jonkinlaiseen ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen murrokseen. Tutkimusorganisaatioiden määrän kasvuun ovat vuosien aikana vaikuttaneet niin teollistuminen, yleinen demokratiakehitys, taloudelliset kriisit kuin sodat ja niiden jälkeinen jälleenrakennuskin. (esim. Stone & Ullrich 2003, 15)

Varsinaisesti termiä *think tank* tiedetään käytetyn ensimmäistä kertaa Yhdysvalloissa toisen maailmansodan loppuvaiheessa. Sanaparilla viitattiin tuolloin turvalliseen rintamalinjojen takana sijaitsevaan paikkaan, jossa sotilas- ja siviiliasiantuntijat saattoivat juonia tulevaa kaikessa rauhassa piilossa vihollisen silmiltä. (*Foreign Policy Agenda 11/ 2002*: Abelson)

Ensimmäiset nykymerkityksessä think tankeina pidettävät politiikantutkimuslaitokset syntyivät Yhdysvaltoihin 1900-luvun kahdella ensimmäisellä vuosikymmenellä (esim. Russel Sage Foundation 1907 ja CEIP 1910). Nämä niin sanotut ensimmäisen aallon think tankit olivat itsenäisesti toimivia, korkealaatuiseen akateemistyyppiseen mutta käytännönläheiseen tutkimukseen keskittyneitä yksiköitä. Rahoituksensa ne saivat erilaisilta säätiöiltä ja yksittäisiltä ihmisiltä. Tavoitteena ei ollut ajaa poliittisia aatteita, vaan ennen muuta parantaa ja järjeittää poliittista päätöksentekoa. (ibid.)

Think tankien varsinainen synty ajoittui toisen maailmansodan jälkeiseen kauteen. Toisen aallon think tankit, joita esimerkiksi Abelson kutsuu hallituksen urakoitsijoiksi, syntyivät reaktiona sodan jälkeisiin poliittisiin oloihin. Ennen eristyksissä elänyt USA joutui määrittelemään roolinsa uudelleen noustuaan maailmanpolitiikan supervaltaksi. Avuksi otettiin laaja joukko asiantuntijoita. Tiedon tarvetta täyttämään syntyivät muun muassa Foreign Policy Research Institute FPRI vuonna 1955 ja Institute for Defence Analysis 1956. (Abelson, teoksessa Stone ja Denham 2004, 224)

Ensimmäisen aallon ja toisen aallon think tankien välinen ero liittyy ennen muuta rahoitukseen. Siinä missä 1900-luvun alun tutkimuslaitokset olivat yksityisrahoitteisia, saivat uudemmat yksiköt yhä useammin varansa hallituksen eri virastoilta tai laitoksilta. Tutkimus oli edelleen akateemistyyppistä ja korkeatasoista, mutta sen tavoitteena oli ennen muuta tukea valtionhallintoa sen poliittisissa projekteissa. (*Foreign Policy Agenda 11/2002*: Abelson)

Hyvä esimerkki toisen aallon think tankista on vuonna 1948 perutettu RAND, joka keskittyi alkuvuosinaan palvelemaan liki pelkästään Yhdysvaltain puolustusministeriötä. Think tank osallistui merkittävästi ydinasepuolustuksen käytännön toteutuksen visiointiin. (Lawrence 1996, 46, 49–53)

¹ Think tankeja on viimevuosina syntynyt kiihtyvällä vauhdilla myös Aasian ja Afrikan kehittyviin demokratioihin. Näiden maiden tutkimuskentän tarkastelu ei kuitenkaan ole mahdollista tai mielekäästä tämän selvityksen puitteissa.

Tutkimuslaitosten määrän kasvua vauhditti toisessa kehitysvaiheessa hallintokoneiston ja sen käsittelemän tietomäärän kasvu. Päätöksenteon tueksi tarvittiin entistä enemmän luotettavaa ja helposti käsiteltävissä olevaa tietoa. (Ricci 1993, 37). Merkittävä tekijä oli myös sodan aikaa seurannut moraalinen hämmennys. Kasvavan tietotulvan keskellä ihmisten kyky suhtautua ympäröivään maailmaan heikkeni. Tarvittiin joku tai jokin, joka suodattaisi tiedon ja erottaisi tärkeän vähemmän tärkeästä. (ibid. 48) Vaikutuksensa oli myös tiedonvälityksen nopeutumisella ja markkinoinnin ja mainonnan roolin kasvulla. Poliittisilla areenoilla tieto oli esitettävä uusia kanavia käyttäen ja entistä houkuttelevammassa muodossa, jotta se huomattaisiin. (ibid. 23)

Myöhemmin amerikkalaisten tutkimuslaitosten lisääntymistä ja kehitystä edistivät muun muassa rotukysymyksen kärjistyminen ja Vietnamin sodan vastaliikkeiden synty. Monet liberaalit tutkijat näkivät think tankeissa mahdollisuuden haastaa vallalla olevat ulko- ja sisäpolitiikkaa ohjaavat näkemykset. (ibid. 224)

Niin sanotut kolmannen aallon think tankit eroavat kahden aiemman vaiheen tutkimuslaitoksista ennen muuta toimintatavoiltaan. Ne ovat edeltäjiään selkeämmin tiettyyn arvopohjaan sitoutuneita ja tiettyjä intressejä ajavia organisaatioita. Niiden pääasiallinen tavoite ei ole ollut niinkään tehdä korkealaatuista akateemista tutkimusta, vaan ennen muuta vaikuttaa poliittiseen prosessiin. Ne ovat myös muuttaneet yhdysvaltalaisen think tank - yhteisön luonnetta entistä markkinointihenkisemmäksi ja kilpailullisemmaksi. (*Foreign Policy Agenda 11/2002*: Abelson)

Esimerkki tällaisesta think tankista on vuonna 1973 perustettu Heritage Foundation. Nettisivuillaan se kertoo tavoitteekseen "muotoilla ja edistää sellaista konservatiivista politiikkaa, joka nojaa yksityisyrittäjyyteen, rajattuun hallitusvaltaan, yksilön vapauteen, perinteisiin amerikkalaisiin arvoihin ja vahvaan kansalliseen puolustukseen." (Heritage Foundation)

Neljännän aallon think tankeina voidaan pitää niin sanottuja perintö -think tankeja. Ne on kehitetty ylläpitämään tietyn henkilön, esimerkiksi entisen presidenttien roolia sisä- ja ulkopoliittisessa keskustelussa ja jättämään siihen pysyvän jälkensä. Tällaisia tutkimuslaitoksia ovat muun muassa Atlantan Carter Center ja Washington DC:ssä vaikuttava Nixon Center for Peace and Freedom. (*Foreign Policy Agenda 11/2002*: Abelson)

Neljänten aaltoon kuuluvat myös ehdokasvetoiset tutkimuslaitokset. Ne toimivat suurilta osin kuten kolmannen aallon edunvalvonta think tankit mutta ilman yhtä pysyvää koneistoa. Monet tällaisista tutkimusyksiköistä on perustettu tietyn poliittisen kandidaatin tai ryhmän tueksi ja niiden pääasiallisena tehtävänä on tuottaa tutkimusta ja uusia ideoita, jotka tekevät ehdokkaan poliittisen sanoman uskottavammaksi (Abelson, teoksessa Stone ja Denham 2004, 221).

Viimeisiä think tankien lisääntymistä ja kehitystä vahvasti vauhdittaneita tapahtumia ovat olleet syyskuun 11. päivän terrori-iskut New Yorkissa ja Irakin sota. Niiden seurauksena on syntynyt useita uusia turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa sekä rauhantutkimusta painottavia think tankeja niin Yhdysvaltoihin kuin Eurooppaan. Myös monet vanhat tutkimuslaitokset ovat muuttaneet kiinnostuksen kohteitaan. (NIRA's World Directory of Think Tanks 2005)

1.2 Kehitys Euroopassa

Euroopassa think tank -ilmiön ensimmäinen kehitysvaihe osuu 1800-luvun lopun ja toisen maailmansodan syttymisen väliseen aikaan. Tuolloin Britanniaan syntyi ryhmä virallisen hallintokoneiston ulkopuolella toimivia instituutteja (esim. Chatham House/RIIA, the National Institute of Economic and Social Research – NIESR ja The Fabian Society). Think tankeja syntyi samoihin aikoihin myös Saksaan. (Stone ja Ullrich 2003, 10)

Ensimmäisten tutkimuslaitosten synnyn takana olivat muun muassa teollistuminen, kaupungistuminen, yleistynyt lukutaito ja massamedian kehitys. Tuon ajan pienet hallintokoneistot eivät kyenneet tuottamaan tehokkaasti, jos lainkaan päätöksenteon tueksi tarvittavaa tutkimusta. Tämä loi tarpeen perustaa itsenäisiä tutkimusinstituutteja. (ibid. 15)

Toinen think tankien kehitysvaihe, karkeasti ottaen vuosien 1945 ja 1970 välinen aika, oli Euroopassa politiikan tutkimuksen kiihkeätä kehitysvaihetta. Rahoitusta tutkimukselle ja kehittyville think tankeille oli tarjolla niin valtiollisista kuin yksityisistä lähteistä. Elettiin sodan jälkeistä jälleenrakennusvaihetta, ja julkinen sektori laajeni useimmissa Euroopan maissa. Keynesiläinen talouspolitiikka omaksuttiin yleiseksi taloudenpidon linjaksi, ja uusien poliittisten kokeiluiden tueksi tarvittiin pitävää tutkimustietoa. (ibid. 15)

Juuri toisen kehitysvaiheen aikana perustettiin suuri osa nykyisistä mannereurooppalaisista think tankeista. Ne olivat suurilta osin teknokraattisia ja tieteellisen eliitin masinoimia. Kuten ensimmäisenkin kehitysvaiheen aikana, ne painottivat tutkimuksessaan käytännönläheisyyttä, riippumattomuuttaan poliittisista puolueista ja mahdollisimman suurta tieteellistä objektiivisuutta. (ibid, 11)

Kolmannen aallon eurooppalaiset think tankit ovat syntyneet viimeksi kuluneiden parinkymmenen vuoden aikana. Ne ovat tyypillisesti erikoistuneet entistä vahvemmin tiettyjen aihealueiden käsittelyyn ja ne myös suuntautuvat entistä vahvemmin päivänpolitiikkaan. Hyviä esimerkkejä ovat ympäristökysymyksiin keskittyvät think tankit kuten Öko Institut Saksassa ja työllisyystutkimuslaitokset kuten the European Center for Work and Society Alankomaissa. Kuten Yhdysvalloissa, ovat tämän vaiheen think tankit edeltäjiään selvemmin ideologisia ja toisinaan ne myös tunnustavat poliittista väriä. Kolmannen aallon think tankit toimivat myös entistä enemmän mainos- ja markkinointimaailmasta ammennetuin keinoin. (ibid.11–12)

Kolmannen aallon think tankien muotoutumiseen vaikutti esimerkiksi EU:n kehitys ja siihen liittyvän tiedontarpeen kasvu. Myös talouspoliittisilla muutoksilla oli roolinsa: keynesiläisen järjestelmän kriisi edisti mitä luultavimmin uusoikeistolaisten, liberaalia talouspolitiikkaa edistävien think tankien nousua 1980-luvulla. Viimeisimpänä kimmokkeena on ollut terrorismin nouseminen poliittisen agendan kuumaksi perunaksi. Sen voi katsoa vaikuttaneen rauhantutkimukseen keskittyvien laitosten lisääntymiseen. (ibid. 19)

Stone huomauttaa, että kolmannen aallon aikana kiihtynyt tutkimuslaitosten määrän kasvu on lisännyt kilpailua niiden välillä. Kilpailu on koventunut myös suhteessa akateemiseen maailmaan. Tästä syystä monet yliopistot ovat perustaneet think tank -henkisiä, nopeampaan ja käytännönläheisempään tutkimukseen erikoistuneita yksiköjä. Nämä toimivat usein yhteistyössä paitsi keskenään myös muiden think tankien kanssa. (ibid.13)

Neljännän aallon eurooppalaisia tutkimuslaitoksia syntyy parhaillaan. Ne keskittyvät edeltäjiään enemmän valtion rajat ylittäviin tai alittaviin, alueellisiin, globaaleihin tai EU:n laajuisiin kysymyksiin. Tällaiset think tankit ovat muita tutkimuslaitoksia useammin maan hallinnosta riippumattomia, ja niillä on siksi suurempi vapaus tehdä tutkimusta, joka ei ole tiukasti sidottua julkisen vallan tavoitteiden saavuttamiseen. (ibid.13)

1.3 Kehitys Suomessa

Suomalaisten, think tankeja muistuttavien tutkimusyksikköjen kirjoa ei ole koostetusti kartoitettu, eikä tällaisten tutkimusyksikköjen kehityksestä voi siis toistaiseksi juuri puhua. Jo talonpoikasjärjellä voi silti todeta, että Suomessa toimivien think tankien määrä on varsin pieni. Lähimmäksi akateemisia think tank -määritelmiä asettuvat ehkäpä Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA, eduskunnan alaiseksi vastikään siirtynyt Ulkopoliittinen instituutti, ammattiyhdistysliikkeiden rahoittama Palkansaaajien tutkimuslaitos PT ja Pellervon taloudellinen tutkimuskeskus PTT.

Näiden lisäksi valtiolla on liki 20 vakiintunutta tutkimuslaitosta, jotka toimivat enemmän tai vähemmän itsenäisesti. Tällaisia ovat muun muassa Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes, Kansanterveyslaitos ja Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Lopulta myös yliopistot rahoittavat joitakin melko itsenäisiä tutkimuslaitoksia, joiden työ on think tankien tyyliin käytännönläheistä. Yksi tällainen on Jyväskylän yliopiston, Opetusministeriön ja Suomen kulttuurirahaston yhdessä perustama Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö CUPORE.

Puoluesidonnaista think tankia muistuttaa Sdp:n rahoittama Kalevi Sorsa -säätiö. Sen tavoitteena on herättää yhteiskunnallista keskustelua, tehdä tutkimusta ja tuottaa julkaisuja. Toistaiseksi toiminta on ollut vaatimatonta.

Näiden kaikkien ympärillä ja välillä toimii suuri määrä virallisia, puolivirallisia ja epävirallisia asiantuntijaverkkoja, joiden asema on melko vakiintunut, mutta joista ei ole olemassa tarkkaa ja kirjattua tietoa.²

² Suomalaisten yhteiskunnallisiin ja poliittisiin kysymyksiin keskittyvien tutkimusorganisaatioiden tarkempi kartoittaminen ja niiden toiminnan analysointi suhteessa think tank -työhön ei ole tämän selvityksen suppeuden vuoksi mahdollista. Tällaisen kartoituksen tekeminen olisi kuitenkin varmasti hyödyllistä, mikäli think tankien syntyä ja suomalaisen tutkimuskentän monipuolista kehitystä halutaan jatkossa tukea.

2. Oikeusministeriön think tank -kokeilun tausta ja tavoitteet

Helmikuussa 2003 Matti Vanhasen hallitus käynnisti yhtenä ohjelmansa osana niin sanotun kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman. Poliitiikkaohjelman julkilausuttuna tavoitteena oli *"vetovoimainen edustuksellinen demokratia, jota täydentää kansalaisten suora osallistuminen, vaikuttaminen ja kuulluksi tuleminen"* (kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma).

Tarkemmassa neljän kohdan tavoiteasettelussa hallitus linjasi: *"Perinteisiä ja uusia kansalaisvaikuttamisen kanavia kehitetään niin, että ne tukevat kansalaisten täyttä osallistumista yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintaan. Hallinnolla on tarpeelliset työkalut ja asenteellinen valmius keskusteluun kansalaisten kanssa."* (ibid.)

Tämän lauselman sekä hallituksen strategia-asiakirja 2005 merkinnän: *"Selkeytetään yhdessä puolueiden kanssa niiden uusiutuvaa tehtäväkuvaa edustuksellisen demokratian keskeisinä toimijoina, erityisesti mahdollisuuksia poliittisten tavoitteiden prosessointiin ja yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämiseen"* (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 1/2005, 60) käytännön toteutuksena syntyi oikeusministeriön koordinoima think tank -hanke. Sen tarkoituksena oli kokeilla, kuinka poliittisia kysymyksiä käsittelevien think tankien toiminta olisi mahdollista Suomen oloissa.

2.1 Lähtöasetelma

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman mainitsemia kansalaisten osallistumismahdollisuuksia koetettiin think tank -hankkeessa parantaa perinteisen puoluejärjestelmän kautta. Käytännössä oikeusministeriö tarjosi yhdeksälle puolueita lähellä olevalle ja yhteiskunnallisen taustan omaavalle kansanopistolle ja sivistysjärjestölle rahallista tukea, jonka avulla näiden tuli synnyttää oman valintansa mukainen think tank -prosessi.

Ennen kokeilun toteuttamista oikeusministeriö tilasi Työväen Sivistysliiton (TSL) pääsihteeriltä Jorma Turuselta selvityksen think tank -toiminnan erilaisista kansainvälisistä muodoista. Selvityksen tarkoituksena oli nostaa esiin käyttökelpoisia ideoita ajatuspajatoiminnan suomalaisista toteuttamistavoista. Työn oli tarkoitus tarjota myös Pertti Paasion johtaman Kansanvalta 2007-toimikunnan työn pohjaksi näkökulmia think tankien toiminnasta. Kansanvalta 2007 -toimikunnan tehtävänä oli arvioida edustuksellisen demokratian toimintaa ja tehdä ehdotuksia suomalaisen kansanvallan vahvistamiseksi.

Turusen selvitys *Think tankit ja poliittiset säätiöt Euroopassa* linjasi osaltaan koko think tank -kokeilun perustaa. Raportissa Turunen käy kattavasti läpi suomalaisen puoluejärjestelmän ja edustuksellisen demokratian haasteita ja syytä sille, miksi think tank -toimintaa tarvitaan.

Huoli puolueiden tilasta

Turunen perustelee selvityksessään ajatuspajojen tarpeellisuutta puolueiden heikentyneellä kyvyllä heijastaa kansalaisten tahtoa niin, kuin toimivassa edustuksellisessa demokratiassa olisi tarkoitus. Poliitiikka on muuttunut muun muassa globalisaation ja kiihtyneen tietotulvan vuoksi entistä nopeatemposemmaksi ja puolueiden kyky hallita informaatiota on käynyt heikoksi. Sosiaalinen ja kulttuurinen eriytyminen on kiihtynyt, työelämä muuttunut ja osa kansalaisista

syRJäytynyt pysyvästi. Seurauksena on ollut osaltaan politiikan popularisaatio: tyytymätön kansa kaipaa yksiselkoista ja nopeaa päätöksentekoa. Asioiden pohtimiselle ja laajojen kokonaisuuksien hahmottamiselle ei kuitenkaan ole puolueissa aikaa. (Turunen 2005, 4–7)

Puolueiden roolia edustuksellisen demokratian moottorina on murentanut jo mainittujen seikkojen lisäksi kehitys, jossa merkittävä osa päätöksenteosta on siirtynyt joko ylikansalliselle tai alueelliselle tasolle. Suomalainen kansanedustaja ei voi enää vaikuttaa kansalaisen elämään, kuten parikymmentä vuotta sitten. Osa arkipäivän elämään vaikuttavista päätöksistä syntyy EU:ssa ja osa kuntatasolla. (ibid.)

Puolueiden aseman heikkenemisestä todistaa myös se, että puolueiden kannatuspohja on kaventunut viime vuosikymmeninä selkeästi. Kaikkien suurten puolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet 1980-luvun vaihteesta alkaen. Vuoden 1979 luvuista kokoomuksen jäsenmäärä on laskenut 35 prosenttia, Sdp:n 30 ja Suomen Keskustan 16 ja Vasemmistoliiton jopa 70 prosenttia. Vielä 1960-luvun alussa noin 19 prosenttia äänioikeutetuista kuului näihin puolueisiin. Nykyisin neljän suurimman puolueen jäsenkirjaa kantaa vain noin joka kymmenes äänioikeutettu. (Sundberg, 1996, 88–89)

Puoluetutkija Peter Mairin mukaan puolueilla onkin kaiken kaikkiaan yhä suurempia vaikeuksia välittää kansalaisten tunteja päätöksentekoon. Äänestäjäkunta ei enää samastu sellaisiin perinteisiin ja suhteellisen pysyviin intressiritiriitoihin, joiden varaan puoluelaitos aikoinaan muotoutui. Perinteiset intressiritiriidat eivät myöskään välity puolueiden ohjelmista eivätkä hallitukset muodostu suoraan vaaleissa mitattavan puoluekilpailun ja siinä menestymisen tuloksena. Mairin mukaan modernia demokratiaa onkin jatkossa yhä vaikeampi luonnehtia puoluedemokratiaksi. Tämä haastaa puolueet luomaan uudenlaisen identiteetin. Myös puolueiden tehtävät muuttuvat liki välttämättä. (Mair 2002 14–19, Pekosen 2006 mukaan).³

Puolueet eivät siis houkuttele toimimaan, eikä niihin luoteta. Tutkija Sami Borgin mukaan suomalaisen kansalaisvaikuttamisen keskeisimpiin kehittämiskeinoihin kuuluisivat muun muassa poliittisten vaihtoehtojen esittämisen ja erottuvuuden sekä yhteiskunnallisen keskustelun vaaliminen. Demokratian tilaa piristettäisiin myös kohentamalla suomalaisten kansalaisvalmiuksia sekä kansalaisten tietoja yhteiskunnasta ja politiikasta. (Borg, 2005, 87)

Nämä ovat seikkoja, jotka ovat olleet myös think tank -kokeilun tausta-ajatuksina. Oikeusministeriölle laatimassaan selvityksessä Turunen päättelee, että think tankeilla saattaisi olla suuri rooli puoluetoinnin piristämisessä ja kansalaisten aktivoinnissa. Niiden avulla politiikkaa luotaisiin entistä enemmän keskustelun kautta ja mielipiteitä muodostettaisiin tutkitun ja perustellun tiedon pohjalta avoimesti. Think tankit toisivat lisäksi puolueisiin uutta ajattelua ja aloitteenkykyä ja niiden avulla voitaisiin kehittää sellaisia osallistumisen muotoja, joihin entistä useampi kansalainen kokisi voivansa ja haluavansa ottaa osaa. Think tankit voisivat myös edesauttaa poliittista hallintaa ja yhteiskunnallista sitoutumista. (Turunen 2005, 98)

Tämä oli pitkälti think tank -kokeilun lähtökohta. Ajatuksen taustalla voi nähdä liittymäkohtia akateemisessa kirjallisuudessa yleiseen näkemykseen demokratiasta laajana, pelkkää vallan

³ Perinteisten poliittisten puolueiden haasteita sivutaan tässä selvityksessä vain hankkeen perusteluiden osalta. Enemmän aiheesta mm. Frans Becker ja René Cuperus (Europäische Politik 06/2004), Poliitikka 1/1997: Pekonen K. 1997a: Puoluevastainen mieliala Suomessa, Mair Peter: Political Parties and Democracy: What Sort of Future: www.ics.ul.pt/ceapp/conferencias/fulbright/18PMair.pdf

konkreettista kolmijakoa ja edustuksellista järjestelmää perusteellisempänä yhteiskunnallisena järjestyksenä. Tällaisen, niin sanotun deliberatiivisen demokratiakäsityksen mukaan kansanvallan tulisi olla julkisen vallankäytön ja vallan pääasiallisten instituutioiden järjestämistä niin, että yhteisön hyvinvointiin vaikuttavia päätöksiä voidaan pitää tuloksena vapaasta ja perustellusta keskustelusta, jota ovat käyneet moraalisesti ja poliittisesti tasaveroiset yksilöt (Benhabib, 1994). Ideaalitulanteessa päätöksenteon vaihtoehtoja ei siis rajattaisi ennalta virkamieskeskustelussa vaan perusteellisessa ja perustellussa julkisessa keskustelussa puolueiden ja muiden yhteiskunnallisten toimijoiden välillä. Päätöksenteko perustuisi tietoon ja mahdollisimman monien osapuolien kuulemiseen, ei lyhytnäköisiin valtatavoitteisiin vaalien alla.

Näin siis periaatteessa. Se, millainen think tankien rooli uusien perusteltujen päätöksentekovaihtoehtojen luomisessa ja kansanvallan tilan todellisessa kohentamisessa on, riippuu arvatenkin useista seikoista. Tärkeänä voi pitää muun muassa sitä, kuinka tutkimusorganisaatiot onnistuvat kommunikoimaan viestinsä päätöksentekijöille ja kuinka hyvin ne pystyvät osallistamaan tavallista kansaa niin tietoa kerätessään kuin sitä välittäessään.

Think tankit puolueiden lähelle

Politiikkaohjelman lähtökohtana olivat siis edellä mainituista syistä puolueet. Think tank -hankkeen toteutusta ei kuitenkaan annettu suoraan niiden käsiin vaan puolueita lähellä oleville sivistysjärjestöille ja kansanopistoille. Nämä koulutustahot toimivat periaatteessa itsenäisinä (puolue on useimmissa tapauksissa vain yksi monista rahoittajatahoista), minkä koettiin antavan paremmat mahdollisuudet riippumattoman työn toteuttamiseen ja uusien näkökulmien löytämiseen. Samalla niiden kuitenkin ajateltiin edustavan emopuolueensa kanssa samaa arvopohjaa ja pystyvän näin ollen tarjoamaan materiaalia, josta myös puolue voi selkeämmin voi hyötyä. Lisäksi sivistysjärjestöt ja kansanopistot tarjosivat think tank kokeilulle jo olemassa olevan rakenteen. Vuoden aikana uuden toimintakoneiston synnyttäminen olisi ollut hankalaa.

Puoluelähtöisen toteutuksen valinta oli linjassa koko kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman idean kanssa. Siinä politiikkaa ja kansalaisvaikuttamista käsitellään pitkälti edustuksellisen demokratian koneiston kautta. Käsitys politiikan alasta on selkeän perinteinen; muun muassa ruohonjuuritason toiminta ja arkipäivän poliittiset valinnat rajataan suurilta osin tarkastelun ulkopuolelle.

Think tank -kokeilun asemoiminen lähelle poliittisia puolueita oli myös oikeusministeriössä hankkeen toteutuksesta vastaavan ohjelmajohtajan Seppo Niemelän henkilökohtainen valinta. Niemelän mukaan puolueiden aika ja rahat kuluvat mahdollisten ja parempien tulevaisuudenkuvien hahmottelun sijaan vaalityöhön, eivätkä ne näin ollen kykene heijastamaan kansalaisten huolia ja toiveita entiseen tapaan. Poliittikka syntyykin Niemelän mukaan puoluekoneiston ja eduskunnan sijaan ministeriöissä virkamiestyönä. (Niemelän sähköpostihaastattelu). Edustuksellisen demokratian ylläpitäminen vaatisi kuitenkin, että puolueiden kyky prosessoida toteuttamiskelpoisia sekä tutkimustietoon että kansalaiskeskusteluun perustuvia ajatuksia vahvistuisi. Think tank -tyyppisen toiminnan avulla puolueet voisivat saada ohjelmatyönsä tueksi uutta perusteltua ja tutkittua materiaalia ja näin ollen voisivat luoda visioita siitä, miltä tulevaisuuden maailman tulisi näyttää. (Niemelä, 2004)

Puoluelähtöinen toteutus oli siis selvä valinta. Akateemisessa keskustelussa mielipiteet siitä, kuinka lähellä perinteistä poliittista koneistoa think tankien tulisi toimia, ovat kuitenkin

vaihtelevia. Tutkimusorganisaatioiden ja puolueiden liian likeisen suhteen arvioidaan usein vaarantavan todellisen puolueettoman ajattelun. Vaarana pidetään, että ajatushautomoista tulee kabineteissa tehtyjen päätösten ja linjausten älyllisiä oikeuttajia, eikä todellisia uusia ideoita lopulta juurikaan synny. Tähän kysymyksenasetteluun palataan tarkemmin tämän selvityksen luvussa 5.

2.2 Hankkeen tavoitteet

Oikeusministeriön kokeilun tavoitteita linjattiin Hallituksen strategia-asiakirjassa 2005 (Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 1/2005, s. 60) seuraavasti:

"Selkeytetään yhdessä puolueiden kanssa niiden uusiutuvaa tehtäväkuvaa edustuksellisen demokratian keskeisinä toimijoina, erityisesti mahdollisuuksia poliittisten tavoitteiden prosessointiin ja yhteiskunnallisen keskustelun ylläpitämiseen."

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alainen, edustuksellisen demokratian tilaa arvioimaan perustettu Kansanvalta 2007-toimikunta puolestaan toivoi think tankeista apua muun muassa seuraaviin kansanvallan parempaa toteutumista edistäviin asioihin:

1. Puolueiden sisäiseen keskustelun ja puolueiden ohjelmatyön tukeminen sillä tavalla, että puolueilla olisi mahdollisuus tarjota entistä enemmän perusteltuja vaihtoehtoja päätöksentekoon.
2. Liiallisen konsensuskulttuurin rikkominen ja puolueiden sisällöllisten erojen esiin tuominen myös vaalien ulkopuolella.
3. Puolueiden parempi kyky saada kansalaiset kiinnostumaan politiikasta.
4. Puolueiden koulutustoiminnan vahvistaminen

(Kansanvalta 2007-toimikunnan mietintö 10–11)

2.3 Käytännön toteutus

Oikeusministeriö tarjosi yhdeksälle puoluetta lähellä toimivalle ja yhteiskunnallisen taustan omaavalle kansanopistolle/opintokeskukselle ja sivistysjärjestölle rahallista tukea (korkeintaan 50 000 euroa/osallistujataho) think tank -toiminnan kokeilemiseksi. Oikeusministeriön tuen vastineeksi hankkeeseen osallistujien odotettiin julkaisevan globalisaatiota ja sen vaikutuksia suomalaisessa yhteiskunnassa käsittelevä kirjallinen aineisto. Projekti alkoi helmikuussa 2005 ja sen oli määrä päättyä joulukuun 2005 mennessä. Käytännössä viimeinen näiden ajatushautomojen tuottama kirjallinen aineisto julkaistiin kuitenkin vasta helmikuun 2006 lopussa.

Hankkeeseen osallistujien ei odotettu perustavan pysyviä tutkimusyksiköitä tai keskittyvän pitkäjänteiseen tutkimukseen, kuten think tankit usein tekevät. Yhden vuoden aikana sellainen olisi ollut mahdotonta. Ennemmin osallistujatahoilta toivottiin tukea julkisen keskustelun aktivoimiseksi ja ideoita siitä, miten tällainen aktivointi onnistuisi think tank -tyyppisen toiminnan avulla. Samalla toivottiin, että kokeilu innostaisi kehittämään samantyyppistä mutta pysyvämpää think tank -toimintaa myös jatkossa.

3. Think tank -kokeilun alahankkeet

Tässä luvussa esitellään kaikki viisi think tank -kokeilun toteutunutta hanketta. Ensin kerrotaan niiden taustasta ja tavoitteista ja sitten tuotetusta kirjallisesta materiaalista. Jokaisen hankkeen kohdalla eritellään sitä, kuinka vuoden aikana kokeiltu toiminta vastasi think tankeille yleisesti asetettavia määreitä ja odotuksia.

Tarkastelu on tässä raportissa tehty vertaamalla think tank -hankkeiden toteutusta akateemisessa kirjallisuudessa esitettyihin määritelmiin siitä, mitä think tankit ovat ja mitä ne tekevät. On selvää, että tällaiset määritelmät antavat vain suuntaviivoja siitä, minkälaisia think tankit voivat olla ja minkälainen yhteiskunnallinen rooli niillä on. Jokainen tutkimuslaitos ja jokainen yhteiskunta asettavat toiminnalle omat reunaehdonsa. Tarkoituksena on lähinnä saada mielikuva siitä, miten nyt kokeiltu ajatusten hautominen suhteutuu sellaiseen työhön, jolla uusia ideoita ja keskustelua tavoitellaan jo toimivissa laitoksissa.

Analyysin kehys

Analysoinnin apuna käytetään Stephen Boucherin laatimaa luokittelua think tankien ominaisuuksista sekä laajasti think tankeista kirjoittaneen yhdysvaltalaisutkijan James Mc Gannin luonnehdintaa think tankeille yhteisistä perustehtävistä ja haasteista. Näitä luokitteluja sovelletaan väljästi koostamalla niistä nyt toteutetun kokeilun analysointiin sopiva lista. Jokaisen hankkeen esittelyn yhteydessä pohditaan jo edellä esitetyn lisäksi, kuinka kyseinen hanke onnistui toteuttamaan omat tavoitteensa ja kuinka hyvin hanke vastasi kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella think tankeille asetettuihin odotuksiin. (ks. 1.2)

Think tankien perustehtävät ja haasteet McGannin mukaan:

Tehtävät:

- 1) Toteuttaa pitkä- ja lyhytkestoista tutkimusta.
- 2) Tuottaa kirjallista materiaalia, niin kirjojen, kuin ajankohtaisten toimintasuuntautuneiden raporttien muodossa.
- 3) Tarjota kiinnostavia ajankohtaisia näkökulmia julkiseen keskusteluun, niin poliitikoille, kuin mediallekin.
- 4) Tarjota henkilöstöä hallituksen ja virallisen päätöksentekokoneiston tarpeisiin.

Haasteet:

- 1) Think tankin tulee saada taakseen riittävän laaja rahoituspohja.
- 2) Think tankin tulee haalia joukkoihinsa älykkäitä ja mediataitoisia ihmisiä, joilla on kyky sekä ajatella selkeästi että välittää ajatuksensa medialle.
- 3) Think tankin tulee tuottaa uutta luovia ideoita ja haastaa status quo sekä tarjota mahdollisia ratkaisuja.
- 4) Think tankin tulee ymmärtää, kuinka poliittiseen päätöksentekoon vaikutetaan. (Lahrant ja Boucher 2004, 1)

Think tankien ominaisuudet Boucherin mukaan:

- 1) Organisaatioltaan pysyvä.
- 2) Erikoistuu tuottamaan ratkaisuja, jotka liittyvät julkisen hallinnon toimivuuteen ja kansalliseen politiikkaan.

- 3) Työllistää vakituisia tutkijoita.
- 4) Tuottaa ideoita, neuvoja ja analyysejä.
- 5) Painottaa työssään tutkimustulosten välittymistä politiikkaan vaikuttaville tahoille ja kansalaisille (niillä on tätä tarkoitusta varten internet-sivut).
- 6) Ei ole vastuussa hallituksen toimenpiteistä.
- 7) Pyrkii säilyttämään tutkimuksellisen itsenäisyyden eikä ole sidottu minkään tietyn tahon etujen edistämiseen.
- 8) Ei jaa tutkintoja. Laitoksen pääasiallinen tehtävä ei ole opetus.
- 9) Pyrkii joko eksplisiittisesti tai implisiittisesti ajamaan kansalaisten yhteistä etua (Boucher, 2004, 3).

Käsillä olevassa raportissa käytettävästä listasta on jätetty pois Boucherin vaatimuksen pysyvistä organisaatiosta (1) ja vakituisista tutkijoiden työllistämistä (3). Tällaista ei voi vuoden kokeilulta odottaa. Mittariksi eivät kokeiluluonteesta takia sovi myöskään vastuu hallituksen toimenpiteistä (6) tai tutkintojen jakaminen (8). Ulkopuolelle on jätetty samasta syystä myös McGannin ajatus henkilöstön tarjoamisesta päätöksentekokoneistolle (4) sekä rahoitusohjelman analysointi. Boucherin ajatus think tankeista *kansalliseen* politiikkaan liittyvien avustusten esittäjänä on korvattu laajemmin *yhteiskunnallisten ja poliittisten* kysymysten käsittelyllä. Tämä ratkaisu johtuu kehityksestä, jonka seurauksena yhä useammat think tankit keskittyvät työssään joko alueellisiin tai ylikansallisten teemoihin. Tästä hyviä esimerkkejä ovat muun muassa EU-kysymyksiä tarkastelevat The European Policy Centre, The Centre for European Policy Studies ja Centre for the New Europe .

Kokeilun hankkeita tarkastellaan näin ollen seuraavien think tankeihin liitettävien ominaisuuksien valossa:

1. Think tank erikoistuu tuottamaan materiaalia (esimerkiksi kirjoja, raportteja tai seminaareja), joka on ajankohtaista ja liittyy julkisen hallinnon toimivuuteen ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.
2. Think tank synnyttää ideoita, neuvoja ja analyysejä, joita se välittää julkiseen keskusteluun.
3. Think tank hyödyntää tai tuottaa tutkimustietoa.
4. Think tankin rooli on vahvasti julkinen. Se painottaa työssään tulosten välittymistä politiikkaan vaikuttaville tahoille ja kansalaisille (sillä on tätä tarkoitusta varten internet-sivut). Ymmärtää, kuinka poliittiseen päätöksentekoon vaikutetaan.
5. Think tank pyrkii säilyttämään tutkimuksellisen itsenäisyyden, eikä se ole sidottu minkään tietyn tahon etujen edistämiseen.
6. Think tank haalii joukkoihinsa älykkäitä ja mediataitoisia ihmisiä, joilla on kyky sekä ajatella selkeästi että välittää ajatuksensa medialle.
7. Think tank käyttää hyväkseen tiedon tuotannossa ja välityksessä sekä kansallisia että kansainvälisiä verkostoja.

3.1 Kansallinen Sivistysliitto ry:n (Kansio) ja Paasikivi-opiston hanke

“Meidän projektimme onnistui keskusteluttamaan eri ikäluokkia edustavia kansalaisia eri puolella Suomea. Yksittäisten kansalaisten mielenkiintoiset ajatukset tulivat esille. Ongelmana oli liian lyhyt toiminta-aika: suunnittelu ja raportointi veivät suuren osan ajasta.”

– Marja-Riitta Heikkilä, Paasikivi-opiston rehtori

3.1.1 Taustat ja tavoitteet

Kansallinen Sivistysliitto ry. ja Paasikivi-opisto halusivat tarkastella think tank -hankkeessa globalisaatiota yksilön näkökulmasta. Tarkoituksena oli hahmottaa, mihin kaikkeen ja millä eri tavoilla globalisaatio vaikuttaa tavallisen ihmisen arjessa. Hankkeessa haluttiin korjata käsitystä globalisaatiosta hallitsemattomana uhkana ja kysyä, onko sen päätyminen vielä suurempi uhka.

Hanke oli suunnattu lähinnä Kansion ja Paasikivi-opiston taustaryhmille, kokoomukselle ja sen alajärjestöille. Sillä tavoiteltiin kuitenkin myös laajempaa kansalaiskeskustelua.

Kansion ja Paasikivi-opiston hankkeen toteutuksesta vastasi pääosin julkaisun kirjoittanut Evassa ja Sitrassa aiemmin vaikuttanut Peter Ekholm. Näkökulman valinnassa auttoi ja taustatukea antoi ohjausryhmä, jonka jäseninä olivat kansainvälisten asioiden päällikkö Jori Arvonen kokoomuksen puoluetoimistosta, koulutussuunnittelija Kristiina Kokko ja opintojohtaja Markku Pyykkölä Kansiosta sekä rehtori Marja-Riitta Heikkilä Paasikivi-opistosta.

Kansio ja Paasikivi-opisto eivät nimenneet oikeusministeriölle osoittamassaan hankehakemuksessa konkreettisia tavoitteita, vaan ainoastaan toimintatavat ja näkökulman, josta globalisaatiota aiottiin tarkastella. Loppuraportissa tavoitteiksi mainittiin 1) think tank -prosessin suomalaisen toimintatavan kokeilu globalisaatio-teeman kautta ja 2) uusien näkökulmien ja uuden tiedon tuottaminen kansalaiskeskustelun aktivoimiseksi. Näkökulmina haluttiin painottaa Suomen selviytymistä, taloutta ja globaalia hallintaa sekä yksilön suhdetta globaaliin.

Toteutukseltaan Kansion ja Paasikivi-opiston hanke erosi muista kokeilun hankkeista siinä, ettei sen aikana järjestetty erityisiä asiantuntijakeskusteluita tai -seminaareja. Tämä koettiin mielekkääksi, koska näkökulma globalisaatioon oli nimenomaan yksilöstä lähtevä. Ajateltiin, että asiantuntijat ovat esittäneet aiheesta jo niin paljon erilaisia näkemyksiä, että tuorempi viesti löytyisi tavallisen kansan parista.

Ideoita ja ajatuksia kerättiin lähinnä tavallisilta kansalaisilta. Kaiken kaikkiaan suurin osa vuoden aikana järjestettyihin tapahtumiin osallistuneista oli kokoomusta lähellä toimivien järjestöjen jäseniä. Kansio organisoivat kuusi keskustelutilaisuutta ympäri Suomea. Kolme näistä oli suunnattu nuorille, yksi senioreille, yksi Paasikivi-opiston opiskelijoille ja yksi kokoomuksen toimihenkilöille. Tilaisuuksiin osallistui yhteensä 200–300 ihmistä. Paasikivi-opiston journalistiikan opiskelijat olivat mukana hankkeessa opettajansa Heikki Toimen johdolla. Opiskelijat analysoivat sanomalehtien globalisaatioaiheista kirjoittelua ja kirjoittivat esseen aiheesta globalisaatio ja minä. Kirjoituksia on käytetty materiaalina think tank -hankkeen tuloksena syntyneessä julkaisussa.

3.1.2 Kirjallinen materiaali

Savonlinna–Sanghai, Suuret suomalaiset pienessä maailmassa -raportti perustuu Peter Ekholmin vuoden aikana järjestetyissä tapahtumissa keräämään materiaaliin. Tätä suurempi rooli on kuitenkin tutkijan omalla ajatustyöllä.

Kirja on muodoltaan pohdiskeleva. Se pyrkii ennen muuta hahmottamaan globalisaatiota yksilön kannalta kokonaisvaltaisella tavalla. Ekholm koki, että globalisaation ja yksittäisen ihmisen suhteesta aiemmin julkaistut kirjoitukset keskittyivät yksilöön lähinnä tietyn toimialan työntekijänä tai yrittäjänä ja että tästä syystä aiheen käsittely yleisemmällä tasolla olisi tarpeen.

Teos ei tuo esille juurikaan uutta globalisaatioon liittyvää tietoa. Ennemmin se kehottaa ajattelemaan globalisaatiota uudelta kannalta: ilmiö ei ehkä ole ikuinen. Kirja kysyy, mitä tapahtuisi, jos astuttaisiin askel taaksepäin.

”Isoin kysymys on tämä: sata vuotta sitten talous oli globaalia, mutta politiikka kansallista. Seurauksena oli silloin ensimmäinen maailmansota. Nyt politiikka on yhä enemmän kansallista ja talous globaalia. Mitä johtopäätöksiä siitä pitäisi tehdä?”

– Peter Ekholm, OTL

Ekholm ei esitä teoksessaan suoria politiikkasuosituksia. Teksti ei liioin sisällä akateemista materiaalia alaviitteineen. Globalisaation myönteisiä ja kielteisiä vaikutuksia ruoditaan arjen vertausten ja esimerkkien kautta.

Kirja kuvaa globalisaation pitkälti myönteisenä voimana. Ekholmin perusväittäjä on, että globalisaatio (varsinkin taloudellisessa merkityksessään) hyödyttää lopulta kaikkia, köyhimpiäkin. Tässä Kansion raportin näkökulma eroaa selvästi vasemmiston think tank -kokeiluiden globalisaationäkemyksestä, joissa globalisaation katsotaan johtavan tuloerojen entistä suurempaan kasvuun, siihen, että yhdet rikastuvat entisestään ja toiset köyhtyvät entisestään.

Ekholminkin mukaan globalisaatiolla on silti yksilön kannalta kahtalaiset vaikutukset: kuluttajana ihminen iloitsee halvoista hinnoista, yrittäjänä sama ihminen pyytäisi mieluusti hiukan enemmän. Yhden yrittäjän bisnes menee konkurssiin, toisen menestyy entistä paremmin.

Kirjan levitys ja hankkeen viestintä

Savonlinna–Sanghai -kirjaa painettiin 2000 kappaletta. Teos jaettiin Kansion tiedotusvälinejakelun kautta muun muassa lehtien toimituksiin ja kansanedustajille. Kirja toimitettiin myös yleisiin kirjastoihin ja opiskelijakirjastoihin ja annettiin joululahjaksi kokoomuksen piirihallituksen jäsenille. Lisäksi sitä jaettiin useissa tilaisuuksissa, esimerkiksi Kansion järjestämässä Eurooppa Akatemiassa ja toimitettiin tilaajille, joita oli arviolta 100–200. Jakelu ei ollut etukäteen suunniteltua. Se toteutettiin, kuten Kansion muukin tavallinen jakelu.

Peter Ekholm levitti kirjaa lisäksi spontaanisti itse omille verkostoilleen järjestö- ja mediamaailmassa. Hän myös kirjoitti kirjansa pohjalta artikkelin *Akavalainen* -lehteen. Lisäksi Ekholm puhui kirjan aiheesta yhdessä TSL:n hankkeen toteuttajan Risto Kolasen kanssa Lauttasaaren kirjastossa järjestetyssä keskustelutilaisuudessa.

3.1.3 Toiminta think tankina⁴

Kansio ja Paasikivi-opisto onnistuivat hankkeessa synnyttämään think tank -toimintaa muistuttavan prosessin. Vuoden aikana koolle kutsutut tilaisuudet ja julkaistu kirja toteuttivat think tankien roolia ennen muuta vaikeiden ajankohtaisten kokonaisuuksien selkeäsanaisena hahmottajana. Yhteiskunnallisia kysymyksiä aktiivisesti seuraaville kirja tuskin tarjoaa suuresti uutta. Vähemmän aktiivisille se varmasti toimii myös uusien näkökulmien avaajana ja uusien kysymyksien herättäjänä. *Savonlinna–Sanghai* -julkaisu on kansantajuinen ja helposti lähestyttävä. Siihen tarttunut ymmärtää, mistä puhutaan (1 ja 2, ks. analyysin kehys).

Kansion ja Paasikivi-opiston hankkeessa ei tehty think tankeille ominaiseen tapaan omaa tutkimusta (3.) Tämä johtui ajan ja resurssien puutteesta. Ekholm hyödynsi ajattelunsa tueksi tutkimuskirjallisuutta ja kansainvälisten think tankien työtä.

Kansio pyrki hankkeessaan osallistamaan tavallisia kansalaisia, mikä on think tank -toiminnalle tyypillistä (4). Järjestetyissä tilaisuuksissa onnistuttiin saamaan maan laajuisesti mukaan tavallisia monen ikäisiä kansalaisia. Tämän mahdollistivat kokoomuksen valmiiksi toimivat paikalliset verkostot.

Hankkeen viestintää ei suunniteltu tai toteutettu systemaattisesti. Systemaattisuus olisi kuitenkin viestin todellista välittymistä ajatellen ollut tärkeää. Kirjaa jaettiin puolueen tiedotuskanavien kautta ja satunnaisesti. Puolueen voimavarat olivat kuitenkin sidottuina presidentinvaalitaistoon, minkä vuoksi hankkeen viestintä jäi tavallista vähemmälle huomiolle. Teoksen ilmestyessä järjestettiin julkistamistilaisuus, jossa aiheesta keskusteltiin. Projektin loppuessa vuodenvaihteessa hankkeen jälkihoitoon ei kuitenkaan enää riittänyt paukkuja ja viestin perille saattaminen jäi muiden kiireellisten asioiden jalkoihin. Myönteistä oli, että Ekholm kirjoitti itse aiheesta mediassa ja puhui kirjasta laajalle kontaktiverkostolleen.

Kansio ja Paasikivi-opisto pyrkivät pitämään hanketta esillä myös internetissä. Hankkeelle perustettiin sivut, joiden kautta pystyi liittymään erilliseen hankkeen aiheesta keskustelemaan globalisaatio-verkostoon. Tämä oli uusien ideoiden vaihtamista ja keskustelun herättelyä ajatellen hyvä idea. Verkosto olisi kuitenkin voitu pitää avoimena niin, että keskustelun hedelmät olisivat olleet näkyvissä verkossa, mikä olisi saattanut herättää sivuilla vierailleiden innon osallistua. Nyt keskustelua ei voinut seurata rekisteröitymättä ensin, eikä muu osa sivustosta tarjonnut tavalliselle ulkopuoliselle juurikaan tietoa tai materiaalia. Esillä oli ainoastaan ajankohtaista tietoa hankkeeseen liittyvistä tapahtumista.

Kansion ja Paasikivi-opiston hanke kulki käsi kädessä puolueen edustaman arvomaailman kanssa (5). Hanke toimi myös tiiviisti yhteistyössä itse puolueorganisaation kanssa. Ohjausryhmän arvion mukaan noin 80 prosentilla keskusteluihin osallistuneista oli vahva sidos kokoomukseen. Lisäksi ohjausryhmän edustajat olivat puolueen jäseniä ja tukena oli talouskysymysten kohdalla kokoomuksen kansainvälisten asioiden politiikkalohkon työryhmä ja verkosto.

⁴ Kokeilun alahankkeiden think tank -tyyliä arvioivissa kappaleissa kerrotaan suluissa se analyysin kehys -kohdassa esitelty numero, johon toimintaa tässä selvityksessä verrataan. Näin ollen esimerkiksi merkintä (4) viittaa siihen, kuinka hanke on onnistunut viestimään työnsä tuloksista medialle ja merkintä (7) siihen, minkälaisia verkostoja hankkeen aikana on onnistuttu kehittämään. Samaa numerointitapaa käytetään kaikkien viiden alahankkeen kohdalla.

Ulkopuolisena tutkijana Peter Ekholm kokee kuitenkin toteuttaneensa työnsä itsenäisesti ilman puolueen asettamia suuntaviivoja tai rajoituksia. Tätä kuvaa Ekholmin kertomus siitä, kuinka häntä pyydettiin osallistujaksi myös kahteen muuhun nyt toteutettuun hankkeeseen ja kuinka hän uskoo, että olisi kirjoittanut liki samanlaisen tekstin riippumatta työnantajasta.

Kansion hankkeen vetäjät pitivät työn toteutusmallia onnistuneena. Ekholmin mielestä yksin tehdyn pohjatyön ja sen avulla käytyjen kansalaiskeskustelujen yhdistelmä oli toimiva. Toiveissa oli keskustelun jatkaminen Ekholmin johdolla myös kirjan julkaisemisen jälkeen, esimerkiksi kokoomuksen piirijärjestöjen tilaisuuksissa kautta maan. Toistaiseksi tällaiseen ei kuitenkaan ole ryhdytty.

Kuten jo todettu, Kansio palkkasi hankkeen vetäjäksi mediaa ja think tank -toimintaa tunnevan Peter Ekholmin (6). Tämä oli hankkeen viestintää ajatellen viisas valinta. Ekholmin verkostot, sanalliset kyvyt ja tunnettu persoona antoivat hankkeelle lisäarvoa, jopa niin paljon, että projekti lepäsi melko vahvasti yhden miehen harteilla.

Hankkeen aikana Kansiolle tai Paasikivi-opistolle syntyi joitakin yhteyksiä ulkomaille (7). Paasikivi-opiston rehtori Marja-Riitta Heikkilä lähti kokeilun innoittamana ottamaan selvää saksalaisesta think tank -käytännöstä. Hän tutustui muun muassa Konrad Adenauer Stiftungin toimintaan. Sen vastuulla on kokoomushenkisiä puolueita lähellä toimivien sivistysjärjestöjen ja kansanopistojen kansainväliset suhteet ja toiminta

Peter Ekholm hyödynsi työn toteutuksessa Sitran ja Evan vuosina muodostuneita kontaktejaan. Hänellä on suhteita muun muassa englantilaisiin Demosiin ja Center for European Reformiin, Saksassa toimivaan CAP:hen, Ranskan Notre Europeen ja Ruotsin Timbroon ja FRS:iin. Kontaktien merkitys oli Ekholmin mukaan ennen muuta niiden tarjoamassa laajemmassa näkökulmassa: ulkomaiset verkostot auttoivat kysymysten asettelussa, eivät niinkään johtopäätösten saavuttamisessa.

3.1.4 Tavoitteiden saavuttaminen ja vaikuttavuus

Omat tavoitteet

Kansio ja Paasikivi-opisto saavuttivat omasta mielestään asettamansa tavoitteet hyvin (ks. 3.1.1). Ulkopuolista arviointia vaikeuttaa se, että konkreettisia tavoitteita ei hankkeen alkuvaiheessa asetettu. Omien odotusten mukaisesti hankkeessa koetettiin herätellä keskustelua julkaisemalla oikeusministeriön edellyttämä kirjallinen globalisaatio-aiheisen materiaali. Hankkeessa myös kokeiltiin think tank -tyyppistä toimintaa melko onnistuneesti ja toteutettiin vuoden ajaksi suunnitteleman tilaisuudet.

Yleiset tavoitteet

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmassa toivottiin think tankeilta apua ohjelmalinjausten tekoon (tavoite1, ks. 2.2). Ohjausryhmän arvion mukaan tässä onnistuttiin, ennen muuta globalisaatio-kysymyksiin liittyen. Ekholmin kirjaa käytettäneen globalisaatiokysymysten osalta keskustelun pohjana esimerkiksi kokoomuksen kansainvälisessä valtuuskunnassa, joka hahmottelee kesällä 2006 hyväksyttävän uuden periaateohjelman linjauksia. Ohjausryhmässä arvioitiin, että oma ja uusi näkökulma aiheeseen oli tarpeen:

"Ilman projektia puolueen globalisaatiokeskustelu olisi saattanut keskittyä enemmän pressanvaaleihin ja Tarja Halosen globalisaationäkemyksien kritisointiin. Nyt keskustelua kävivät kuitenkin sellaisetkin tahot, jotka normaalisti pysyttelevät aiheesta sivussa."

– Kristiina Kokko, koulutussuunnittelija, Kansio

Kansiossa ja Paasikivi-opistossa ei koettu, että hankkeella olisi rikottu puolueiden välistä konsensuskulttuuria (tavoite 2) tai että sellaiseen olisi edes ollut konkreettisia mahdollisuuksia. Nyt kokeillulla think tank -toiminnalla ei myöskään varsinaisesti onnistuttu houkuttelemaan kansalaisia politiikan pariin (tavoite 3). Ongelmana pidettiin esimerkiksi sitä, että hanke osui osittain samaan ajankohtaan kuin presidentinvaalit. Tällöin puolueen ja puoluetta lähellä olevan koneiston resurssit olivat pitkälti kiinni vaalityössä. Mikäli kokoomus sai vuoden aikana uusia innokkaita jäseniä, koettiin sen johtuvan enemmän Sauli Niinistön vaalimenestyksestä kuin think tank -kokeilusta.

Raportilla onnistuttiin sen sijaan tukemaan puolueen koulutustoimintaa (tavoite 4). Ekholmin kirjaa aiotaan käyttää jatkossa muun muassa Kansion Eurooppa-akatemiassa ja puolueen eduskuntavaalikoulutuksessa. Lisäksi ohjausryhmässä arvioidaan, että projektin toteutus ja sen aikana syntyneet ajatukset vaikuttivat Paasikivi-opistossa koulutusta antaneen opettajan omiin näkemyksiin niin, että viesti välittyi opiston oppilaille myös jatkossa.

Kansion ja Paasikivi-opiston hankkeen, kuten muidenkin think tank -kokeilun hankkeiden vaikuttavuuden arviointi heti hankkeen päättymisen jälkeen on vaikeaa. Se, että Ekholmin kirjaa käytetään puolueen ohjelmatyön tukena viittaa siihen, että nyt kokeillun prosessin näkemykset välittyvät jollakin tavoin päätöksentekoon, tai ainakin päätöksiä tekeville ihmisille. On silti otettava huomioon, ettei Ekholmin kirjassa esitetty konkreettisia uusia ideoita tai toimintaehdotuksia. Näin ollen on mahdollista, ettei julkaisun sisältö vaikuta merkittävästi ensi kesänä tehtäviin linjauksiin. Keskustelun herättäjänä kirjalla on tästä huolimatta arvonsa sellaisenaan.

Kirja ei herättänyt julkaisunsa jälkeen myöskään suurta julkista keskustelua. Hankkeeseen kuitenkin viitattiin noin 20 lehtijutussa. Se noteerattiin muun muassa *Aamulehden* pääkirjoituksessa, *Talous-elämässä*, *Kauppalehdessä*, *Helsingin Sanomissa*, *Akavalaisessa*, *Yrittäjä-lehdessä*, *STT:llä* ja puolueen omassa *Nykypäivä*-julkaisussa.

Hankkeen toteuttajat kokivat, että tiedotukseen ja mediahallintaan tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota. Kansio ja Paasikivi-opisto järjestivät kirjan julkistamistilaisuuden, mutteivät jatkaneet kirjan markkinointia tämän jälkeen. Siinä, missä keskustelun olisi pitänyt alkaa, se oikeastaan jo päättyi.

Kansiossa ja Paasikivi-opistossa koettiin, että hankkeen merkittävin vaikutus oli hanke itsessään. Se opetti uuden hedelmälliseksi koetun toimintatavan ja innosti jatkamaan ja kehittämään think tank -työskentelyä myös tulevaisuudessa.

3.2 Kansan Sivistystyön Liiton (KSL) hanke

"Me markkinoimme hanketta osallistujille niin, että nyt olisi tällöinen think tank, joka käsittelee työtä, demokratiaa ja globalisaatiota. Se herätti ajatuksen, ettemme ole liikkeellä perinteisin toimintatavoin ja innosti kai siksi ihmisiä. Se, että hankkeen toteutus onnistui, johtui varmaankin siitä, että annoimme osallistujille mahdollisuuden olla mukana omilla ehdoillaan."

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

3.2.1 Toteutus ja tavoitteet

KSL tarkasteli hankkeessaan globalisaation vaikutusta työhön ja demokratiaan. Aihe valittiin, koska sen koettiin olevan vasemmistolaiselle ajattelulle keskeinen ja lisäksi ajankohtainen maassa, jossa tehtaita suljetaan ja työ siirtyy halvempien tuotantokustannusten maihin.

Kansan Sivistystyön Liiton hanketta johti ohjausryhmä. Se vastasi hankkeen suuntaviivojen hahmottelusta ja tavoitteiden asettelusta. Johtoryhmään kuuluivat KSL:n pääsihteeri ja Vasemmistofoorumi ry:n toiminnanjohtaja Erkki Koskiniemi, Valtion asuntorahaston johtaja Jarmo Lindén, Venäjän ja Itä-Euroopan tutkija ja Helsingin yliopiston Aleksanteri Instituutin johtaja Tapani Kaakkuriniemi, Vasemmistoliiton poliittinen sihteeri Pekka Ristelä, KSL:n entinen pitkäaikainen opintojohtaja Jukka Tainio sekä projektin koordinaattoriksi palkattu vasemmistoliiton puoluevaltuuston pj. Katja Syvärinen.

Vuoden aikana KSL järjesti kolme tutkijatapaamista, joihin osallistui yhteensä liki 40 asiantuntijaa. Lisäksi järjestettiin kaksipäiväinen Sukupuoli ja globalisaatio -seminaari sekä kolmpäiväisen Ajatusten Aurajoki -suurseminaari Turussa. Se sisälsi erilaisia globalisaatioaiheisia keskusteluja ja luentoja sekä tutkijatapaamisia ja siihen osallistui yhteensä noin 230 ihmistä.

KSL asetti think tank -hankkeessa tavoitteekseen:

1. Tutkia, miten poliittisen vasemmiston ja työväenliikkeen arvoihin ja tavoitteisiin pohjautuvaa näkökulmaa voidaan vahvistaa globalisaatiosta käytävässä keskustelussa.
2. Vahvistaa globalisaatiokysymysten tuntemusta poliittisten toimijoiden keskuudessa ja tukea Vasemmistoliiton poliittisen ohjelmatyön kehittämistä.
3. Tuottaa globalisaatioaiheista opintoaineistoa erityisesti vapaan sivistystyön käyttöön.

Hanke suunnattiin selvästi KSL:n vasemmistolaisille sidosryhmille, Vasemmistoliitolle ja sen alajärjestöille, KSL:n opiskelijoille ja ay-liikkeen edustajille. Ennen muuta hankkeesta toivottiin piristystä käynnissä olevaan Vasemmistoliiton ohjelmatyöhön. Uuden puolueohjelman on määrä valmistua vuonna 2007.

3.2.2 Kirjallinen materiaali

KSL:n think tank -hankkeessa tuottama julkaisu *Kohti punaista planeettaa* pohjautuu vuoden aikana järjestetyissä tapahtumissa kerättyyn materiaaliin. Kirjan ovat toimittaneet ohjausryhmän jäsenet Katja Syvärinen ja Tapani Kaakkuriniemi. Kirja koostuu yksittäisistä työtä, globalisaatiota ja demokratiaa käsittelevistä puheenvuoroista.

Ekonomisti Jorma Antila selittää artikkelissaan *"Miksi yritykset toimivat niin kuin toimivat?"* kansantajuisesti esimerkiksi sitä, miksi työ ja tuotanto siirtyvät Kiinaan tai Intiaan. Hän painottaa, ettei tehtaitten sulkemispäätöksiä tule tulkita yksioikoisesti yritysjohton pahuutena tai ahneutena: taustalla on kansainvälisen markkinatalouden kokonaisuus, joka ei taivu yksinkertaisiin tulkintoihin. Oikeudenmukaisen verotuksen verkostoa edustavat Matti Ylönen ja Jorma Penttinen puolestaan perehtyvät veronkierron ja veroparatiisien kielteisiin vaikutuksiin artikkelissaan *"Tasa-arvoista verotusta etsimässä."* Päätelmissään he ehdottavat globaalin yritysveron käyttöön ottoa veronkierron ja kansainvälisen talousrikollisuuden

torjumiseksi. Muina *Kohti punaista planeettaa* -kirjan aiheina ovat muun muassa ay-liike rajattomassa maailmassa, köyhyys ja eettinen kuluttaminen.

Tyyliltään julkaisu on pamflettimainen ja selkeän aatteellinen. Ohjausryhmän mukaan sen avulla on haluttu osoittaa, kuinka globalisaatio vaikuttaa jokapäiväiseen elämään: globalisaatio ei ole hallitsematon kokonaisuus, johon tavallinen kansalainen ei voisi vaikuttaa.

Päätavoitteena on ollut hahmottaa työn, demokratian ja globalisaation välistä suhdetta niin, että se olisi paremmin ymmärrettävissä siellä, missä päätöksiä tehdään.

Think tank -toiminnan monimuotoisella kentällä KSL valitsi roolikseen niin sanotusti maailman selittämisen. Se kokosi olemassa olevaa tietoa selkeästi hahmotettavaksi kokonaisuudeksi ja pyrki tällä tavoin nostamaan esiin myös uusia kysymyksiä. Kirjan päätarkoituksena ei määritelty toimenpide- tai politiikkasuositusten tekemistä. Sen loppuun on kuitenkin koottu think tankeille tyypilliseen tapaan joitakin konkreettisia avauksia siitä, kuinka kapitalismia voisi muokata vasemmistolaisesta näkökulmasta toimivammaksi. Kirjassa ehdotetaan muun muassa:

- kansainvälisten yritysten sosiaalista vastuunkantoa arvioivien laitosten perustamista.
- ylikansallisten yritysten ja pääomien EU:n laajuista verotusta
- uusien siirtolaisuutta ja tilapäistä oleskelua työntekijänä koskevien sääntöjen laatimista.

Vasemmistolaista yleisöä ajatellen teoksen keskeisin uusi sisältö liittyy sen käsitykseen globalisaatiosta. Ohjausryhmässä nähtiin, että vasemmisto on pitkään halunnut nostaa esiin vanhat ihanteensa omassa kansallisessa ympäristössä ja että nyt olisi aika soveltaa näitä samoja ihanteita globaalissa mittakaavassa. Toisin sanoen globalisaatioon ei alistuta vaan tavoitteena on vasemmistolainen sosiaalinen globalisaatio. Kirja keskittyy melko pitkälti globalisaation taloudelliseen puoleen, globaaliin kapitalismiin. Lähtökohtana on, että kapitalismia voidaan ”parantaa”.

”On uutta, että vasemmistolaisittain voidaan tuoda ne (globalisaatioon liittyvät) faktat positiivisen kehityksen ja suhtautumisen voimavaraksi. Ennen niitä vaan lyötiin, että ei, ei, ei.”

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

Kirjan levitys ja hankkeen viestintä

Kirjaa painettiin 1000 kappaletta. Sen ilmestymisen aikoihin järjestettiin julkistamistilaisuus ja siitä lähetettiin erillinen lehdistötiedote. Kirjaa lähetettiin KSL:n tavallisten jakelukanavien kautta tiedotusvälineiden toimituksiin. Jakelu toteutettiin, kuten KSL:n muissakin projekteissa, eikä se ollut erityisen harkittua.

Erillistä TDG-bulletiinia painettiin 25 000 kappaletta. Se jaettiin *Kansan Uutisten Viikkolehden* välissä liki 20 000 talouteen. Hankkeen tapahtumista tiedotettiin kirjein, KSL:n verkkosivuilla, erillisillä esitteillä, bulletiineissa ja muilla lehti-ilmoituksilla. Hanketta varten luotiin myös yhtenäinen graafinen yleisilme.

Ajatusten Aurajoki -tapahtuman aikana verkkoviestintä oli liki reaaliaikaista. KSL:n oma Lähiradion osana toimiva radio (103,3 MHz) tuotti ja lähetti useita tunteja tilaisuuksia koskevaa radio-ohjelmaa syksyn aikana.

3.2.3 Toiminta think tankina

KSL onnistui kokeilussa luomaan prosessin, joka monilta osiltaan muistutti sitä, mitä think tankeilta tavataan odottaa: järjestettiin asiantuntijatapaamisia ja seminaareja sekä julkaistiin raportti ja bulletiini. Hankkeen aihe, työn, demokratian ja globalisaation suhde, oli lisäksi poliittisesti ajankohtainen. Tehtaita suljetaan globalisaation nimissä ja päättäjät joutuvat miettimään, miten työttömäksi jääneiden asemaa helpotetaan. (ks. analyysin kehys, 1).

Julkaistu materiaali on kansantajuista, parempaan ymmärrykseen ja kansalaiskeskusteluun tähtäävää. Tämä on niin ikään think tankeilta odotettu asia (2). Myös kirjan toimintasuositukset ovat selkeitä, joskin ilman tarkemmin muotoiltua strategiaa vaikeasti toteutettavia. Ne muistuttavat think tankien roolista konkreettisten tavoitteiden maalailijana ja käytännönläheisenä toimijana. Toimintasuositusten avulla lukijan on lisäksi helppo sisäistää kirjan viesti. Useista eri kirjoittajien artikkeleista muodostuneessa julkaisussa se olisi muuten hankalampaa.

KSL ei tehnyt hankkeessa omaa tutkimusta, mikä olisi vuoden aikana ja pienillä resursseilla ollut haastavaa. Tutkimustietoa hyödynnettiin kuitenkin asiantuntijoiden avulla (3).

Oleellinen osa think tankien toimintaa on välittää tehdyn työn viestiä sekä medialle, kansalaisille että poliittisille päättäjille (4). KSL painotti omassa työssään viestintää puolueen suuntaan tekemällä jatkuvaa yhteistyötä puolueen periaateohjelmatyöryhmän kanssa. Monitahoisuutta prosessiin toi se, että osa hankkeen tapaamisista oli asiantuntijoille suunnattuja ja osa avoimia kaikille kiinnostuneille kansalaisille. Avoimien tilaisuuksien ja laajassa mittakaavassa julkaistun bulletinin ansiosta prosessi onnistui sivuamaan think tankin roolia julkisena toimijana.

Hankkeen viestinnässä oli erinomaista yritystä. Tästä todistavat muun muassa se, että projektille luotiin yhteinen ulkoasu ja sen aikana tuotettiin ja lähetettiin radio-ohjelmaa KSL:n omalla kanavalla. Myönteistä oli myös, että hankkeen bulletiinia levitettiin niin laajasti. Sen avulla materiaaliin pääsivät tutustumaan mitä luultavimmin myös ne, joita *Kohti punaista planeettaa* -kirja ei tavoittanut.

KSL ylläpiti myös internet-sivuja, joiden kautta seminaarien materiaali oli luettavissa. Verkkosivut eivät kuitenkaan Ajatusten Aurajoki -tapahtuman ulkopuolella uudistuneet kovin usein. Tähän olisi ehkä voinut panostaa vieläkin enemmän, esimerkiksi luomalla interaktiivisen, keskustelun mahdollistavan osan sivustolle. Tällainen on think tank -toiminnassa yleistä. Myönteistä verkkosivustossa oli se, että suuri osa hankkeen materiaalista oli nähtävillä niiden kautta. Viestinnän osalta KSL olisi myös voinut panostaa nyt tehtyä enemmän esimerkiksi kirjan ulkoasun selkeyteen ja houkuttelevuuteen, hankkeen jälkihoitona järjestettäviin keskustelutilaisuuksiin ja artikkelien tarjoamiseen lehdistölle.

Think tankien odotetaan mahdollisesta aatteellisesta taustasta huolimatta säilyttävän tutkimuksellisen itsenäisyytensä (5). Oikeusministeriön hankkeessa think tankit tuotiin tietoisesti lähelle puolueita ja tavoitteeksi annettiin muun muassa tuottaa materiaalia puolueiden ohjelmatyön tueksi. KSL:ssä tämä tavoite sisäistettiin kirjaimellisesti. Hankkeen ja puolueen ohjelmatyöryhmän välillä oli jatkuvaa keskustelua. Ohjausryhmän jäsenet Jarmo Lindén ja Katja Syvärinen osallistuivat myös Vasemmistoliiton puolueohjelmatoimikunnan kokouksiin.

Kaiken kaikkiaan puolue toimijoiden ja hankkeen välillä oli selkeä side. Suurin osa hankkeen ohjausryhmän jäsenistä on aktiivisia puolue toiminnassa. Lindén on puolue ohjelmatyöryhmän puheenjohtaja, Kaakkurinniemi yksi Vasemmistoliiton perustajajäsenistä, Syvärinen puoluevaltuuston puheenjohtaja, Ristelä puolueen poliittinen sihteeri.

Kohti punaista planeettaa -kirjan kirjoittajien ja vuoden aikana järjestettyjen tapahtumien osallistujien suhde puolueeseen ei ollut aivan edellisten kaltainen. Mukaan hankkeeseen kutsutut asiantuntijat valittiin painottaen nimenomaan asiantuntemusta, ei aatteellista taustaa. Tietoista vastakkainasettelua keskustelun herättämiseksi ei haettu, vasemmistolainen näkökulma koettiin ennen muuta bonuksena.

Ohjausryhmä kokee vahvasta puoluesiteestä huolimatta toimineensa hankkeessa ajatuksellisesti itsenäisenä suhteessa puolueeseen. Syvärisen mukaan tieto kulki TDG-hankkeesta puolueen ohjelmakeskusteluihin, ei toisinpäin. Koskiniemen mukaan think tank -toiminta oli selkeän vasemmistolaista ja yhteiskunnallista, ei kuitenkaan puoluepoliittista.

”Itsenäisyys tuli osallistujista, he tekivät juuri sitä mitä tahtoivat. Meille jäi tehtäväksi karsia kasaan se tuotos.”

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

KSL:n hankkeen osallistajat valittiin asiantuntemuksen perusteella. Mukana oli myös mediataitoisia ihmisiä ja hyviä keskustelijoita. Tietoinen mediaosaajiin panostaminen olisi kuitenkin antanut hankkeelle vielä paremmat edellytykset saavuttaa tavoitteensa. Kokeneen mediaväen avulla poleeminen julkaisu olisi ehkä saanut enemmän huomiota lehdistössä. Kirjan toimitustyö olisi lisäksi voinut olla tasaisempaa.(6)

Hankkeen ansiosta KSL:lle syntyi uusi melko kattava kotimainen asiantuntijaverkosto (7). Tulevia suunnitelmia tehtäessä haasteeksi koetaankin, kuinka sitä kyetään ylläpitämään ja ruokkimaan jatkossa.

Ulkomaisia kontakteja syntyi hankkeen aikana vain vähän. Muiden maiden think tank -kulttuuriin tutustuttiin lähinnä lukemalla Jorma Turusen aiheesta laatimaa selvitystä *Think tankit ja poliittiset säätiöt Euroopassa*. Lisäksi saksalaisen vasemmistolaisen think tankin, Rosa Luxemburg -säätiön edustaja Florian Weiss osallistui puhujana Ajatusten Aurajoki -tapahtumaan.

Mikäli think tank -toimintaa kehitetään jatkossa, KSL:ssä pidetäänkin tarpeellisenä luoda kontakteja ensin Pohjoismaihin ja sitten myös laajemmin kansainväliseen kenttään.

3.2.4 Tavoitteiden saavuttaminen

Omat tavoitteet

KSL saavutti itse asettamansa tavoitteet hyvin. Vasemmistolähtöiselle globalisaatiokeskustelulle luotiin pohja (tavoite 1 ks. 3.3.1) *Kohti punaista planeettaa* -kirjassa ja kirjaa käytetään konkreettisesti puolue ohjelmatyön tukena (tavoite 2). Ohjelmatyöryhmän puheenjohtaja ja TDG-hankkeen ohjausryhmän jäsen Jarmo Lindén on huolehtinut, että kirja on esillä ympäri maata pidettävissä kokouksissa ja että sen ajatukset välittyvät keskustelijoille. Tuotettua materiaalia aiotaan käyttää myös opintoaineistona (tavoite 3). Sitä hyödynnetään

taustamateriaalina ainakin KSL:n "Markkinat valvoo, torkkuuko demokratia" -nimisellä kurssilla. Konkreettisista omista suunnitelmista toteuttamatta jäi ainoastaan toisen bulletinin julkaisu.

Ohjausryhmä oli TDG-hankkeessa tyytyväinen ennen muuta siihen, että mukaan onnistuttiin houkuttelemaan hyvin laaja joukko toimijoita. Aluksi Ajatusten Aurajoki - tapahtuma paisui kymmenien osallistujien suunnitelmasta yli 200 hengen tapahtumaksi. Ohjausryhmä arvioi, että mukana oli sellaisiakin, jotka eivät olisi olleet suorasta puoluepoliittisesta toiminnasta kiinnostuneita. Onnistumisen syynä pidettiin muun muassa sitä, että jokainen osallistuja sai olla mukana itse valitsemallaan tavalla. Tutkijat saivat kirjoittaa niin, että myös nimi tuli näkyviin ja tutkijatapaamiset mahdollistivat mielekkään keskustelun.

Yleiset tavoitteet

KSL onnistui mielestään täyttämään myös kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella asetetut ja tavoitteet (ks. 2.2).

Omasta mielestään KSL onnistui aktivoimaan puolueen sisällä käytävää keskustelua (tavoite1), sillä hankkeen esille nostamista globalisaationäkökulmista väitellään tiukasti puolueohjelmatyöryhmän työssä.

Ulkopuolelta keskustelun vilkastumista ja mahdollisuuksia uusien perusteltujen päätöksentekovaihtoehtojen tarjoamiseen on vaikea arvioida varsinkin, koska vasemmistolainen globalisaatiokeskustelu on ollut vilkasta jo ennen TDG- hanketta. *Kohti punaista planeettaa* -julkaisua tehtäessä onnistuttiin joka tapauksessa kokoamaan yhteen eri puolilla liikettä, esimerkiksi Vasemmistonaisissa, Vasemmistonuorissa ja ay-liikkeessä käytettyjä näkökulmia ja tekemään niiden pohjalta tietylainen toimintasuunnitelma.

Puolueiden väliset erot eivät nousseet hankkeen ansiosta mittavissa määrin esille niin kuin Kansanvalta 2007 -toimikunnan linjauksessa toivottiin (tavoite 2). Tällaista tuskin voitiin hankkeen lyhyden vuoksi edes konkreettisesti odottaa. KSL:ssa korostettiin, että puolueiden väliset erot ovat luettavissa siitä, minkälainen julkaisujen käsitys globalisaatiosta on.

KSL uskoo saaneensa myös kansalaiset innostumaan uudella tavalla politiikasta (tavoite 3) ja yhteiskunnallisista asioista. Vuoden aikana järjestetyt tapahtumat, ennen muuta suuren yleisön kerännyt Ajatusten Aurajoki, innostivat osallistumaan myös niitä, jotka eivät kuvittelisi osallistuvansa puolue toimintaan. Kuinka pitkäaikainen tällainen vaikutus on, on toinen asia.

Hankkeella vahvistettiin myös koulutustoimintaa (tavoite 4), joskaan ei suoraan puolueen, vaan KSL:n. Kuten jo edellä on mainittu, *Kohti punaista planeettaa* -kirjaa käytetään KSL:n "Markkinat valvoo, torkkuuko demokratia" -kurssin tausta-aineistona.

KSL:n think tank -kokeilu ei synnyttänyt merkittävää julkista keskustelua. Vuoden aikana sen teemasta ja tuotetusta materiaalista julkaistiin arviolta 15 lehtiartikkelia. Suurin osa julkaistiin vasemmistolaisissa *Kansan Tahdossa* ja *Kansan Uutisissa*. Lisäksi aiheeseen tarttuivat mm. *Turun Sanomat* ja *Kotimaa*. Suurin osa lehtijutuista käsitteli syyskuussa 2005 järjestettyä Ajatusten Aurajoki -tapahtumaa.

Kohti punaista planeettaa -julkaisu ei juuri kiinnittänyt median huomiota. Katja Syvärisen mukaan kirja hukkui vuoden vaihteen uutisointiin. Hän kokee, ettei sen esille pääsyä olisi juuri voitu nyt tehtyä paremmin edistää.

3.3 Maaseudun Sivistysliiton ja Alkio-opiston hanke

"Onnistuminen (tällaisissa hankkeissa) riippuu suuresti siitä, minkälainen ryhmädynamiikka syntyy. Pitää olla samaan aikaan erilaisia ihmisiä ja toisaalta samalla tavalla keskustelevia ihmisiä. Samaa mieltä ei tarvitse olla, mutta keskustelua täytyy syntyä."

– Matti Kalliokoski, ohjausryhmän puheenjohtaja, MSL

3.3.1 Taustat ja tavoitteet

Maaseudun Sivistysliitto MSL ja Alkio-opisto valitsivat think tank -hankkeessa aiheekseen suomalaisen kansallistunteen ja globalisaation suhteen. Ohjausryhmä halusi, että aihe olisi haastava ja hankala MSL:n ja Alkio-opiston taustaryhmien silmissä. Valitun teeman ajateltiin herättävän keskustelua, sillä kansallistunteen koettiin olevan näiden ryhmien piirissä tyypillisimmillään sekä hyvässä että pahassa. Toinen syy aihevalintaan oli halu käsitellä globalisaatiota usein esiin nousevan taloudellisen puolen sijaan kulttuurisesta ja henkisestä näkökulmasta.

Hanke suunnattiin ensisijaisesti MSL:n ja Alkio-opiston taustaryhmille, muun muassa Suomen Keskustalle jäsenjärjestöineen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK:lle ja Alkio-opiston opiskelijoille. Tavoitteena oli myös herättää laajempaa julkista keskustelua.

Hankkeen toteutuksesta vastasi ensisijaisesti ohjausryhmä, joka oli puheenjohtaja Matti Kalliokosken mukaan valittu "tietoista ikäsyryntää käyttäen niin, ettei mukana ollut yhtäkään 1970-luvun politiikkaan osallistunutta". Tällä valinnalla tähdättiin siihen, että kirjan sisältö olisi mahdollisimman tuore ja menneisyyden sijasta tulevaisuuteen katsova.

Ohjausryhmän jäsenet olivat MSL:n puheenjohtaja Matti Kalliokoski, Crisis Management Initiatiiven toiminnanjohtaja Pauliina Arola, keskustan kansanedustaja Susanna Haapoja, YTT Karina Jutila, pääministeri Vanhasen erityisavustaja Riina Nevämäki, Kirkon Ulkomaanavun johtaja Antti Pentikäinen ja ulkoasiainvaliokunnan apulaissihteeri Jukka Salovaara.

MSL ja Alkio-opisto muotoilivat tavoitteensa kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella. Hankehakemuksessa ensisijaiseksi asetettu tavoite oli "tuottaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen uusia tässä ajassa ja tulevaisuudessa toimivia menetelmiä ja uutta innostusta."

Tämä perustavoite jaettiin seuraaviin alakohtiin:

- 1) Tuottaa tietoa ja tulkintaa siitä, millaisia jännitteitä Suomen väestössä on suhteessa kansallistunteeseen ja globalisaatioon.
- 2) Tuottaa tietoa siitä, mitkä asiat vaikuttavat näihin jännitteisiin.
- 3) Kokeilla uusia prosesseja ja menetelmiä, joilla tuotettu tieto voidaan jalostaa näkemyksiksi ja ideoiksi (politiikkasuositukset) julkiseen keskusteluun ja poliittiseen valmistelu- ja päätöksentekojärjestelmään. Kokeilla uudenlaisia vaikuttamisen kanavia, jotka lisäisivät nuorten aikuisten halua vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.
- 4) Vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Tavoitteisiin pääsemiseksi järjestettiin seitsemän teemakeskustelua, joiden pohjalta palkattu työntekijä, toimittaja Matias Möttölä kokosi materiaalin kirjaksi. Kirjan toimituksesta vastasi MSL:n Anna-Mari Vimpari.

Keskustelutilaisuuksiin osallistui kevään 2005 aikana noin 50 ihmistä, joista osa kahdesti. Iltojen aiheina olivat *Suomalainen nationalismi, Kenen turvallisuudesta kannetaan vastuuta?, Kulttuurin ilmiöt ja kansallistunne, Ketkä ovat meitä ja ketkä muita?, Kenen hyvinvoinnista kannetaan vastuuta?, Talous ja kansallistunne ja Poliittinen päätöksenteko globalisaation ja kansallistunteen ristipaineessa.*

Tämän lisäksi Alkio-opistossa järjestettiin erityinen hankkeen loppuseminaari, jossa kuultiin alustuksia julkaistun kirjan teemoista. Lisäksi aiheesta keskusteltiin paneelissa.

3.3.2 Kirjallinen materiaali

MSL ja Alkio-opisto julkaisivat hankkeen tuloksena kirjan *Rohkeutta vai nihkeyttä? Suomalaisen kansallistunteen ja globalisaation suhde*. Kirja koostuu seitsemästä luvusta, joissa pohditaan muun muassa suomalaisen identiteetin syntyperää, kansankirkon roolia entistä monikulttuurisemmassa Suomessa sekä maahanmuuttopolitiikan tulevaisuutta ja maahanmuuttajien asemaa.

Kirja on tyyliltään pohdiskeleva ajatuskokoelma, joka herättää enemmän kysymyksiä kuin tarjoaa vastauksia. Se pyrkii nostamaan kansantajuisesti esille ne monille tiedostamattomat jännitteet, jotka vallitsevat suomalaisen kansallistunteen ja globalisaation välillä. Tavoitteena on ollut selvästi ennemminkin lisätä nykytilan ymmärrystä, kuin luoda toivottuja tulevaisuuksia.

Ohjausryhmä koki raportin tuovan uutta ajateltavaa nimenomaan hankkeen kohderyhmälle, puolueväelle. Raporttia pidettiin myös nuoremman sukupolven avauksena vanhemmalle sukupolvelle ja kansainvälisyyteen kasvaneen kansanosan avauksena niille, joille monikulttuurisuus ei ole itsestäänselvyys.

Kirja kuvaa globalisaation monitahoisena ilmiönä, joka vaikuttaa niin hyvässä kuin pahassa ja kaikilla elämän alueilla. Se vaikuttaa kaksitahoisesti myös kansallistunteeseen: se vahvistaa sen hyviä puolia, mutta tuo myös entistä vahvemmin esiin sen kielteiset puolet. Kirjan mukaan keskeistä on, miten globalisaation haasteisiin vastataan. Hankkeen johtoryhmä on laatinut teoksen loppuun tähän liittyvän kolmiportaisen strategian.

Ensinnäkin kansallistunteen hyviä puolia, muun muassa ajatusta hyvinvoinnista yhteisenä asiana, on vahvistettava. Toiseksi, kansallistunteen mukana kulkevia kehityksen esteitä on vähennettävä. Tällaisia ovat kirjan mukaan muun muassa tasapäästäminen ja järjestelmäuskovaisuus. Kolmanneksi, kansallistunteeseen mukana tulevien pimeiden puolien esiinnousua on ehkäistävä. Tällaisiksi nimetään muun muassa muukalaisvihamielisyys ja maailman hahmottaminen kansakuntien vastakkainasettelun kautta.

Strategia on pyritty tuomaan myös käytännön tasolle laatimalla lista toimenpidesuosituksista. Käytännössä nämä ehdotukset ovat kuitenkin melko yleisluontoisia.

Kirjan levitys ja hankkeen viestintä

Lokakuun 2005 puolivälissä ilmestyneestä kirjasta otettiin ensin 2000 kappaleen painos ja sitten vielä 1000 kappaleen lisäpainos. Sitä levitettiin sanomalehtien toimituksiin Maahenkustantamon tavallisen postituslistan kautta, keskustan kansanedustajille, keskustapuolueen piirijärjestöjen toiminnanjohtajille, Keskustanuorille, Keskustan Opiskelijaliitolle, Alkio-opiston opiskelijoille sekä MSL:n ja Alkio-opiston luottamushenkilöille ja yleisiin kirjastoihin. Lisäksi kirjaa tehtiin tunnetuksi henkilöverkostoiden kautta ja jaettiin erilaisissa tilaisuuksissa, muun muassa keskustan syksyn puoluekokouksessa ja Matti Vanhasen presidenttiristeilyllä. Keskustelua kirjan aiheesta jatkettiin Alkio-opistossa järjestetyssä yleisöseminaarissa marraskuun puolivälissä.

Ohjausryhmän mukaan hankkeen viestinnästä tai julkaisun esille pääsyn edistämisestä ei tehty tarkkaa etukäteissuunnitelmaa. Ohjausryhmä koki, että tähän tulisi jatkossa panostaa enemmän.

3.3.3 Toiminta think tankina

MSL:n ja Alkio-opiston hanke tavoitti vuoden aikana monia think tank -toiminnalle ominaisia piirteitä. Se keskittyi päivän poliittisen keskustelun kannalta olennaisiin kysymyksiin tuottamalla sekä kirjallista aineistoa että keskustelutilaisuuksia, joissa koottiin yhteen monen alan ajattelijoita, joiden kesken käyty keskustelu oli vilkasta ja ilmeisen hedelmällistä (ks. analyysin kehys 1).

Hankkeessa omaksuttiin think tankeille tyypillinen uusien näkökulmien esittäjän rooli. Tarkoituksena oli selittää globalisaation ja kansallistunteen suhdetta uudesta näkökulmasta niin, että siitä jatkossa käytävä keskustelu saisi uusia uria. Hankkeessa tarjottiin kuitenkin enemmän uusia kysymyksiä ja analyysiä kuin uusia vastauksia. Think tankeille ominaiseen tapaan MSL ja Alkio-opisto pyrkivät kirjansa lopussa esittämään myös konkreettisempia päivänpolitiikkaan liittyviä avauksia. Tässä jäätin kuitenkin melko yleisluontoiselle ja maalailevalle tasolle. Think tankien tavoin hankkeen toteutus pyrittiin pitämään avoimena ja läpinäkyvänä. Työn tarkoituksena oli viestin välittyminen puolueelle ja tavallisille kansalaisille (2).

Varsinaista tutkimustyötä hankkeessa ei tehty (3). Pohjakeskusteluihin osallistui ja alustuksia piti kuitenkin joukko asiantuntijoita ja tutkijoita monilta aloilta aina Stakesista, yliopistomaailman kautta Sibelius-Akatemiaan. Lisäksi Möttölä käytti raporttia kirjoittaessaan kirjallista tutkimusmateriaalia.

Hankkeen viestintä toteutettiin MSL:n ja Alkio-opiston kohdalla kohtuullisen hyvin, muttei erinomaisesti (4). Tarkoituksena ei ollut lähtökohtaisesti vaikuttaa päätöksentekoon jollakin tietyllä tavalla. Tämäkin on rooli, jonka think tank saattaa ottaa. Nyt haluttiin herätellä keskustelua puolueen painotuksista ja linjauksista sen sisällä. Halutun viestin, tässä tapauksessa liittyen kansallistunteen yhteiskunnalliseen merkitykseen, ajateltiin menevän perille kun se kerrotaan "oman väen" suulla. Tässä myös onnistuttiin.

Myönteistä hankkeen viestinnässä oli myös se, että kirjan tarjoilutapaan eri tahoille kiinnitettiin huomiota ja että hankkeesta viestittiin myös verkossa. MSL ja Alkio-opisto pitivät yllä internet-sivustoa, jota päivitettiin aika ajoin. Sivuilla kerrottiin hankkeen taustat, mitä sen aikana tehtiin ja mikä sen suhteen oli ajankohtaista. Sivuille linkitettiin myös hankkeesta ja oikeusministeriön kokeilusta julkaistuja lehtiartikkeleita. Verkon kautta ei kuitenkaan ollut

mahdollista vaihtaa ajatuksia hankkeen teemoista, eivätkä sivut tarjonneet satunnaiselle kävijälle juurikaan uutta tietoa itse hankkeen teemaan liittyen. Think tank -roolia ajatellen verkon tarjoamat mahdollisuudet olisi voitu hyödyntää paremmin.

Ajatellen think tankien roolia keskustelun herättäjänä ja vaikuttajana olisi viestintään voitu muiltakin osin panostaa vielä nyt tehtyä enemmän. Tämä olisi voitu tehdä muun muassa laatimalla vieläkin tarkempi suunnitelman siitä, kenelle kirja lähetetään, ottamalla nyt tehtyä enemmän suoraa kontaktia toimittajiin ja mediaan, tarjoamalla valmiita artikkeleja lehtiin ja järjestämällä useampia aiheeseen liittyviä tilaisuuksia niin päättäjille kuin medialle. Nyt hankkeen viestin perille menoon pelkän kirjan lukemisen ja lehdistötiedotteen kautta luotettiin liian hyvin.

Think tankien kohdalla olennainen kysymys itsenäisyydestä suhteessa erilaisiin rahoittajiin ja taustatahoihin otettiin MSL:n ja Alkio-opiston hankkeessa esille heti toteutuksen alkuvaiheessa (5). Sitoutumisen aste suhteessa eri tahoihin määriteltiin ja siitä keskusteltiin ohjausryhmässä. Tämä mahdollisti ryhmän avoimen ja vapautuneen keskustelun jatkossa. Tätä voi pitää kaukaa viisaana valintana.

Ohjausryhmä koki toimivansa sitoutuneena tiettyyn "sosiaaliliberaaliin" arvopohjaan, muttei hankkeen peruslähtökohdat huomioon ottaen tiiviisti taustapuolueeseensa Suomen Keskustaan. Yhteiskunnallisista sivistysjärjestöistä MSL:n suhde puolueeseen on kaiken kaikkiaan etäisempi kuin monien muiden sivistysjärjestöjen. Tähän ovat vaikuttaneet historialliset syyt ja muun muassa se, että MTK:n tuki MSL:lle on kasvanut suhteessa puolueeseen merkittäväksi. Tämä on saattanut vuosien varrella vaikuttaa myös sivistysliiton työhön. MTK:n suhde keskustaan ei ole kritiikitön, sillä merkittävä osa sen jäsenistä äänestää vaaleissa muita puolueita.

Käytännössä hankkeen suunnitelma esiteltiin ja hyväksyttiin keskustan puoluehallituksessa. Tämän jälkeen sen toteutukseen ei puolueen suunnalta puututtu, eikä jatkuvaa keskustelua puolueen ja hankkeen välillä käyty. Sidos puolueeseen oli hankkeessa läsnä lähinnä siihen osallistuneiden henkilöiden ja esille nostettujen kysymysten kautta (keskustalle perinteisesti keskeiset arvot: maanpuolustus, kirkon rooli, historiakäsitteet esimerkiksi teollistumisen suhteen jne.). Ohjausryhmän mukaan puoluehallitus rohkaisi hankkeen toteuttajia herättämään puolueessa räväkkää keskustelua.

Hankkeen ohjausryhmän jäsenistä neljä on puolueen jäseniä. Keskusteluihin kutsutut osallistujat valittiin painottamalla keskustelutaitoa ja kykyä uusien näkökulmien esittämiseen. Puoluetaustaa ei kysely, joskin mukaan valituista osa tunnettiin juuri omien keskustahenkisten verkostojen kautta. Ajattelun avoimuutta ja väljää suhdetta puolueeseen haluttiin korostaa, valitsemalla kirjan kirjoittajaksi keskustapiirien ulkopuolelta Matias Möttölan. Saman sitoutumattomuutta painottavan suuntauksen voi havaita siitä, että keskusteluihin osallistuivat muun muassa Vihreän Sivistysliiton ja Kansallisen sivistysliitto Kansion ja Paasikivi-opiston hankkeiden toteuttajat Aleksis Neuvonen ja Peter Ekholm.

Hankkeen osallistujien valinnassa painotettiin nimenomaan hyvää ja uusia ideoita artikuloivaa keskustelutapaa ja avoimuutta, ei niinkään korkean tason asiantuntijuutta (6). Mukana oli myös kokeneita median hallitsijoita ja kokeneita toimittajia, muun muassa *Rohkeutta vai nihkeyttä* -kirjan kirjoittanut Matias Möttölä. Ohjausryhmän mukaan kirjan onnistuminen oli paljolti Möttölan ammatillisen osaamisen tulosta. Tästä huolimatta, kuten jo aiemmin mainittu, ei hankkeen viestintään panostettu riittävästi. Tämä johtui pitkälti ajan puutteesta. Merkityksensä

oli myös presidentinvaalikampanjoinnin ajoittumisella samaan aikaan kuin kirjan viestintää olisi pitänyt hoitaa. Kanavat ja ihmiset, joita MSL ja Alkio-opisto useimmiten tiedotuksessaan hyödyntävät, olivat poikkeuksellisen paljon kiinni pääministeri Vanhasen kampanjatyössä.

Hankkeen ohjausryhmä koki kansainvälisyyden ja toimivien verkostojen luomien oleelliseksi, sillä suomalaisesta näkökulmasta ajankohtaisia ja kiinnostavia yhteiskunnallisissa keskusteluja käydään samaan aikaan liki joka puolella maailmaa. (7) Hankkeen aikana ei kuitenkaan ehtinyt muodostua think tank -toiminnalle tyypillistä ja tarpeellista kattavaa ulkomaalaista verkostoa. Yhteyttä pidettiin jonkin verran muun muassa englantilaiseen vasemmisto think tank Demosiin, Brittish Couciliin sekä MSL:n pohjoismaiseen sisarverkkoon.

Ohjausryhmän puheenjohtaja Matti Kalliokoski oli tutustunut ulkomaalaisten think tankien toimintaan jo projektiin ryhdyttäessä lukemalla aiheesta ja muun muassa kiertäessään Yhdysvalloissa sekä osallistuessaan brittiläisen Demos -think tankin ja Sitran yhteisprojektiin. Tämä vaikutti siihen, että Kalliokoskella oli näkemys siitä, miten think tankit maailmalla toimivat ja missä muodossa toimintaa voitaisiin kokeilla Suomen oloissa.

3.3.4 Tavoitteiden saavuttaminen ja vaikuttavuus

Itse asetetut tavoitteet

MSL:n ja Alkio-opiston hankkeen loppuraporttiin kirjatut tavoitteet ovat hiukan toisen muotoisia kuin hankkeen tukihakemuksessa esitetyt. Tämä hankaloittaa arviointia siitä, kuinka hyvin tavoitteet on varsinaisesti täytetty. Muun muassa hakemuksen neljäs tavoite "vaikuttaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon" on jätetty pois loppuraportista. Sen sijaan mainitaan oikeusministeriön asettama tavoite materiaalin tuottamisesta opintotoiminnan tueksi.

Hanke saavutti joka tapauksessa sekä hankehakemuksessa että loppuraportissa mainitsemansa tavoitteet kohtalaisesti. Julkaistu kirja selittää globalisaation ja kansallistunteen monimutkaista suhdetta ja tarjoaa näkökulmia siitä, mitkä seikat tällaisten suhteiden muotoutumiseen ovat vaikuttaneet (Tavoitteet 1 ja 2 ks. 3.3.1).

Hankehakemuksessa ja loppuraportissa mainitaan tavoitteeksi myös sellaisen prosessin kokeilu, jolla tuotettaisiin käytännön politiikkasuosituksia ja konkreettisia ideoita. Ohjausryhmän haastattelun perusteella tämä tavoite jäi taustalle hankkeen edetessä ja ajan käydessä vähiin. Tavoitteena oli toki alun perinkin enemmän analysointi kuin konkreettinen politiikkasuositusten teko. Ohjausryhmän mukaan tehdyistä suosituksista olisi kuitenkin ajatuksena muotoilla käytännönläheisempiä. (Tavoite3)

Hankehakemuksessa mainittua vaikutusta yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon on hyvin vaikea analysoida. Selvää kuitenkin on, ettei hankkeen tai kirjan ansiosta herännyt laajaa julkista keskustelua. Kirja sai silti muihin think tank -kokeilun julkaisuihin verrattuna kohtalaisen paljon huomiota mediassa. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että se julkaistiin muita raporteja aiemmin. *Rohkeutta vai nihkeyttä?* -teoksesta kirjoitettiin kymmenisen artikkelia, muun muassa *Helsingin Sanomissa*, *Voimassa*, *Ilkassa*, *Kirkko ja Kaupunki -lehdessä* ja *Itä-Savossa*. Teos koettiin haastavaksi avaukseksi MSL:n ja Alkio-opiston taustatahojen kannalta (mm. *Helsingin Sanomat ja Ilkka*). Toisaalta todettiin, ettei 50-päinen think tank ole kyennyt yhteenkään todella uuteen avaukseen (*Itä-Savo*). Muutamassa kirjoituksessa kommentoitiin kirjan käsitystä työperäisen maahanmuuton tarpeellisuudesta. (Tavoite 4)

Muut MSL:n hankkeen mahdolliset vaikutukset tulevat esille tässä kappaleessa myöhemmin, samalla kun tarkastellaan sitä, kuinka MSL:n ja Alkio-opiston hanke täytti kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella think tank -prosessille asetetut tavoitteet.

Yleiset tavoitteet

Ohjausryhmä arvioi, että hanke on vilkastuttanut puolueen sisäistä keskustelua, ja mahdollisesti myös tukenut ohjelmatyötä kuten tavoitteena oli (tavoite 1 ks. luku 2.2). Kirjasta on tullut paljon palautetta ja siinä esitetyistä näkemyksistä on puhuttu tiuhaan. Ohjausryhmän oman arvion mukaan kirja on lisännyt keskustelua puolueessa ennen muuta maahanmuuttopolitiikasta. Keskustelu luultavasti välittyi myös uuden puolueohjelman muotoiluun. Kirjan näkökulman koettiin olevan melko kaupunkikeskeinen. Se on ollut uusi avaus myös maaseutukeskustalaisten ja kaupunkikeskustalaisten väliseen keskusteluun.

MSL:ssä hankkeen ei koettu tuovan esille puolueiden välisiä eroja (tavoite 2). Päinvastoin, sen koettiin ennen muuta alleviivaavan puolueen sisäisiä eroja ja sukupolvien välisiä eroja.

Ohjausryhmä koki, että hanke tarjosi puolueelle jossain määrin uusia avauksia, joiden avulla kansalaiset voisi saada kiinnostumaan politiikasta (tavoite 3). Konkreettisenä osoituksena tästä voi pitää, että keskustalle on hankkeen toteutuksen aikana syntynyt kaksi venäjänkielistä helsinkiläistä paikallisosastoa. Asioiden keskinäistä syy-seuraussuhdetta on mahdotonta arvioida vedenpitävästi. Tiedossa on kuitenkin, että kirjaa on venäläisten keskuudessa luettu innolla ja että siitä on myös annettu myönteistä palautetta.

Rohkeutta ja nihkeyttä -julkaisua on tarkoitus käyttää myös puolueen koulutustoiminnassa (tavoite 4). Tarkempi suunnitelma tästä on kuitenkin tekemättä.

Kaiken kaikkiaan MSL:n ja Alkio-opiston hankkeen voi katsoa nousseen esille ja vaikuttaneen asenneilmapiiriin lähinnä puolueen sisällä. Raporttia voi tarkastella kuitenkin myös osana laajempaa puolueen piirissä käynnissä olevaa sukupolvenvaihdosta, jossa nuoremmat toimijat haastavat vanhempansa. Tällöin sen yksittäisen vaikutuksen arvioiminen muuttuu yhä hankalammaksi.

3.4 Työväen Sivistysliiton (TSL) ja Työväen Akatemian (TA) hanke

"Think tank -tausta lienee aiheuttanut hämmennystä; olen joutunut tavan takaa selittämään kirjan syntyprosessia ja sitä, ettei kyseessä ole perinteinen tieteellinen julkaisu vaan ennemminkin keskustelun herättelijä."

– Jorma Turunen, pääsihteeri, TSL

3.4.1 Taustat ja tavoitteet

Työväen Sivistysliitto (TSL) ja Työväen Akatemia (TA) tarkastelivat think tank -kokeilussa globalisaation vaikutusta työn ja työelämän muuttumiseen. Aihevalinta koettiin luonnolliseksi, koska hanke oli tarkoitus suunnata ensisijaisesti TSL:n ja TA:n taustayhteisöille, ammattiyhdistysliikkeelle ja sosialidemokraattiselle puolueelle. Näiden tahojen kannalta globalisaation vaikutukset työelämään ja hyvinvointiyhteiskuntaan ovat yksi ajankohtaisimmista päivänpoliittisista kysymyksistä. Aihevyöhyettä selvittävälle kirjalliselle aineistolle ja aiheesta käytävälle keskustelulle arveltiin siksi olevan kysyntää.

Hankkeen otsikkona oli alun perin ”Gloobaalien prosessien vaikutus EU-Suomen työhön ja hyvinvointiin”. Vuoden kuluessa se rajattiin tiukemmin kysymykseksi ”Riittääkö työ hyvinvoinnin tuottamiseen?”.

Think tank -kokeilussa haluttiin välttää tietynlaisen eliittiroolin omaksumista. Siksi aihetta haluttiin tarkastella laajemman tason lisäksi yksittäisen työntekijän kannalta. Projektin tapahtumat suunnattiin pitkälti tavallisille työntekijöille, joita kutsuttiin mukaan ammattiliittojensa kautta. Alkuvaiheessa hankkeen tilaisuudet suunnattiin ennen muuta Metalliliiton ja Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL:n aktiiveille ja luottamusmiehille sekä TA:n ja Humanistisen ammattikorkeakoulun Kiljavan yksikön opiskelijoille. Osallistujia tuli kuitenkin tätä kautta melko niukasti ja siksi viimeisistä kurssijaksoista tiedotettiin avoimesti. Tätä kautta mukaan tuli sosiaalialan ihmisiä, muiden ammattiliittojen aktiiveja, poliittisia toimijoita ja työttömiä. Erikseen osallistumaan pyydettiin myös maahanmuuttajia.

”Minun mielestäni oli oikeastaan parempi, että ay-pomojen sijasta kentän ihmiset omista kokemuksistaan arvioivat ja puhuvat. He eivät pääse usein esiin edes Demarissa ja Kansan Uutisissa, niissä toimitsijat ja liittopuheenjohtajat puhuvat palkansaajan äänellä enemmän.”
– Risto Kolanen, toimittaja, TSL

Hankkeelle nimitettiin ohjausryhmä, johon kuuluivat TSL:n pääsihteeri Jorma Turunen, TA:n rehtori Kari Kinnunen, TA:n vararehtori Aarni Tuominen ja TSL:n tietoverkkopäällikkö Jouko Muuri, joka vastasi myös hankkeen verkkosivujen rakentamisesta. Ohjusryhmä ideoi kurssien teemat ja pohti hankkeesta julkaistavan kirjan sisältöä järjestettyjen tapahtumien ja niissä kerätyn materiaalin pohjalta. Projektisihteeriksi palkattiin kesken vuoden toimittaja Risto Kolanen, jonka tehtäväksi annettiin kurssien tarkempi suunnittelu ja asiantuntijoiden kokoaminen sekä kirjan ja verkossa julkaistavan materiaalien toimittaminen. Kolanen ja Tuomien toimivat viikonlopputapaamisten vetäjinä.

TSL:n ja TA asettivat hankkeessa tavoitteekseen:

1. Aktivoida yhteiskunnallista keskustelua ja valottaa globalisaatioprosessien vaikutuksia eri näkökulmista.
2. Syventää käsityksiä eri maiden ja maanosien yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta kehityksestä ja niiden vaikutuksista Suomeen.
3. Tarkastella globalisaation vaikutusta erityisesti työelämään ja sen kautta yhteiskunnan rakenteisiin.

Vuoden aikana järjestettiin kolme erilaista kurssijaksoa ja toimitettiin *Työtä! Hyvinvointi globaalissa murroksessa* -kirja. Lisäksi ylläpidettiin hankkeen omia verkkosivuja, joilla oli myös keskustelumahdollisuus.

Kaksipäiväisten kurssien otsikot olivat ”Suomalainen työ maailmalla ja hyvinvoinnin tuottaminen”, ”Keitä uhkaa putoaminen osaamisyhteiskunnan globalisaatiokelkasta” ja ”Onko globalisaatio kohtalomme”? Ensimmäisessä tilaisuudessa keskityttiin suomalaisen työn ja hyvinvoinnin selviämisehtoihin. Toisessa keskusteltiin ennen muuta syrjäytymiskehityksestä ja köyhyydestä, sekä tasa-arvokysymyksistä. Kysymyksenasettelu liitettiin muun muassa keskusteluun tasaverosta ja oikeudenmukaisen verotuksen järjestämisestä. Kolmas tilaisuus keskittyi Euroopan ajankohtaisiin siirtolaisongelmiin ja globalisaation kansainvälisiin hallintamahdollisuuksiin. Kysyttiin, mitä järjestöt ja poliitikot voivat oikeastaan tehdä.

Työmuodot valittiin niin, että myös mukaan kutsutut tavalliset kansalaiset saivat äänensä kuuluviin. Viikonlopputapaamisten aikana haastateltiin osallistujia heidän työelämään liittyvistä kokemuksistaan.

Viikonlopputapaamisiin osallistui yhteensä noin 60 henkilöä, joista osa pysyvämmiin ja osa vaihtuvampiin. Asiantuntija-alustajia oli noin 20. Alustajat valittiin hankkeen ohjausryhmässä. Tärkein valintakriteeri oli kovan tason asiantuntemus, puoluetusta ei kysytty. Omien verkostojen kautta mukaan päätyi ammattiyhdistysliikkeen taustalla puhuvia ihmisiä, mutta myös poliittiselta taustaltaan hyvin neutraaleja tutkijoita.

3.4.2 Kirjallinen materiaali

TSL ja TA julkaisivat hankkeen tuloksena kirjan *Työtä! Hyvinvointi globaalissa murroksessa*. Kirja on artikkelikokoelma, joka koostuu neljästä pääluvusta. Lukujen teemat noudattavat järjestettyjen viikonlopputapahtumien teemoja. Asiantuntija-artikkeleiden väleihin on ripoteltu työntekijähaastatteluja, joilla pyritään konkretisoimaan tutkijapuheenvuorojen sanomaa.

Asiantuntijakirjoittajina ovat muun muassa Suomen Akatemian pääjohtaja, globalisaatioanalyttikko Raimo Väyrynen, OT Pentti Arajärvi, sosiaali- ja terveysministeriön neuvotteleva virkamies, dosentti Juho Saari, VTT kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön johtaja Heikki Hiilamo ja TSL:n kansainvälisten asioiden sihteeri Merja Leskinen. Tavallista kansaa edustavat muun muassa uussuomalainen imagokonsulttiyrittäjä Milla Rynty, monivammainen Soile Sillanmäki, pitkäaikaissairaiden hoitaja Esa Sairanen ja laivasiivoaja Jaana Vainio.

Julkaisun tyyli on toteava ja kokoava. Kokonaisuudessaan se muistuttaa enemmän vakavasävyistä aikakauslehteä kuin pamflettia tai tieteellistä kirjaa. Julkaisu ei esitä suuria uusia avauksia tai ehdotuksia siitä, kuinka nykypoliittikka pitäisi järjestää. Se keskittyy ennemminkin analysoimaan olemassa olevaa tilannetta. Usea artikkeli tukee ajatusta, että hyvinvointipalveluihin kannattaa sijoittaa, koska ne ovat globaalissa kilpailussa kilpailutekijöitä ja sijoituksia.

Käsitys globalisaatiosta on yhtä moninainen kuin kirjoittajien määrä. Kaiken kaikkiaan teoksesta välittyy kuitenkin kuva voimasta, joka ei kohtelee maailman kansalaisia eikä alueita yhdenmukaisesti. Toiset voittavat ja toiset häviävät. Raimo Väyrynen nostaa omassa artikkelissaan esiin myös näkemyksen siitä, kuinka globalisaation mittakaavaa on liioiteltu. Väyrysen sanoma on, että jos ajatellaan esimerkiksi talouden ja kaupan kansainvälistymistä, suuri osa maailmasta on vielä lähes globalisoitumatonta.

Työntekijähaastatteluista välittyy hämmennys, jota arjessa tunnetaan uusien toimintatapojen edessä. Tästä esimerkkinä kansainvälisen asetehtaan Berettan Suomen pääluottamusmiehen Tuomo Kiventeen kertomus siitä, kuinka kummalliselta tuntui, kun vanhoilla päivillä, omistajan vaihtuessa piti opetella uusien työtapojen lisäksi uusi työkieli. Työntekijähaastatteluissa painotetaan ennen muuta ammattiyhdistysliikkeen kannalta merkittäviä luottamusmiesten kokemuksia ja näiden työhön kohdistuvia paineita.

Kirjan levitys ja hankkeen viestintä

TSL:n julkaisua painettiin 2000 kappaletta. Kirjan jakelu perustui ajatukseen saajan omasta kiinnostuksesta ja ns. hukkajakelun välttämisestä. Tilaajan piti olla itse kiinnostunut teoksesta, joko ottamalla se mukaan eri tilaisuuksista tai tilaamalla sitä erikseen TSL:stä. Se jaettiin kuitenkin kansanedustajille ja TSL:n ja jäsenjärjestöille. Lisäksi kirjaa levitettiin muun muassa TSL:n ja Työväen Akatemian teemaan liittyvässä koulutuksessa, Sdp:n kuntapäivillä ja TSL:n Tulevaisuusakatemiassa. Kirjaa tilasivat useammat korkeakoulujen laitokset, työelämän tutkimuslaitokset, sosiaalialan järjestöt, kirjastot ja median edustajat.

Kirjan ilmestyessä järjestettiin julkistamistilaisuus, joka keräsi kohtuullisen suuren yleisön. Paikalla oli 77 osanottajaa. Median edustajista tilaisuuteen osallistuivat *Helsingin Sanomat*, *YLE*, *Uutispäivä Demari*, *UP*, *Kiteet-lehti*, *Lauttasaari-lehti*, *Ahjo*, *Stadin Ruusu* sekä *Suomi 24*. Lisäksi kirjan aiheesta järjestettiin keskustelutilaisuus Työväenliikkeen kirjastossa. Tapahtumaan osallistui noin 50 kuulijaa.

TSL:n kirjan sanomaa vietiin eteenpäin myös toimittamalla teoksen osana ollut Juhana Vartiainen artikkeli Sdp:n puheenjohtajalle Eero Heinäluomalle, puoluesihteerille Maarit Feldt-Rannalle, ohjelmapäällikö Juha Eskeliselälle ja Tarja Halosen presidentinvaalipäällikölle Vesa Maurialalle vapaasti käytettäväksi. Tämä tehtiin tammikuussa 2006 presidentinvaalitaiston ollessa kuumimmillaan. Tavoitteena oli antaa presidentti Haloselle uusia näkemyksiä siitä, kuinka globalisaatiokeskustelua voidaan työväen näkökulmasta käydä.

Kirjan toimittaja Risto Kolanen markkinoi työtään lisäksi kirjoittamalla pääkirjoituksen "*Vasemmiston uudistumisen haaste jatkuu*" *Stadin Ruusu* -lehteen ja kaksiosaisen kolumnin "*Globalisaatio kuuluu kaikille*" *Lauttasaaren Sanomiin*. Lisäksi Kolanen puhui kirjan teemasta Sdp:n puoluevaltuustossa, läntisen työväenopiston järjestämässä paneelikeskustelussa, Lauttasaaren kirjaston keskusteluillalla yhdessä Kansion raportin toimittaneen Peter Ekholmin kanssa sekä jo aiemmin mainitussa Työväenliikkeen kirjastossa järjestetyssä keskustelutilaisuudessa.

3.4.3 Toiminta Think tankina

TSL:n ja TA:n hankkeessa onnistuttiin synnyttämään think tank -toimintaa muistuttava prosessi. Hankkeen aihe ja julkaistu kirja olivat ajankohtaisia, kansalliseen ja ylikansalliseen poliittiseen päätöksentekoon liittyviä. Kattavien seminaarikeskustelujen järjestäminen ja kirjallisen raportin tuottaminen vastasivat think tankeille tyypillisiä toimintamuotoja. Seminaarikeskusteluissa onnistuttiin yhdistämään ruohonjuuritason näkemykset tutkijataso kommentteihin. Näkökulma pysyi kansantajuisena, kuten think tank -toiminnan tavoitteisiin kuuluu (ks. analyysin kehys, 1).

Tarkoituksena oli tuottaa ennen muuta kattavaa yhteen kokoavaa tietoa globalisaation, työn ja hyvinvoinnin yhteydestä. TSL:ssä ja TA:ssa koettiin, että päivän poliittisessa keskustelussa todelliseen pysähtymiseen ja miettimiseen ei päätöksentekotasolla ole aikaa (2). Hanke ei sellaisenaan tuonut julkiseen keskusteluun tai päätöksentekoon uusia konkreettisia ehdotuksia tai ideoita. Sen ansiona oli jo käynnissä olevan keskustelun paketointi. Think tankin päämäärää – ajatusten välittämistä julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon – ajatellen kirja on kuitenkin artikkelimuotonsa takia melko vaikeasti lähestyttävä, eikä siitä välity selkeää sanomaa, joka olisi ehkä voitu saavuttaa toisenlaisella, kokoavammalla toimitustyyllillä. Jokaisen luvun

alkuun on kuitenkin koottu lyhyt yhteenveto sen sisällöstä ja pääviesteistä. Nämä tiivistelmät tekevät kirjasta selkeämmän ja helpottavat viestin välittymistä.

TSL:n ja TA:n hankkeessa ei tehty omaa tutkimusta (3). Se olisi ajan puutteen ja rahallisten mahdollisuuksien vuoksi ollut hankalaa. Työssä hyödynnettiin kuitenkin laajasti korkeatasoisten asiantuntijoiden näkemyksiä: heitä kutsuttiin alustajiksi tilaisuuksiin ja laatimaan näkemyksistään artikkeli julkaistavaan teokseen. Asiantuntijoiden kirjo oli uusien näkökulmien löytämistä ajatellen tarpeeksi laaja.

Yksi think tankien tavoitteista on välittää viesti tehdystä työstä ja uusista ideoista mahdollisimman selkeästi niin päätöksentekijöille kuin tavalliselle kansalle (4). TSL:n ja TA:n hankkeessa oli tässä suhteessa paljon yritystä, esimerkiksi sille rakennetut verkkosivut. Niitä päivitettiin säännöllisesti ja niiden kautta oli mahdollista keskustella aiheeseen liittyvistä kysymyksistä. www.globalisaatio.info -sivulle linkitettiin viikonloppuseminaarien antia ja niitä varten tilattiin jopa erillisiä asiantuntija-artikkeleita.

Ajatellen projektin lyhyttä kestoja, TSL ja TA toteuttivat verkkohankkeen kunnianhimoisesti. Sivustoa on päätetty pitää elävänä myös hankkeen päätyttyä. Mikäli verkkokeskustelu aktivoituu entisestään, on sen avulla tulevaisuudessa mahdollista löytää entistä enemmän uusia näkökulmia ja tehdä uusia avauksia käynnissä oleviin ajankohtaisiin keskusteluihin. Tämä on think tankeille mainio tapa testata ideoita laajemman yleisön parissa ja tunnustella niin tavallisen kansan kuin päätöksentekijöidenkin tunteita tietyistä poliittisista kysymyksistä.

Järjestetyissä viikonlopputapaamisissa viestiä pyrittiin välittämään nimenomaan tavalliselle kansalle. Yhteydet poliittiseen päättäjätahoon olivat näissä tilaisuuksissa heikommat. Julkaistu kirja *Työtä! Hyvinvointi globaalissa murroksessa* on myös hyvä keskustelunavaus työn ja globalisaation monimutkainen suhteen esiin tuomiseksi niin, että arkielämän kokemukset välittyvät päätöksentekoon. Tavallisten työntekijöiden haastattelut ovat oiva keino tuoda esiin tätä näkökulmaa. Valitettavasti haastatteluissa esille tulevat asiat jäävät melko yleisluontoiselle tasolle, eikä kosketuspintaa tavallisten kansalaisten kokemuksiin synny parhaalla mahdollisella tavalla.

Hanke ei herättänyt näkyvää keskustelua mediassa tai puolueen sisällä. Sen viestin ei näin ollen voi katsoa välittyneen tehokkaimmalla mahdollisella tavalla. Kirjan jakelussa pyrittiin välttämään hukkajakelua, ja siksi kirjan saivat käsiinsä pääasiassa vain ne, jotka olivat jo tietoisia sen olemassa olosta ja olivat sen sisällöstä kiinnostuneita. Tällainen lähtökohta on tietyllä tavalla ymmärrettävä, kun otetaan huomioon julkaisun pieni painosmäärä. Omaan kiinnostukseen pohjautuvalla jakelumethodilla on kuitenkin hyvin vaikea saada uusia kohderyhmiä kiinnostumaan tehdystä työstä tai herättää vilkasta julkista keskustelua.

Viestin välittymisen kannalta tehokkaampia keinoja ovat aktiivinen ja ennalta suunniteltu täsmäjakelu, omien artikkelien laatiminen, media hätistely ja muu vastaava toiminta. Tällaiseen kirjan toimittaja Risto Kolanen panosti omalta osaltaan merkittävästi. Hankkeen viestinnässä myönteistä oli myös, että sen teemasta järjestettiin laajempi keskustelutilaisuus, joka onnistui keräämään hyvän osanoton, reilut 40 henkeä. Keskustelu itse tilaisuudessa käsitteli pitkälti globalisaation käsitteen määrittelyä, eikä näin ollen palvellut parhaalla tavalla päämääriään.

TSL:n ja TA:n hanke, kuten muutkin kokeilun hankkeet, oli lähtökohdiltaan löyhästi yhteydessä puolueeseen (5). Hankkeen toteutus sidottiin alusta alkaen vahvasti perinteisiin työväenliikkeen arvoihin ja sen kohderyhmänä olivat perinteiset työväenliikkeen edustajat.

Työtä ei kuitenkaan tehty tiiviisti yhteydessä itse puoluekoneistoon. TSL:ää rahoittavat niin sosiaalialan järjestöt, ammattiyhdistysliike kuin Sdp:kin. Historiallisesti järjestö on toiminut melko itsenäisesti suhteessa puolueeseen. Puolueessa tutkimustyön ja think tank -tyyppisen toiminnan järjestämisestä on ollut puhetta jo ennen oikeusministeriön koordinoimaa hanketta. TSL:llä on ollut halua jatkaa toimintaa. Puolue on kuitenkin perustanut yhteyteensä erillisen Kalevi Sorsa -säätiön tätä tarvetta ajatellen. Työväen arvoihin perustuvan ja Sdp:tä lähelle sijoittuvan think tank -toiminnan toteutusmuodosta on siis ollut ristiriitaisia näkemyksiä. Tässä valossa voi ymmärtää, ettei puolue ole aktiivisesti pyrkinyt osallistumaan tai vaikuttamaan think tank -kokeilun toteutukseen TSL:ssä.

Hankkeesta ei siis tehty puolueen projektia. Sen nimenomaisena tavoitteena ei ollut osallistua puolueen ohjelmakeskusteluun, osittain siksi, ettei ohjelmatyö ole tällä hetkellä käynnissä, osittain omasta valinnasta. Hankkeen aikana puolueen hallinnon kanssa ei käyty aktiivista keskustelua. Projektisihteerinä hankkeen toteutuksesta pitkälti vastannut Risto Kolanen on kuitenkin itse aktiivinen Sdp:n jäsen, samoin kaikki ohjausryhmän jäsenet. Koska yksi nyt toteutetun kokeilun tavoitteista oli tarjota puolueille uusia keskustelunavauksia, olisi TSL:ssä jopa toivottu suurempaa mielenkiintoa puolueen suunnalta.

"Olisi pikemminkin toivonut, että puolue toimiston väellä olisi ollut jotain kiinnostusta ja sanottavaa hankkeen suhteen."

– Risto Kolanen, toimittaja, TSL

Think tankien viestin välittymisen kannalta tärkeää on, että työtä toteuttavat ihmiset ymmärtävät, kuinka mediaa hallitaan. TSL ja TA käyttivät projektissaan media-ammattilaisten apua (6). Projektisihteeriksi palkattiin toimittaja Risto Kolanen, joka vaikutti osaamisellaan merkittävällä tavalla hankkeen viestintään. Verkkosivujen toteutuksesta vastasi TSL:n tietoverkkopäällikkö Jouko Muuri. Toimitetun julkaisun ulkoasu olisi silti kaivannut vielä selkeämpää ja kutsuvampaa ilmettä. Tämän alan osaamiseen olisi voitu panostaa enemmän.

Think tank -toiminnan tyypillinen osa on tiiviiden verkostojen ylläpitäminen niin kansainvälisesti kuin kansallisesti (7).

TSL:ssä ja TA:ssa tutustuttiin melko kattavasti ulkomaalaisten think tankien toimintaan ennen hankkeen toteuttamista. Tämä oli selvää, sillä TSL:n pääsihteerinä Jorma Turunen oli laatinut OM:lle ja kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmalle raportin nimeltä *Think tankit ja poliittiset säätiöt Euroopassa*, jossa vastaavien laitosten roolia tarkasteltiin eurooppalaisessa kontekstissa. Ohjausryhmän jäsenillä oli yhteyksiä muun muassa Saksan DGB:n tutkimusosastoon, Ruotsin Arenagruppeniin, Ranskan Jean Jaures -säätiöön ja Notre Europeen ja Itävallan Karl Renner Institutiin.

Kansainvälisten laitosten tunteminen auttoi hahmottamaan, miten hanke kannattaisi toteuttaa. Seminaarien järjestäminen ja hankkeen toteuttaminen kokonaisuudessaan koettiin muun muassa tästä syystä melko vaivattomaksi. Vuoden aikana ei kuitenkaan syntynyt merkittäviä uusia ulkomaalaisia kontakteja.

Jälkikäteen TSL:ssä arvioitiin, että olemassa olevia omia ja kotimaisia asiantuntijaverkostoja olisi voitu hyödyntää paremmin. Projekti pidettiin melko erillään TA:n ja TSL:n muusta toiminnasta.

3.4.4 Tavoitteiden saavuttaminen

Omat tavoitteet

TSL:n ja TA:n tavoite (tavoite1, ks. 3.4.1) yhteiskunnallisen keskustelun aktivointi ja globalisaatioprosessien vaikutusten valottaminen eri näkökulmista toteutui vain osittain, sillä laaja julkinen keskustelu aiheesta jäi syntymättä. Julkaistusta kirjasta ja toteutetusta hankkeesta ja sen pohjalta kootusta kirjasta julkaistiin muutamia artikkeleita; *Uutispäivä Demarissa, Eteenpäin-lehdessä, Pohjolan Työssä, Vapaus-lehdessä, Uudessa ajassa, Pohjois-Karjalassa, Ahjossa ja Kiteet -lehdessä*. Vilkkainta yhteiskunnallinen keskustelu oli kuitenkin vuoden aikana järjestetyissä TSL:n ja TA:n seminaareissa. Osallistujille tapahtumat olivat varmasti mielekkäitä ja innostavia.

Työtä! Hyvinvointi globaalissa murroksessa -kirja onnistui syventämään mielenkiintoisella tavalla käsityksiä eri maiden ja maanosien yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta kehityksestä ja niiden vaikutuksista Suomeen (tavoite 2). Vaikka kirjan keskipisteessä on Suomi, avaa se uusia näkökulmia esimerkiksi Latinalaisen Amerikan demokratiakehitykseen ja Ranskan lähiöiden kuohuntaan sekä siihen, miten nämä seikat liittyvät suomalaiseen todellisuuteen.

Epäilemättä hanke ja julkaistu kirja onnistuivat myös tutkiskelemaan globalisaation vaikutusta työelämään ja sen kautta yhteiskunnan rakenteisiin (tavoite 3). Tämän tavoitteen saavuttamista edisti merkittävästi kirjan ja koko hankkeen ihmislähtöinen toteutus. Kirjan konkreettisten työelämäkuvausten kautta globalisaation suuret linjat ja niitä koskeva teoreettinen keskustelu olivat paremmin hahmotettavissa.

Yleiset tavoitteet

TSL:n ja TA:n hanke ei ole toistaiseksi herättänyt merkittävää globalisaatiota käsittelevää keskustelua Sdp:n jäsenistön keskuudessa (tavoite1, ks. 2.2) Se ei myöskään ole suoranaisesti tarjonnut uusia avauksia puolueen ohjelmatyöhön. Asiaa on kuitenkin vaikea arvioida, sillä puolueen varsinainen periaateohjelmatyö ei ole käynnissä ja vuoden 2007 eduskuntavaaleihin valmistautuminen vasta aluillaan.

Hankkeen toteuttajat arvioivat kuitenkin, että julkaistulla kirjalla ja vuoden projektilla on saattanut olla vaikutusta puolueen tietynlaiseen "hyssyttelykulttuuriin", jonka avulla luodaan Sdp:stä kuvaa turvallisenä valintana. Uusia kansalaisvaikuttamisen verkostoja luomalla saatetaan hajottaa puolueen sisäistä konsensushenkeä ja tuoda puolueeseen uusia tuulia.

Käytännössä Think tank -kokeilu herätti puolueessa keskustelua lähinnä tutkimustoiminnasta yleisemmin. Puolueen sisällä intressit ovat jakautuneet Kalevi Sorsa -säätöön tukemisen ja TSL:n ja TA:n kautta koordinoitun tutkimustoiminnan välillä. Lisäksi nuoret puolueaktiivit ovat ottaneet julkaistun kirjan sisällön esille blogeissaan.

Hankkeen toteuttajat arvelevat lisäksi, että kirjassa ilmestyneen Juhana Vartiaisen artikkelin *Uhkaako globaali talous hyvinvointivaltiota?* toimittaminen hetken presidentinvaalitaistelun alakynnessä olleen Tarja Halosen tukijoukoille on saattanut vaikuttaa myönteisesti Halosen

vaalimenestykseen. Kirja yhdessä monien muiden samansuuntaisten kampanjan suunnittelijoille lähetettyjen viestien kanssa on saattanut muokata vaaliteemoja kriittisessä kohdassa. Tällaisen vaikutuksen todistaminen on kuitenkin mahdotonta ja pohdinta jää arvailujen varaan.

Hankkeen toteuttajat eivät osanneet varsinaisesti arvioida, oliko tehdyllä työllä vaikutusta puolueiden välisen konsensuskulttuurin horjuttamiseen. Kuten muita kokeilun hankkeita arvioitaessa on jo todettu, olisi tällaista vaikea sekä odottaa että osoittaa työn lyhyen toteutusajan vuoksi.

TSL:n ja TA:n hanke onnistui ainakin pienissä määrin osallistamaan kansalaisia, joille poliittinen toiminta ei ole jokapäiväistä. Vuoden aikana järjestettyihin tilaisuuksiin osallistui muun muassa työttömiä ja maahanmuuttajia, joille puolue toiminta ei ole arkipäivää. Sama pätee TA:ssa opiskeleviin nuoriin. Näille vasemmistotaustaisessa koulussa opiskelu ei välttämättä ole ideologinen valinta vaan tapa oppia uutta.

Hankkeen tuloksena julkaistua kirjaa on käytetty opintomateriaalina TA:n, Sdp:n opiskelija- ja nuorisoliikkeiden sekä Sdp:n järjestämässä Tulevaisuusakatemiassa. (tavoite 4)

3.5 Vihreän Sivistysliiton hanke

"Olimme aika hyvin think tank -tontilla. Emme kuitenkaan ryhtyneet tekemään politiikkasuosituksia, mikä sekin joissain tilanteissa on think tankien hommaa. Hankkeen tehtävänä oli nimenomaan virkistää kansalaistoimintaa, ja tässä tapauksessa erityisesti tietyn aatteellisen liikkeen keskustelua. Haettiin siis enemmän uusia keskustelun aiheita."
– Aleks Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

3.5.1 Tausta ja tavoitteet

Vihreä Sivistysliitto valitsi think tank -hankkeessa näkökulmakseen globalisaation vaikutukset suomalaisiin hyvinvointipalveluihin ja niiden tulevaisuuteen. Työn toteuttajat kokivat aiheen tärkeäksi lähinnä sen ajankohtaisuuden vuoksi: suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle ja palvelurakennetta täytyy uudistaa, EU:ssa sopeudutaan palveludirektiivin käyttöönottoon ja kuntaremontti on käynnissä parhaillaan. Kootuista hyvinvointipalveluja koskevista pohdinnoista ajateltiin olevan apua sekä tavallisille kansalaisille, jotta he voisivat ymmärtää käynnissä olevia keskusteluja, että päättäjille päätöksenteon tukena.

Hanke suunnattiin ensisijaisesti omalle viiteryhmälle, Vihreälle liitolle ja sitä lähellä oleville järjestöille. Lisäksi Vihreä Sivistysliitto halusi tarjota ajateltavaa kaikille tavallisille yhteiskunnallisesti aktiivisille ihmisille. Hankkeen toteutuksessa lähdettiin siitä, että sen kohderyhmään kuuluvat seuraavat tietyllä mielenkiinnolla päivän politiikkaa. Tästä huolimatta pyrittiin välttämään aiheita, jotka vaatisivat syvällistä poliittista ja yhteiskunnallista asiantuntemusta.

Jo alkuvaiheessa Vihreässä Sivistysliitossa linjattiin, ettei hanketta tai sen tuloksena syntyvää julkaisua liitetä puolueen käynnissä olevaan ohjelmatyöhön. Hankkeen tuloksien toivottiin silti herättävän keskustelua puolueessa.

Pääasiallisen vastuun vuoden mittaisesta hankkeesta kantoi Vihreä Sivistysliitto. Käytännön työ tehtiin kuitenkin pitkälti Vihreässä Sivistys- ja Opintokeskus Visiossa, jonka ylläpitäjä

sivistysliitto on. Hanketta johti ensisijassa kuuden hengen johtoryhmä, joka raportoi toiminnastaan Vihreän Sivistysliiton hallitukselle. Johtoryhmä palkkasi hankkeelle projektipäällikön, määritteli hankkeen tavoitteet, laati projektisuunnitelman ja budjetin. Johtoryhmään kuuluivat Vihreän Sivistys- ja opintokeskuksen Vision opintojohtaja Anneli Bauters, Vihreän liiton puoluesihteerin Ari Heikkinen, Vihreän liiton kansainvälisten asioiden sihteerin Panu Laturi, Vihreän liiton kaupunginvaltuutettu Elina Moisio, Vihreän liiton poliittinen sihteerin Tarja Parviainen ja Vision puheenjohtaja Sulevi Riukulehto, joka toimi myös ohjausryhmän puheenjohtajana. Projektipäällikkönä toimi FM Alekski Neuvonen. Apua hankkeen totutuksessa saatiin Vision, Vihreän liiton puoluetoimiston ja *Vihreä lanka* -lehden henkilökunnilta.

Vihreä Sivistysliitto asetti tavoitteekseen:

1. Hahmottaa globalisaatiokehityksen erilaisia vaikutuksia hyvinvointipalveluihin Suomessa.
2. Pohtia kansalaisten muuttuvia käsityksiä hyvinvoinnista ja koetuista mahdollisuuksista vaikuttaa hyvinvointia koskeviin yhteisiin päätöksiin.
3. Kartoittaa tapoja, joilla voidaan mahdollistaa jatkossakin tasa-arvoinen ja kansalaisten valinnanvapautta tukeva hyvinvointipalvelujen tarjonta.
4. Hahmottaa ja kokeilla think tank -toiminnan toteutusmuotoja Suomessa.

Lisäksi hankkeella haluttiin tarjota uusia avauksia poliittiseen keskusteluun ja synnyttää uusia verkostoja politiikan toimijoiden ja erilaisten asiantuntijoiden ja tutkijoiden välille.

Tavoitteiden totuttamiseksi Vihreä Sivistysliitto järjesti vuoden aikana neljä aivoriihtä, joista ensimmäinen oli vain vihreän liikkeen edustajille ja kolme muuta erikseen valitulle asiantuntijaryhmälle. Ensimmäisessä tilaisuudessa analysoitiin sitä, kuinka vihreän liikkeen parissa toimivat käsittävät globalisaation, hyvinvoinnin ja hyvinvointipalvelut käsitteinä. Paikalla oli 28 henkeä Vihreän liiton hallituksesta ja eduskuntaryhmästä.

Kolmen muun aivoriiheen teemoina olivat ”Globaali yhteiskunta ja hyvinvoinnin muotoutuminen tulevaisuudessa”, ”Mikä muuttaa hyvinvointipalveluita? Haasteita ja mahdollisuuksia” ja ”Globaalihallinta – hyvinvoinnin edellytys, uhka vai mahdollisuus?”

Näiden keskustelujen ja Alekski Neuvosen oman työn tuloksena laadittiin kirjallinen raportti. Lisäksi hankkeelle järjestettiin loppuseminaari, jossa kirjan teemoja tarkasteltiin myös muiden eurooppalaisten maiden osalta.

3.5.2 Kirjallinen materiaali

"Tämä oli kuin laajennettu versio puoluelehden kolumnista."
- Alekski Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

Hankkeen tuloksena julkaistiin Alekski Neuvosen kirjoittama kirja *Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut*. Se pohjautuu vuoden aikana käytyihin keskusteluihin ja erillisiin asiantuntijahaastatteluihin. Merkittävä osa kirjasta on kuitenkin Neuvosen oman ajattelutyön tulosta.

Kirja jakautuu kahdeksaan lukuun. Alussa Neuvonen analysoi, mitä hyvinvointipalveluilla oikeastaan tarkoitetaan ja kysyy, minkälaisen tavoitteiden täyttämiseksi niitä tuotetaan. Seuraavaksi hän hahmottelee tulevaisuutta ja niitä valintoja, joiden edessä väistämättä ollaan,

kun väestö ikääntyy, palvelurakenne muuttuu ja kun veronmaksuikässä olevien kansalaisten määrä vähenee. Kirjassa esitellään muun muassa eri tapoja painottaa hyvinvointipalvelujen tuotantoa. Lisäksi mietitään, kuka hyvinvoinnista globalisoituvassa maailmassa oikeastaan päättää ja minkälainen olisi toivottava hyvinvointipalvelujen tulevaisuus. Neuvonen pitää varteenotettavana vaihtoehtona esimerkiksi EU:n yhteistä hyvinvointimallia.

Kirja kuvaa globalisaation kaikille elämän alueille ulottuvana, keskinäisriippuvuutta lisäävänä kulttuurisena, taloudellisena, sosiaalisena ja ekologisena metatason ilmiönä – aikamme tärkeimpänä poliittisena kysymyksenä. Hyvinvointipalveluiden kannalta globalisaatio liittyy muun muassa keskusteluun kansainvälisestä verokilpailusta ja EU:n mahdollisesta verotuksen yhtenäistämisestä, jonka on sanottu vaikuttavan hyvinvointipalvelujen rahoitus pohjaan. Kirja ei anna globalisaatiosta myönteistä eikä kielteistä kuvaa, vaan osoittaa, miten se tekee asioista monimutkaisia.

Teoksen perusväittäjä on, että hyvinvointipalveluista voidaan päivänpolitiikassa keskustella hyvinkin monella eri tavalla ja että vääränlaisella, menettelytapoihin ja puoluerajoihin tuijottavalla otteella hyvinvointipalveluiden tuotanto voidaan ajaa keuhon tilaan. Kirja ei kuitenkaan tuo merkittävässä määrin esille uutta ja tuntematonta tietoa globalisaation ja hyvinvointipalvelujen suhteesta. Se kokoaa käynnissä olevan keskustelun ja hahmottaa sen taustan ansiokkaasti herättäen uusia kysymyksiä ja mahdollistaen perehtyneemmän jatkokeskustelun. Kirja kehottaa miettimään muun muassa sitä, millä eri tavoilla hyvinvointipalveluiden tarjontaa voidaan jatkossa kohdentaa, jos ja kun rahalliset resurssit eivät väestön ikääntyessä riitä nykyjärjestelmän ylläpitoon.

Tyyliltään teos on kokoava, selittävä ja analyttinen. Kaikista think tank -kokeilun aikana julkaistuista kirjoista se on lähimpänä akateemista analyysia ja kauimpana pamfletista. Teksti on kirjallisesti selkeää ja helppolukuista, joskin joiltakin osiltaan melko teoreettista.

Kirjan lisäksi Vihreä Sivistysliitto julkaisi hankkeen aikana *Vireä lanka* -lehden välissä jaetun *Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut* -liitteen. Siinä aivoriikkiin osallistuneet asiantuntijat esittivät laajemmalle yleisölle näkemyksiään siitä, miltä hyvinvointipalveluiden tulevaisuus voisi näyttää. Liitteessä monimutkaista globalisaation ja hyvinvointipalvelujen suhdetta katsotaan eri näkökulmista, hiukan konkreettisemmalla ja poleemisemmalla tasolla kuin itse kirjassa.

Kirjan levitys ja hankkeen viestintä

Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -kirjaa painettiin 3000 kappaletta. Tieto siitä levitettiin samoin periaattein, kuin muustakin Visiossa tuotetusta materiaalista. Mediajakelu ei siis think tank -hankkeen kohdalla ollut sen erityisemmin etukäteen mietittyä. Kirjasta tiedotettiin kahdella lehdistötiedotteella ennen sen julkaisua ja julkaisun jälkeen, nämä tiedotteet lähetettiin Vision yleisen tiedotusvälinejakelun kautta.

Itse kirja lähetettiin Vihreän liiton jäsenille, Vihreän Sivistysliiton jäsenjärjestöille, muille sivistysliitoille ja opintokeskuksille, Vihreän liiton eduskuntaryhmälle ja muille kansanedustajille. Kirjaa lähetettiin myös pyynnöstä tiedotusvälineille ja muille kiinnostuneille sekä myytiin halukkaille.

Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -liitettä jaettiin 2400 kappaletta *Vihreä Lanka* -lehden välissä.

3.5.3 Toiminta think tankina

Vihreän Sivistysliitonhankkeessa vuoden aikana toteutettu työ muistutti think tank -toimintaa. Järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa ja julkaistussa kirjassa pyrittiin kokoamaan yhteen eri alojen mielenkiintoisia näkemyksiä ja synnyttämään niistä uusia ajatuksia. Aihe oli ajankohtainen ja päivänpolitiikkaan liittyvä.(ks. analyysin kehys 1).

Hyvinvointipalvelujen käsittely oli aihevalintana think tank -kokeilun kannalta otollinen. Siihen liittyvän tiedon ja näkemysten tarjoaminen on tarpeen ajatellen esimerkiksi tulevia eduskuntavaaleja, joiden alla palvelurakenteen uudistaminen lienee yksi julkisen keskustelun pääteemoista. Mikäli kirjan viesti välittyy jatkossa laajemmalle, on se niin päätöksentekijöille kuin mediallekin hyödyllinen (2).

Kirja sijoittuu think tankeille tyypilliseen tapaan akateemisen ajattelun ja tietynlaisen ajankohtaisen ja tulevaisuuteen suuntaavan selvitystyön välimaastoon. Sisällöltään se on kunnianhimoinen.

Kirja ei sisällä politiikkasuosituksia. Valinta oli projektipäällikkö Neuvosen mukaan tietoinen: tarkoituksena oli virkistää kansalaistoimintaa ja tässä tapauksessa tietyn aatteellisen liikkeen keskustelua. Siksi lähdettiin tavoittelemaan ennen muuta uusia keskustelunaiheita (2).

Vihreän Sivistysliiton julkaisemassa kirjassa hyödynnetään akateemista tutkimusta sekä kirjallisena materiaalina että tutkijahaastatteluiden ja asiantuntijakeskusteluiden kautta. Oma tutkimusta ei tehty, mikä olisikin työntekijäresurssien ja hankkeelle varatun ajan puitteissa ollut haastavaa. (3)

Think tankien rooli on tyypillisimmillään vahvasti julkinen. Ne tuottavat materiaalia, joka on kansantajuista ja helposti lähestyttävää ja joka tällä tavoin antaa tehokkaasti eväitä päivänpoliittiseen keskusteluun (4). Kirja onnistui selittämään vaikeasti hahmotettavaa globalisaation ja hyvinvointipalveluiden kokonaisuutta tavalla, joka todennäköisesti lisää yhteiskunnallisesti aktiivisen ihmisen ymmärrystä. Kirjaan olisi kuitenkin voinut liittää myös hyvinvointipalvelujen käyttöön ja tarpeeseen liittyviä tavallisen ihmisen arkea kuvaavia esimerkkejä. Nyt teksti liikkuu pitkälti abstraktilla tasolla ja siksi sen viesti saattaa jäädä asiaan perehtymättömälle etäiseksi. Konkretian tarpeeseen vastasi kuitenkin osaltaan *Vihreän langan* välissä jaettu tabloid-lehti, jonka jutut käsitelivät aihetta tietystä suppeammasta näkökulmasta. Jutut olivat kuitenkin asiantuntijalähtöisiä ja siksi melko teoreettisia.

Vihreän Sivistysliiton hankkeella ei ollut omia nettisivuja. Hankkeesta kerrottiin ainoastaan Vision yleisillä sivuilla. Think tank -roolia ja hankkeen mahdollista vaikuttavuutta ajatellen verkkoviestintään panostaminen olisi tulevissa projekteissa tärkeää. Verkkopohjaiset keskustelut ovat yksi hyvä tapa saada think tankissa kehitellyille ajatuksille laajempaa vastakaikua. Myös hankkeen muuhun viestintään olisi tullut panostaa nyt tehtyä enemmän. Hankkeen toteuttajat eivät osanneet aluksi tarkalleen kertoa, minne kirja oli lähetetty ja missä sitä oli siteerattu. Kaiken kaikkiaan viestintää ei ollut suunniteltu systemaattisesti eikä kirjaa markkinoitu tehokkaasti medialle tai päätöksentekijöille. Puute tiedostettiin myös toteuttajataholla. Ajan rajallisuus ja hankkeen kokeiluluonne vaikuttivat panostuksen määrään.

Sidos poliittiseen puolueeseen, Vihreään liittoon, oli Vihreän Sivistysliiton kokeilussa tiivis (5). Hankkeen toteuttajat kokivat, että koska kokeilun odotettiin tuottavan materiaalia puolueelle, oli mielekästä, että puolue toimijat osallistuivat työhön alusta alkaen. Valinta olisi toteuttajien

mukaan saattanut olla toisenlainen, mikäli kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma ei olisi asettanut sille kyseisiä odotuksia.

Vihreä liitto ei tukenut hanketta rahallisesti, mutta sen rooli oli vahva esimerkiksi hankkeen johtoryhmässä, jonka jäsenistä suurin osa oli puolueen jäseniä. Ohjausryhmä valitsi hankkeen aiheen ja asiantuntijatapaamisten keskustelijat sekä palkkasi projektipäällikön. Paikan saanut Neuvonen ei kuitenkaan ole puolueen jäsen. Hän koki, ettei työtä tai hankkeen totutusta kokonaisuudessaan ohjailtu ylhäältä käsin. Aivoriihiin osallistunut asiantuntijaryhmä oli poliittiselta kirjoltaan laajempi. Aivoriihityöskentelyn haluttiin olevan riippumaton vastapaino johtoryhmälle. Kootusti voi sanoa että Vihreän Sivistysliiton think tank -kokeilussa toimittiin tiukasti sidoksissa vihreän puolueen arvoihin, muttei puolueorganisaation tiukassa ohjauksessa. Puolueen läheisyys vaikutti aihevalintaan ja keskustelun linjoihin, ei suoranaisesti tehtyihin johtopäätöksiin (5).

Hankkeeseen osallistujat valittiin pitkälti asiantuntemuksen perusteella. Toimittajia tai muuten medianhallintaan erikoistuneita valikoitui mukaan vain vähän. Vihreä Sivistysliitto käytti työn toteutuksessa kuitenkin puolueen tiedotuskanavia ja muun muassa *Vihreä Lanka* -lehden työntekijöitä. Silti mediahallinta koettiin asiaksi, johon tulisi mahdollisissa jatkohankkeissa kiinnittää nyt tehtyä enemmän huomiota. (6)

Vihreä Sivistysliitto hyödynsi työn toteuttamisessa ulkomaisia kontakteja, muttei systemaattisesti. Neuvonen itse on ollut think tank -toiminnasta kiinnostunut jo pitkään ja on sen vuoksi tutustunut ulkomaisten laitosten toimintaan kattavasti. Ennen hankkeen toteutusta Vihreän Sivistysliiton vieraana kävi yhdysvaltalaisen vihreän think tankin edustaja. Yhteyttä pidettiin puhujien vaihtoa ajatellen myös Saksan ja Hollannin vihreisiin think tankeihin. Hankkeen loppuseminaariin osallistui brittiläisen Demos -think tankin edustaja.

Uusia kontakteja ei kuitenkaan syntynyt merkittävässä määrin lähinnä siksi, että verkoston rakentamiseen oli käytettävissä rajallinen määrä aikaa. Tällaisen työn tekeminen koettiin osittain myös turhaksi, koska kyseessä oli vain vuoden mittainen kokeilu.

3.5.4 Tavoitteiden saavuttaminen ja vaikuttavuus

Omat tavoitteet

Vihreän Sivistysliiton hanke toteutti päämääränsä. Hankehakemuksen tavoitteet olivat tosin hyvin yleisluonteisia: "hahmottamista", "pohtimista" ja "kartoittamista", eikä niihin yltäminen ollut yllättävää. Toteutetun työn laatu oli kuitenkin kunnianhimoinen.

Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut -kirja onnistui kokoamaan yhteen mielenkiintoisia hyvinvointipalveluihin ja niiden tulevaisuuteen liittyviä kysymyksiä, joiden leviäminen päätöksentekijöiden korviin antaisi varmasti tuoreita näkemyksiä asioiden eteenpäin viemiseksi. Kirjassa pohditaan ennakkoluulottomalla tavalla myös sellaisia kysymyksiä, jotka koetaan suomalaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa lähes tabuiksi. Esimerkkinä tällaisesta mainittakoon yksityiskoulujen määrän mahdollinen lisääntyminen tulevaisuudessa. (tavoitteet 1,2 ja 3, ks. 3.5.1)

Vihreässä Sivistysliitossa koettiin, että hanke onnistui siinä, mitä tavoiteltiin ja että se antoi pohjaa think tank -työn kehittämiseksi. Hankkeen yleinen toteutustapa – asiantuntijoiden

avoriihet yhdistettynä johtoryhmän työskentelyyn ja kirjanjulkaisemiseen – olivat yleisenä mallina onnistuneita. (tavoite 4)

Toiveena olisi kuitenkin ollut, että asiantuntijat olisi kyetty sitouttamaan prosessiin niin, että järjestettyjen tilaisuuksien välille olisi syntynyt selkeä aiheellinen jatkumo. Tässä ei onnistuttu täysin, sillä mukaan pyydytyillä ei ilmeisesti ollut tarpeeksi aikaa eikä intoa osallistumiseen. Jälkikäteen Vihreässä Sivistysliitossa pohdittiin myös, olisiko mukaan kutsutut ihmiset pitänyt valita vähemmän kunnianhimoisin perustein "kovien nimien" sijaan olisi voitu painottaa kovia ja asiantuntevia keskustelijoita, niitä joilla olisi ehkä ollut parempi mahdollisuus antaa aikaa projektille.

"Meillä oli kyllä hyvä osanotto kaikissa tilaisuuksissa, mutta jokainen kävi sitten yhdessä tai jotkut ehkä kahdessa. Tilaisuudet sinänsä olivat laadukkaita, niissä oli hyvää keskustelua ja alustukset toimivat."

- Aleksi Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

Toisaalta hankkeen toteuttajat olisivat halunneet kokeilla myös enemmän ruohonjuuritasolle suuntautuneita avoimia toimintatapoja. Tällaiseen ei kuitenkaan riittänyt aikaa tai työntekijäresursseja, koska oikeusministeriön asettama tavoite, kirjallisen materiaalin julkaisu haluttiin toteuttaa perusteellisesti.

"Yksi kriteeri hankkeessa oli, että siihen ajatusten vuorovaihtoon pitäisi saada tavallisia kansalaisia mukaan, ja sehän ei ollut helppoa. Ehkä se oli helpompaa sellaisille, joilla oli suorat siteet kansanopistoihin, joilla yhteiskunnallisten asioiden kursseja."

– Anneli Bauters, opintojohtaja, Visio

Yleiset tavoitteet

Entä kuinka hanke vastasi kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman perusteella think tankeille kaavailtua roolia (ks. 2.2)?

Hanke ei toistaiseksi ole synnyttänyt puolueen sisällä huomattavaa keskustelua (tavoite1) tai vaikuttanut puolueen ohjelmatoimintaan. Yhtäkkisen debatin herääminen olisikin ollut outoa, sillä Vihreä Sivistysliitto ei tarjoillut puolueelle yllätyksiä. Hanke toimi koko vuoden 2005 ajan melko tiiviissä yhteistyössä Vihreän liiton kanssa, se myös käynnistettiin puolueelle ja sen lähellä toimiville vihreille liikkeille yhteisen arvopohjan linjaamisella.

Vihreän Sivistysliiton think tank- hanke ei herättänyt vuoden aikana myöskään näkyvää julkista keskustelua mediassa. Ainoa havaittu *Vihreä lanka* -lehden ulkopuolella julkaistu artikkeli aiheesta ilmestyi *Kumppani*-lehdessä. Lisäksi kirjasta julkaistiin arvio aikuiskoulutukseen erikoistuneessa *Sivistys.net* -verkkolehdestä ja toimittaja Neuvosta haastateltiin radioon. Vihreässä Sivistysliitossa koettiin, että hankkeen vaikutus onkin piilevä: vihreässä liikkeessä toimivat ovat saaneet uusia ajatuksia siitä, miten hyvinvointipalveluista voi keskustella. Näitä ajatuksia hyödynnetään, kun vuoden 2007 eduskuntavaaleihin tähtäävät kampanjat lähiaikoina käynnistyvät. Loppujen lopuksi hankkeen ja koko think tank -kokeilun suurimpana vaikutuksena pidettiin sitä, että se alun perinkin käynnistettiin: että toteutustavan hyviä ja huonoja puolia mietittiin ja että niiden pohjalta saatiin uusia ideoita.

Puolueiden sisäisen konsensuskulttuurin rikkomiseen Vihreän Sivistysliiton hankkeella ei ollut vaikutusta (tavoite 2). Tämä päämäärä tuskin täyttyy yhdenkään think tank -kokeiluun

osallistuneen tahon kohdalla. Lyhyellä aikavälillä toimineelta projektilta ei realistisesti ajatellen voi odottaa tämänkaltaisia tuloksia. Hankkeen toteuttamisesta vastanneet kokivat kuitenkin, että think tank -työllä voidaan ehkä parhaimmillaan osoittaa, että puolueita erottavat ja yhdistävät loppujen lopuksi eri asiat kuin on oletettu.

Vihreässä Sivistysliitossa arveltiin, että nyt kokeillulla tavalla toimivat think tankit saattaisivat pidemmällä aikavälillä herättää uutta kiinnostusta politiikkaan myös siellä, missä sitä ei ennen ole ollut (tavoite 3). Toistaiseksi tällaisesta ei ollut merkkejä. Vihreässä Sivistysliitossa ei kuitenkaan oltu täysin varmoja siitä, olisiko puolueen lähelle sijoitettu think tank -toiminta hedelmällisin keino pyrkiä tällaisiin tavoitteisiin. Esimerkiksi systemaattista puolueen ohjelmatyön tukemista tai puolueen ideanikkarina toimimista ei pidetty parhaana mahdollisena toteutusmuotona, mikäli tavoitteena on tehdä kekseliäitä ja tuoreita uusia avauksia.

(Puolueisiin sidotulla toteutustavalla) "...pannaan se ajatustyö käyntiin, ja sitten löydetäänkin ne omat ihan perinteiset teemat. Kansalaisvaikuttaminen ei tällöin laajene vaan jää niiden ihmisten asiaksi, jotka sitä jo entuudestaan harrastavat. Se on sääli."

– Aleks Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

Vihreän Sivistysliiton hankkeessa tuotettua kirjallista materiaalia aiotaan käyttää jatkossa puolueen koulutustoiminnassa (tavoite4). Vihreä Sivistysliitto on suunnitellut järjestävänsä alueellisia poliittisia foorumeita joiden keskustelumateriaalina kirjan eri luvut voivat toimia. Mahdollista olisi myös, että eri alueilla käsiteltäisiin eri lukuja ja ideoitaisiin niiden pohjalta. Syntyneitä ajatuksia voitaisiin haluttaessa hyödyntää myös puolueen periaate- ja vaaliohjelmatyössä.

3.6 Kokeilun vahvuudet ja heikkoudet

Tässä kappaleessa kysytään, mitä kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman think tank -kokeilu opetti. Mitkä ovat osallistujien kokemukset hankkeen vahvuuksista ja heikkouksista?

3.6.1 Vahvuudet

Innostava hanke

Kaikkien osallistujatahojen mukaan think tank -hankkeen suurin ansio oli itse hanke. Sivistysliitoissa ja kansanopistoissa koettiin, että kokeilu oli kädenojennus, jonka avulla poliittisia päättäjiä lähellä olevilla tahoilla oli mahdollisuus pysähtyä analysoimaan perusteellisesti päivänpolitiikan tärkeitä aiheita. Tällaiseen ei itse puolueessa ole tavallisesti aikaa eikä rahaa.

Osa koki, että puolueiden aika kuluu nykyisin pelkän vaalityön tekemiseen, osa taas oli sitä mieltä, etteivät puolueet ehtiessäänkään kykenisi omin voimin heijastamaan kansalaisyhteiskunnasta nousevia ajatuksia ja välittämään niitä päätöksentekoon. Tällainen puolestaan johtaa tilanteeseen, jossa päätökset tehdään suurilta osin jo virkamiesvalmistelun aikana, eikä julkista keskustelua mahdollisista vaihtoehdoista juurikaan käydä.

"Jos nyt ajattelee poliittista elämää, niin sehän on tämmöistä vaaleista vaaleihin menoa. Ei ole aikaa eri syistä pysähtyä miettimään."

– Jorma Turunen, pääsihteeri, TSL

Yhdeksi hankkeen suurimmista ansioista voi lukea sen, että se poikkeuksetta innosti jatkamaan ja kehittämään samankaltaista think tank -toimintaa myös tulevaisuudessa, varsinkin kun työtä luvattiin tukea taloudellisesti myös jatkossa (ks. luku 5).

Onnistunut aihevalinta

Oikeusministeriön kokeilun tarkoituksena oli testata uusien ajatusten tuottamista ja keskustelun herättämistä think tank -tyyppisellä toimintatavalla. Globalisaatio oli aihevalintana testin kannalta otollinen, sillä siitä on sanottu ja kirjoitettu paljon ja monesta näkökulmasta. Aiheen kautta oli hyvä testata, syntyisikö uudella tekotavalla vielä jotakin tuoretta.

Aihe koettiin myös tarpeeksi väljäksi ja ajankohtaiseksi. Osallistujatahoja miellytti, että niiden annettiin vapaasti määritellä työnsä näkökulma. Myönteisenä pidettiin myös sitä, ettei valtiovalta puuttunut turhan tiukasti hankkeen toteutukseen ja että teema oli poliittisesti neutraali. Kielteistä oli globalisaatioon helposti kytkeytyvä teoreettinen tarkastelutapa.

”Pelkäsin hirveästi, että tästä tulee sellainen pilottikokeilu, jonka aiheena on pohtia, miten saada äänestysintoa nousemaan. Sitten kun kuulin, että teemana oli globalisaatio, niin olin todella iloinen. Väljä ja hyvä.”

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

”Asioita on kyettävä konkretisoimaan ja osoittamaan niiden merkitys myös ihmisen arjessa. Kokeilun taustalla ollut vaatimus globalisaation vaikutuksia teki hankkeiden tulokset osittain teoreettisiksi.”

– Jorma Turunen, pääsihteeri, TSL

Tavoitteet saavutettiin kohtalaisesti

Think tank -kokeilun alahankkeet toteutettiin kunnianhimoisesti. Useimmat omille projekteille alussa asetetut tavoitteet saavutettiin (ks. kpl 2). Synnytyt think tankit eivät ehkä herättäneet kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman ja Kansanvalta 2007 -toimikunnan tavoitteenasettelussa toivomaa laajaa keskustelua. Silti koko kokeilu tuotti monien erityyppisten alahankkeidensa ansiosta mielenkiintoista tietoa siitä, miten samankaltaista toimintaa voidaan kehittää jatkossa. (ks. kpl 3.2)

Sopiva budjetti

Oikeusministeriö myönsi hankehakemusten perusteella jokaiselle toteuttajataholle korkeintaan 50 000 euroa ja edellytti saavansa vastineeksi kirjallisen globalisaation ja suomalaisuuden suhdetta käsittelevän aineiston. Hankkeeseen osallistujat kokivat, että kokeilu oli kestoonsa ja vaatimuksiinsa nähden hyvin resursoitu. Summan avulla oli mahdollista palkata työntekijä, järjestää tilaisuuksia sekä tuottaa ja painaa kirjallinen aineisto.

Kokeilun alahankkeiden budjetit pitivät melko tarkasti. Yllätyskuluja syntyi ainoastaan ulkomailta kutsuttujen vieraiden matka- ja majoituskuluista, jotka todettiin kalliiksi suhteessa käytettävissä olevaan rahamäärään. Tämä rajoitti osaltaan mahdollisuuksia synnyttää kansainvälisiä yhteyksiä. Myös tilaisuuksien ilmoituskustannukset mainittiin yllättävän suurena kulueränä.⁵

⁵ Think tank työn rahoitukseen palataan tarkemmin luvussa 5.1.

"Jos toiminta olisi jatkuvaa, niin ajan mittaan rahaa käytettäisiin meillä enemmän viestintään: tiedotusvälineisiin yhteydenpitoon ja verkkotiedotukseen. Tietysti myös hankkeiden määrää lisättäisiin. Ihan yksittäisiin hankkeisiin on turhaa laittaa enempää. "

Matti Kalliokoski, ohjausryhmän pj., MSL

3.6.2 Haasteet

Rajallinen aika

Oikeusministeriön kokeilun totuttajatahot kokivat, että hankkeelle määritelty yhden vuoden aika oli lyhyt. Sen aikana ehti toki harjoitella think tank -tyyppisen raportin laatimista, erilaisten tilaisuuksien järjestämistä ja kontaktien haalimista. Aika oli kuitenkin kovin rajallinen, mikäli tarkoituksena oli testata sitä, miten julkista keskustelua todella herätetään. Tämä oli yksi hankkeen tavoitteista.

Ongelmana pidettiin myös sitä, että päätös myönnetyistä rahallisesta tuesta tuli ministeriöltä vasta vuoden 2005 maaliskuussa, ja hanke piti olla toteutettuna vuoden loppuun mennessä. Taloudellisia sitoumuksia ja suunnitelmia ei voitu tehdä ennen kuin rahoituksesta oli varmuus, ja näin hankkeelle varattu aika jäi todellisuudessa paljon vuotta lyhyemmäksi.

Kokeilun lyhyt kesto vaikutti myös verkostojen syntyyn. Osallistujat eivät ehtineet rakentaa kestäviä kotimaisia saati ulkomaisia verkostoja. Erityisesti kontaktit ulkomaille jäivät pintapuolisiksi.

On myös selvää, ettei vuoden aikana kyettä saamaan kuin viitteitä siitä, minkälaiset nyt kokeilun kaltaisten think tankien mahdollisuudet vaikuttaa poliittiseen prosessiin ja julkisen keskustelun syntyyn todellisuudessa ovat. Kysymykseen voi kuitenkin toivoa täydentäviä vastauksia, sillä hankkeelle on luvassa jatkoa (ks. luku 5).

Verrokkiryhmien puute

Koska think tank -tyyppinen toiminta on Suomessa varsin uutta, oli osallistujien osittain vaikea hahmottaa sitä, mitä heiltä odotettiin. Hankkeiden toteuttajat olivat ennen nyt toteutettuja projekteja tutustuneet think tank -toimintaan hyvin vaihtelevasti. Käsitukset siitä, mitä think tankit ovat ja mitä ne tekevät olivat monenkirjavia. Toisille think tank -termi tuntui viittaavan ennen muuta tietynlaiseen työskentelytapaan, lyhyt- tai pitkäaikaiseen, jossa kootaan yhteen eri alojen osajia ja ajattelijoita pohtimaan tiettyä aihetta. Toiset painottivat näkemystä keskieurooppalaisten ja yhdysvaltalaisien kaltaisista laajemmista ja omaa tutkimustyötä tekevistä pysyvistä organisaatioista.

Toisaalta oli myönteistä, ettei think tank -toiminnan muotoa määritelty kokeilussa ylhäältä käsin. Osallistujat saivat vapaasti etsiä itselleen sopivan tavan toimia. Näin oli mahdollista kokeilla ja saada tietoa erilaisista työnteomalleista. Osa osallistujista koki kuitenkin myös, että oman työn laatua oli vaikea arvioida, koska vertailuryhmiä ja aiempaa kokemusta oli vähän. Koettiin, että tietynlaisen ”kirittäjän” mukanaolo hankkeessa olisi saattanut auttaa. Ulkomainen, jo vakiintunut think tank olisi voinut toimia mittarina, jonka työtä vasten omaa suoritusta olisi voinut punnita.

Huomiota viestintään

Think tankien tarkoituksena on herättää julkista keskustelua ajankohtaisista poliittisista kysymyksistä ja tuottaa tietoa päätöksenteon tueksi. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman hankkeessa tällaista itsenäistä tutkimustoimintaa pidettiin tarpeellisena, koska tiedon ja käsiteltävän materiaalin määrä on globalisoituneessa ja entistä nopeatempoisemmassa maailmassa lisääntynyt. Poliitikkojen ja heidän apujoukkojensa aika ei enää riitä tarpeellisen materiaalin haravoimiseen.

Toiveena nyt toteutetussa kokeilussa oli, että synnytyt think tankit tuottaisivat kirjallisen materiaalin, joka välittyisi päätöksentekijöille, herättäisi ajatuksia ja sen myötä keskustelua niin julkisesti kuin puolueiden sisälläkin.

Kirjallisen materiaalin synnyttämisessä onnistuttiinkin varsin hyvin. Tuotetut raportit olivat suurilta osin laadukkaita – sellaisia, joiden perusteella keskustelua olisi voinut syntyä. Kärjistäen voi silti sanoa, että keskustelu lopahti, kun oikeusministeriön edellyttämä kirja oli julkaistu.

Media otti raportit ja niiden sisältämät ajatukset vastaan laimeasti, lähinnä yksittäisin artikkelein. Kokeiluun liittyvät jutut koskivat suurilta osin sitä, mikä on think tank ja mikä sellaisten rooli on tai olisi suhteessa poliittisiin puolueisiin. Julkaistujen kirjojen sisältöä ei juuri käsitelty. Mahdollinen keskustelu jäi think tankien ja puolueiden sisäiseksi.

Mikäli think tank -toiminnan perusajatus olisi toteutunut parhaalla mahdollisella tavalla, olisi hankkeen ajallinen kulku ollut toisenlainen: kirjallisen materiaalin julkaisu olisi ollut vasta puolet asiaa. Toinen puoli työtä olisi ollut viedä kirjan viestiä eteenpäin. Tämä on tärkeää, sillä maailmassa, jossa jokainen päättävä ja jokainen toimittaja saa päivittäin eteensä nipuittain papereita, ei herätetä keskustelua tai ajatuksia vain julkaisemalla mielenkiintoista tekstiä. Jos taas viesti ei välity itse think tankien ulkopuolelle, on altruistinen tavoite paremman ja demokraattisemman päätöksenteon edistämisestä varsin vaikea – ellei mahdoton – saavuttaa.

Arvostettu yhdysvaltalainen toimittaja Patricia Linden onkin kirjoittanut, että mikäli think tankit eivät pidä huolta työnsä markkinoinnista, on uhkana, että tutkimuslaitosten eliitti päätyy keskustelemaan keskenään. (*Town and Country*)

Mitä kokeilun ja sen alahankkeiden viestinnästä voisi siis oppia? Mitä olisi voitu tehdä toisin?

Oikeusministeriön kokeilu toteutettiin, kuten jo aiemmin on mainittu, siltä pohjalta, että jokainen osallistujataho julkaisi vuoden loputtua vapaamuotoisen kirjallisen materiaalin. Ministeriö edellytti siis periaatteessa vain tätä, konkreettisen keskustelulle aiheen antavan aineiston julkaisua, ei niinkään varsinaista keskustelun herättelyä.

Jälkeenpäin ajateltuna on selvää, että, tehdyn työn ja toteutettujen hankkeiden jälkihoitoa olisi pitänyt jo tavoitetta asetettaessa painottaa enemmän – niin jokaisen toteuttajatahon kuin ministeriönkin taholla. Keskustelun herättämisen olisi ehkä pitänyt olla kirjallisen materiaalin julkaisemista painotetumpi päämäärä. Käytännössä tämä on tietenkin vuoden pituisessa hankkeessa ongelmallista. Lisäksi on ymmärrettävää, että oikeusministeriö vaatii myöntämälleen rahalliselle tuelle konkreettisen vastineen, jonkalaisena kirjallista materiaalia voi pitää.

Kokonaisuudessaan kokeilun alaisissa hankkeissa panostettiin varsin vähän viestintään. Osallistujien mukaan tämä johtui suurimmaksi osaksi ajan puutteesta mutta osittain myös siitä, ettei viestinnän tärkeyttä ollut täysin ymmärretty. Hankalana pidettiin myös hankkeen ajoittumista päällekkäin käynnissä olevien presidentinvaalikampanjoiden kanssa. Puolueita lähellä toimivien tahojen viestintäresurssit oli valjastettu palvelemaan vaalityötä. Ongelmana oli varmasti niin ikään, ettei yksittäisen projektin eteen haluttu nähdä liikaa vaivaa, koska jatkosuunnitelmista tai rahoituksesta ei ollut tietoa.

Osallistujien haastatteluissa nousi esille useita rakentavia näkökulmia siitä, kuinka nyt toteutetun hankkeen viestiä olisi voitu ja voitaisiin edelleen viedä tehokkaammin eteenpäin. Viestintään kaivattiin muun muassa kansainvälistä ulottuvuutta. Yhtenä ideana esitettiin, että oikeusministeriö julkaisisi kirjat koosteena ja käännettäisi ne englanniksi. Tällöin suomalaisia tuntoja liittyen globalisaatioon voitaisiin tuoda esille muun muassa tulevan EU-puheenjohtajuuskauden aikana. Jo pelkkien tiivistelmien käännettäminen antaisi mahdollisuuksia myös kansainväliseen keskusteluun.

Vuoden aikana hankkeille olisi voitu rakentaa myös yhteinen nettisivusto, jonka avulla olisi kyetty herättämään tehokkaammin keskustelua ja saatu näkyvyyttä. Lisäksi raporttien julkaisuajankohdat olisi voitu ajoittaa lähemmäksi toisiaan, jolloin kirjat yhdessä olisivat saattaneet kiinnittää median huomion paremmin. Esimerkiksi yhteisessä julkaisutilaisuudessa kirjojen eri suunnista globalisaatiota tarkastelevat näkökulmat olisivat päässeet esille rinnakkain ja kokonaisuus olisi näin vaikuttanut enemmän kuin vain osiensa summalta.

Entistä globaalimassa maailmassa on tärkeää, että think tankien viesti välittyy myös suomen kieltä taitamattomille. Näin kyetään edistämään tiedonvaihtoa ja näkyvyyttä myös esimerkiksi EU:a koskevan ja suomalaisen arkeen vaikuttavan päätöksenteon osalta. Think tankien verkkosivujen tulisikin mahdollisuuksien mukaan olla luettavissa mahdollisimman laajasti ainakin englanniksi mieluusti myös esimerkiksi ranskaksi ja ruotsiksi.

Osa osallistujista olisi myös kaivannut oikeusministeriöltä enemmän tukea hankkeen viestinnän järjestämisessä. Ministeriöltä olisi toivottu esimerkiksi tiedotusvälineiden edustajille ja päätöksentekijöille suunnattuja tilaisuuksia, joissa olisi keskusteltu kootusti julkaistujen kirjojen sisällöstä. Ministeriö olisi voinut myös jo ennen hanketta tuoda julkisuuteen think tank -kokeilun ideaa ja selvittää, mitä oli tarkoitus tehdä. Nyt hankkeen toteuttajat kokivat joutuvansa selittämään tiedotusvälineille ennen muuta, mitä think tank -termi tarkoittaa. Hankkeen varsinainen sisältö – globalisaation ja suomalaisuuden suhde – jäi tämän sananselittelyn varjoon.

Kaikkien tahojen taustaoletuksena tuntui joka tapauksessa olevan, että julkaistujen kirjojen ja koko hankkeen viesti menisi perille vain lähettämällä sitä valituille tahoille

Jälkikäteen hankkeeseen osallistuneet kokivat, että viestintään olisi pitänyt ja pitäisi jatkossa panostaa enemmän, kun think tank -toimintaa kehitetään. Monet pitivät tärkeänä sitä, että think tankilla olisi rahaa palkata vähintään yksi kokopäiväinen tiedotuksesta ja mediasuhteista vastaava työntekijä.

"Ei keskustelua synny itsestään, sitä pitää edistää. Voi olla liikaa toivottu, mutta pitäisi olla jotakin sellaista, että tämänkin hankkeen kirjoittajat tai toimittajat olisi kerätty vaikka A-studioon tai sitten siihen Leo Riskin sunnuntaiseen ohjelmaan keskustelemaan."

– Peter Ekholm, OTL

"Tämä kirja ilmestyi muutamaa päivää aiemmin kuin presidenttiehdokas Vanhasen kirja. Siinä saattoi joku mieltä, miten tämän kirjan ja sen suhde nähdään: oponoiko tämä sitä, tukeeko tämä sitä, onko tämä jokin yhteinen harjoitus. Ja entä, jos presidenttiehdokas haluaa käydä tulevaisuuskeskustelua ja samaan aikaan me lyömme samalle joukolle vähän toisenlaisen tulevaisuuskeskustelun päälle? Luetaanko sitä sitten kuin piru raamattua? Tilaa viestille oli tästä näkökulmasta vaikea löytää. Julkisuudessa kukaan ei kuitenkaan liittännyt kirjoja toisiinsa."

– Matti Kalliokoski, ohjausryhmän pj., MSL

"Joku sellainen tunne on, että olisiko oikeusministeriö voinut tehdä tämän think tank -asian hyväksi enemmän, ehkä jo ennen hanketta ja varsinkin sen aikana? Niin, ettei meidän olisi tarvinnut niin paljon kertoa sitä, että mikä se think tank on, tai sen oikeutusta?"

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

Jatkoa ajatellen tehokkaan viestinnän malleja voi hakea jo toimivista tutkimuslaitoksista. Siitä, kuinka tärkeänä viestinnän roolia think tank -toiminnassa pidetään, saa viitteitä esimerkiksi tarkastelemalla vaikutusvaltaisina pidettyjen ja laajasti tunnettujen think tankien budjetteja. Yhdysvaltalainen oikeisto -think tank Heritage Foundation käytti vuonna 2004 jopa 18 % kuluistaan media ja yhteiskuntasuhteisiin (Heritage Foudation, budjetti). Ranskalainen pienempi Jean Jaures Foundationkin omistaa viestinnälle noin 5 % vuoden 2006 budjetistaan (Jean Jaures Fondation, budjetti).

Tärkeintä lienee kuitenkin, että think tank suunnittelee viestintänsä tarkasti: päättää kenelle viesti on suunnattu ja millä tavoin sitä tehokkaimmin viedään eteenpäin. Muun muassa Yhdysvalloissa usein siteeratulla ja vaikutusvaltaisena pidetyllä Heritage Foundationilla on hyvin tarkka mediastrategia, jonka puitteissa sen tutkijat julkaisivat pelkästään vuonna 1998 yli 150 artikkelia ja mielipidekirjoitusta tunnetuissa aikakaus- ja sanomalehdissä (Abelson 2002). Heritage Foundationin varapresidentti Phillip N. Truluckin mukaan tutkimuksen markkinoimiseen kulutetaan liki yhtä paljon rahaa ja aikaa kuin varsinaisen tutkimustyön tekemiseen. Käsiteltävän kysymyksen kannalta olennaiset toimijat kartoitetaan ja julkaistu materiaali toimitetaan mieluiten kasvotusten jokaisen avaintoimijan käteen. Tämän jälkeen samoihin julkaisun saaneisiin tahoihin pidetään yhteyttä ja heille pyritään järjestämään keskustelutilaisuuksia tai muita aiheita koskevia tapaamisia. (*Economic Reform Today*)

Hyvä esimerkki siitä, kuinka think tankit tarjoavat sanomaansa eteenpäin on myös yhdysvaltalaisen Cato Institututen tapa linkittää internet-sivuillaan ajankohtaisten aiheiden alle sen tutkijan tai asiantuntijan nimi, jota toimittajien kannattaa aiheesta haastatella.

Ulkomaiset think tankit panostavat vahvasti myös sähköiseen viestintään. Ei ole poikkeuksellista, että think tankilla on oma tv-ohjelma tai että niiden julkaisemia kuvallisia dokumentteja esitetään televisiossa. Think tankien järjestämiä tilaisuuksia saatetaan myös taltioida esitettäväksi myöhemmin. Suomalaisten olemassa olevien ja tulevien tutkimuslaitosten resurssit ovat tietenkin rajallisemmat, eivätkä välttämättä riitä tällaiseen. Kuvallista ja äänellistä materiaalia on kuitenkin mahdollista julkaista liki ilmaiseksi verkossa. Yksi mahdollisuus olisi tuottaa omalle mp3-soittimelle imuroitavissa olevaa keskustelumateriaalia ja radio-ohjelmaa niin sanottuina podcsteina. Tällaisten tietystä ajasta tai paikasta riippumattomien ja lisäksi maksuttomien aineistojen avulla saatettaisiin tavoittaa sellaisia kohderyhmiä ja ennen muuta nuoria, jotka eivät välttämättä innostuisi kirjan lukemisesta tai keskustelutilaisuuteen tulemisesta.

Kootusti think tankit panostavat viestintään muun muassa seuraavin keinoin:

- omien artikkelien aktiivinen tarjoaminen lehdistölle
- keskustelevien ja ajantasaisten nettisivujen ylläpito (myös vierailu kielillä)
- kansainvälinen verkottuminen, tiedon ja puhujien vaihto think tankien välillä
- keskustelutilaisuuksien ja seminaarien järjestäminen ja niistä laajasti viestiminen
- näkyvien ja kyvykkäiden mediapersoonien palkkaaminen
- tiivis henkilökohtainen yhteydenpito politiikan ja mediamaailman vaikuttajiin
- radio- ja tv-ohjelmien sekä video/dvd-tallenteiden tekeminen ja jakelu

4. Vaikuttavatko think tankit?

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman kokeilun päämäärä oli, että think tankit toisivat poliittiseen keskusteluun uusia ideoita ja että ne vilkastuttaisivat julkista keskustelua. Think tankien avulla päättäjien ajateltiin jatkossa tekevän paremmin informoituja ja useampien vaihtoehtojen punnintaan perustuvia päätöksiä. Yksinkertaistaen siis: think tankit edistäisivät kansanvallan entistä laajempaa ja parempaa toteutumista.

Ensimmäinen kysymys tutkimuslaitosten suomalaista tulevaisuutta mietittäessä lienee, kykenevätkö think tankit todellisuudessa tällaiseen? Mistä tiedetään, välittyvätkö tutkimusten tulokset ja raporttien viestit päättäjille ja käytetäänkö niitä päätöksenteon tukena? Vaikuttavatko think tankit todella?

Tässä luvussa tarkastellaan ensin sitä, mitä think tankien roolista poliittisessa prosessissa voidaan sanoa yleisellä tasolla. Tämän jälkeen perehdytään tarkemmin kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman kokeilun jo tiedossa oleviin vaikutuksiin. Miten hanke kokonaisuutena saavutti tavoitteensa, miten ja mihin se vaikutti, jos vaikutti? Entä mitä opittiin?

4.1 Mitä think tankien vaikuttavuudesta voidaan sanoa?

Think tankien roolia poliittisessa prosessissa on vaikea tutkia vedenpitävästi, sillä on selvää, että yksittäisen poliittisen päätöksen syntymiseen vaikuttaa lukuisa määrä tekijöitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi maan poliittinen kulttuuri, tutkimustulosten markkinointi, think tankin uskottavuus ja aseman vakiintuneisuus yhteiskunnassa, tutkijoiden sekä päätöksentekijöiden ja äänestäjien poliittiset taustaideologiat, muusta puhumattakaan.

Lisäksi on aiheellista kysyä, mitä vaikuttavuudella oikeastaan tarkoitetaan? Voiko vaikuttavuudeksi laskea jo näkyvyyden mediassa? Onko vaikuttavuutta esimerkiksi se, että think tankin jäsentä pyydetään kuultavaksi eduskuntaan? Onko vaikuttavuutta se, että think tankin edustajan sanaa pidetään yleisesti luotettavana? Tutkijat eivät ole päässeet näistä kysymyksistä yksimielisyyteen. Useimmat kuitenkin painottavat, että think tankien vaikuttavuudesta voidaan saada viitteitä tarkastelemalla useita tällaisia mittareita rinnakkain.

Arvioihin think tankien roolista on silti aina suhtauduttava vain arvioina. Erityisesti jos – ja useimmiten kun – niiden lähde on think tank itse. Useimmat tutkimuslaitokset pitävät tarkkoja tilastoja siitä, kuinka paljon niiden kirjoituksia siteerataan mediassa ja korostavat tätä vuosittaisissa raporteissaan. Nettisivuillaan ne painottavat, kuinka suuri määrä vierailijoita

sivuja lukee ja kuinka moni tilaa niiden julkaisemaa lehteä. Kaikissa näissä kuvailuissa annetaan ymmärtää, että think tankin yhteiskunnallinen rooli on huomattava. (Ks. esim Adam Smith Institution: www.adamsmith.org, Demos: www.demos.co.uk, Cato Institute: www.cato.org)

Akateemisissa vaikuttavuusanalyyseissä hyödynnetään useimmiten laitosten vaikuttavien henkilöiden haastatteluja, think tankien internetsivuja kävijämäärineen, vuosittaisia raportteja tehdystä työstä ja kartoitettujen mediasiteerausten määrää. Lisänä painotetaan tietynlaista agendatutkimusta eli analyysia siitä, mitkä kyseisen think tankin ajamista asioista ovat päätyneet poliittisen päätöksenteon vaihtoehtoiksi. Tämä voidaan tehdä tarkastelemalla esimerkiksi lakialoitteita ja päätöksenteko-asiakirjoja ja ottamalla selville keitä on kuultu erilaisissa valiokuntatapaamisissa ja hallinnon komiteaistunnoissa. (esim. Abelson 2002, 86)

Tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, mikä think tankien rooli päätöksenteossa todellisuudessa on, tai siitä, minkälaisella think tank -toiminnalla on parhaat mahdollisuudet saavuttaa kohdeyleisönsä. Think tankien johtajat tapaavat tietenkin korostaa tutkimusorganisaatioidensa vaikutusvaltaa. Todisteita on kuitenkin tarjolla varsin niukalti. Think tankien vaikutus poliittiseen prosessiin on pystytty osoittamaan vain yksittäisissä tapauksissa. Tästä ei kuitenkaan voida vetää johtopäätöksiä, jotka koskisivat kaikkia eri tavoin ja erilaisin resurssein toimivia think tankeja ympäri maailman.

Tunnetuin esimerkki, jossa think tankin tiedetään vaikuttaneen poliittiseen prosessiin, on peräisin kylmän sodan ajalta. Yhdysvaltalaisella vuonna 1948 perutetulla RAND - tutkimuslaitoksella oli tuolloin merkittävä rooli USA:n ydinasestrategian muotoilussa. RANDin kyseenalaisena kunniana oli kehittää Yhdysvaltain puolustusministeriön tukemana ydinasepuolustuksen käytäntöjä ja auttaa ministeriötä hallitsemaan ydinaseisiin liittyvää julkisuutta. RAND muotoili terminologian, jonka kautta ydinaseen uhka julkisessa keskustelussa käsiteltiin. Se neutralisoi vaarallisen projektin kansalaisten silmissä ja auttoi maan hallitusta hankkimaan sen taustalle vaadittavan poliittisen tuen. (Lawrence, 1996, 46, 49–53)

Think tankien vaikuttavuutta laajasti tutkinut Donald E. Abelson puolestaan on todennut think tankien näytelleen suurta ideanikkarin roolia muun muassa presidentti Jimmy Carterin ja Ronald Reaganin vaalikampanjoissa sekä Kanadan perustuslakimuutoksen muotoilemiseksi järjestetyissä konferensseissa 1990-luvun alussa. Abelsonin yleisempi argumentti on, ettei think tankien voi olettaa vaikuttavan kuin tiettyyn pieneen osaan poliittisessa prosessissa. Toisten tutkimuslaitosten kohdalla se on julkisen keskustelun herättäminen, toisten kohdalla se on tietyn poliittisen päätöksen syntyyn vaikuttaminen. (Abelson 2002, 160)

Näkökulmia vaikuttavuuden tutkimiseen

Akateemisissa think tank -kirjallisuudessa tutkimusorganisaatioiden vaikutusvaltaa ja niiden tuottaman tiedon päätöksentekoon välittymistä tarkastellaan raa'asti sanoen neljästä eri näkökulmasta. Ensimmäisen, perinteisen pluralistisen valtateorian mukaan, poliittiseen päätöksentekoon vaikuttavat niin valtaapitävä eliitti kuin pienen ruohokuuritasen organisaatiot, aina feministiryhmistä ympäristöaktiivien kautta vanhusjärjestöihin. Think tankeilla on paikkansa siinä missä muilla. (Ricci 1993, 182–183) Ne kilpailevat vaikutusvallasta ja rahoituksesta niin keskenään kuin muiden vaikutusvaltaa hamuavienkin tahojen kanssa.

Pluralistisissa näkemyksissä think tankien määrän kasvu ja niiden monimuotoisuus nähdään usein myönteisenä demokratian toteutumista tukevana seikkana. Niiden ansiosta poliittiset vaikuttajat saavat enemmän tietoa päätöksentekoon liittyvistä asioista, ja vaihtoehtoja mahdollisiksi ratkaisuuksi on siksi enemmän. (McGann 1992, Stonen 1996, 28 mukaan)

Toinen teoreettinen lähestymistapa painottaa eliittien roolia päätöksenteossa. Eliittiteorian mukaan valta ei kiinnity yksittäisiin henkilöihin, vaan ennen muuta tiettyihin aseisiin tietyissä vaikutusvaltaisissa instituutioissa. Ryhmä, joka onnistuu kontrolloimaan tällaisia paikkoja, onnistuu siksi määräämään politiikan suuret linjat riippumatta muista päivänpolitiikan aktiivisista toimijoista. (ibid. 1993, 184–186)

Tällaisesta näkökulmasta katsottuna think tankien asema poliittisella kentällä näyttää ongelmalliselta: valta näet keskittyy eliittiteoretikkojen mukaan sinne, missä rahaa riittää ja kun suuryrityksien valtaapitävät tukevat think tankeja, ei tulos ole puolueetonta tutkimusta ajatellen miellyttävä. Think tankit eivät voi täysin sivuuttaa rahoittajatahonsa intressejä, eivät varsinkaan, kun rahoittavien yritysten johto pitää hallussaan merkittäviä paikkoja think tankien hallituksissa.⁶

Anekdoottina kerrottakoon yksi useista think tankien ja yritysmaailman suhteisiin liittyvistä kriittistä keskustelua herättäneistä tapauksista. Syksyllä 1999 kalifornialainen Independent Institute julkaisi nimissään *New York Times*issä etusivun mainoskampanjan, jolla se tuki Microsoftin syyttömyyttä meneillään olevassa oikeustaistelussa. Independent Institutea rahoitti jutun julkaisuaikaan Microsoft. Suuryhtiöltä saatu osuus think tankin vuosittaisesta budjetista oli noin 20 prosenttia. Lisäksi Microsoft maksoi kyseisen mainoskampanjan julkaisemisen. (*Washington Monthly*)

Tällaiset tapaukset saavat paljon julkisuutta, mutta ne kertovat vain osan siitä kuinka raha ja eliitti vaikuttavat mielipiteiden muotoutumiseen. Eliittiteoreettisesta näkökulmasta huomionarvoista on myös, että suuryritysten rahoittamien think tankien taloudellinen tilanne on usein vakaa ja vauras. Tällöin myös näkyvyys ja mahdollisuudet vaikuttaa poliittisen päätöksenteon agendaan kasvavat: tutkimus voidaan toteuttaa ja sitä voidaan levittää ammattitaitoisin keinoin. Huomion arvoista on myös, että rahoittajan mahdollisuudet vaikuttaa think tankin työhön saattavat olla melko pienet, mikäli tutkimusorganisaation tulot kerätään tarpeeksi useista eri lähteistä.

Esimerkiksi Stonen mukaan think tankeissa toimivat ovat eliittiä aivan samoin kuin kansakunnan kerma politiikan ja taloudenkin aloilla. Yhteistyö on tiivistä. Tutkimuslaitokset ilmaisevat usein pyrkivänsä edustamaan kansalaisten näkökulmaa ja ajamaan kansalaisten asiaa, mutta kuinka hyvin ne pystyvät siihen todellisuudessa? Ongelmana on, että think tankien väki toimii useimmiten yhteistyössä niiden kanssa, joiden toimintatavat ovat samanlaiset ja siksi helpot ymmärtää. Näitä ihmisiä ovat samoissa huippukouluissa koulutetut ja samaa yhteiskuntaluokkaa edustavat ihmiset niin talouden kuin politiikankin kammareissa, eivät työttömät, asunnottomat tai kolmannen maailman vaikeita kieliä puhuvat kansalaisjärjestöedustajat. (Stone 2004, 47)

Eliittiteoretikot painottavat kuitenkin myös sitä, että tavallinen kansa mieltää usein eliitin ja siinä ominaisuudessa myös think tank -tutkijat erilliseksi, päivänpoliittisen kähmännän tuolla

⁶ Esimerkkinä tästä voidaan mainita vaikkapa American Enterprise Institute, jonka hallituksessa istuu tusinan verran yritysmaailman johtajia, mm. Exxon Mobilin, American Expressin, The Dow Chemical Companyn edustajat. (www.aei.org)

puolen olevaksi ryhmäksi. Siksi niiden välittämä sanoma on monen mielestä peruspoliitikon jargonia luotettavampaa ja näin ollen niiden mahdollisuus muokata yleistä mielipidettä on suurempi. (Ricci 1993, 186)

Kolmas think tankien vaikuttavuutta tarkasteleva teoreettinen lähestymistapa korostaa valtion roolia poliittisessa päätöksenteossa. Eliittiteoreetikkojen tavoin valtiokeskeiset teoriat painottavat suurten ja pysyvien instituutioiden valtaa poliittisessa päätöksenteossa. Ne kuitenkin näkevät vallan keskittyvän nimenomaan näihin instituutioihin itseensä, eivät niitä kontrolloiviin yksilöihin. (Ricci 1993, 187)

Poliittisen päätöksen syntymiseen vaikuttaa toisin sanoen merkittävästi se, miten valtion koneisto toimii. Instituution vakiintuneet tavat ja säännöt antavat vähän tilaa ajatuksille, joita ei ole muotoiltu juuri sen tavallisesti hyödyntämään muotoon ja jotka esitetään tavallisesta poikkeavalla tavalla. Tällaisessa koneistossa think tankeista tulevat uudet ideat eivät juuri saa jalansijaa. (ibid. 188–189)

Neljättä ajatussuuntaa edustavien uusvasemmistolaisten kirjoittajien (esim. Domhoff, Shoup ja Minter) mukaan valtaa poliittisessa päätöksenteossa käyttää yritysmaailman etuja ajava eliitti. Voittoa tavoittelevia ja ainakin näennäisen itsenäisiä think tankeja tarvitaan, koska ne voivat tuoda valtaeliitin tietoon sen asemaa pitkällä aikavälillä uhkaavia kehityskulkuja. Think tankit kehittävät sen ideologian ja ne pitkän ajan suunnitelmat, joilla poliittisen talouden ongelmia muutetaan poliittisessa päätöksenteossa hallittavaan muotoon. (Stone 1996, 32)

Think tankeja tarvitaan myös oikeuttamaan ne päätökset, joilla valtaeliitti turvaa oman etunsa. Tämän ne tekevät uusvasemmistolaisten kirjoittajien mukaan think tank -tutkimuksen avulla. Omin päin eliitti ei olisi tarpeeksi vahva turvaamaan riittävää poliittista konsensusta, jonka avulla sen toiminta saa oikeutuksen. Tällainen legitimaatio on puolestaan tärkeää, jotta sosiaalinen koheesio ja yhteiskuntarauha säilyisivät. (ibid.)

Jokainen edellä esitetyistä teoreettisista näkökulmista pystyy selittämään joitakin niistä tavoista, joilla think tankit vaikuttavat poliittisten päätösten syntyyn. Yhdessä niiden selitysarvo on sitäkin suurempi. Tarkasteltaessa think tankien mahdollisuuksia vaikuttaa poliittiseen prosessiin on kuitenkin pidettävä mielessä näiden lisäksi se poliittinen kulttuuri, jossa think tank toimii. Think tankien työlle on toimintaympäristöstä riippuen kysyntää poliittisen koneiston eri osissa ja poliittisen prosessin eri vaiheissa. Tätä näkökulmaa think tankien vaikuttavuuden tutkimisessa on korostanut yhdysvaltalainen Donald Abelson. Abelsonin mukaan yhdysvaltalaisien think tankien suuri näkyvyys ja merkittävä vaikutusvalta suhteessa esimerkiksi kanadalaisiin think tankeihin on selitettävissä osittain hallinnon hajanaisuudella ja lähes olemattomalla puoluekurilla. Näistä syistä poliittisilla kentällä on jatkuvasti suuri määrä tietoa ja tukea tarvitsevia toimijoita. (Abelson 2002, 60-65)

Yhdysvaltalaisien think tankien suurta poliittista roolia voi selittää myös maan heikolla puoluejärjestelmällä. Yhdysvaltojen kaksipuoluejärjestelmässä puolueet ovat lähinnä vaaliorganisaatioita ja niiden aatteelliset ohjelmat saattavat vaihdella oleellisestikin vaaleista vaaleihin. Think tankien mahdollisuudet vaikuttavat näihin ohjelmiin ja vaalien jälkeiseen politiikkaan ovat siis suuret, mikäli ne saavat sanansa kuuluviin kampanjan suunnitteluvaiheessa. Entistä suurempi vaikutus think tankeilla on, mikäli niiden avustama kandidaatti tulee valituksi. (ibid.)

Entä Suomessa?

Suomessa olennaisimpia think tankien työhön vaikuttavia seikkoja ovat mitä luultavimmin monipuoluejärjestelmä ja suhteellisen tiukka puoluekuri. Suomalaisessa järjestelmässä periaatteessa mikä hyvänsä hallituskoalitio on mahdollinen, ja siksi poliitikot ja puolueet saattavat olla arempia tarttumaan think tankien tarjoamiin räväköihin keskustelunavauksiin. Ovet halutaan pitää avoinna kaikkiin suuntiin. Lisäksi puolueella tai poliitikolla on valtaan päästyäänkin rajoitetut mahdollisuudet muuttaa politiikan suuntaa, toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa.

Think tankien kannalta monipuoluejärjestelmä ja puoluekuri saattavat siis rajoittaa yksittäisten poliitikkojen tai puolueiden kautta tapahtuvaa vaikuttamista. Tästä ei kuitenkaan ole konkreettisia todisteita. Esimerkiksi Abelson uskoo, että think tankin vaikuttavuutta punnittaessa saattaa poliittista toimintaympäristöä huomattavasti merkittävämpi seikka olla se, kuinka suuret taloudelliset resurssit tutkimusorganisaatiolla on käytettäväänään. (Abelson 2002, 5)

Suomalaisessa järjestelmässä merkittävää valtaa käyttää poliittisten puolueiden lisäksi myös ammattiyhdistysliike. Kolmikantaisessa päätöksentekojärjestelmässä työnantajien ja työntekijöiden edustajia kuullaan melko laajasti jo lakien valmisteluvaiheissa. Voikin ajatella, että yksi think tankien mahdollisista kohdeyleisöistä olisi Suomessa ammattiyhdistysliike ja sitä edustavat keskusjärjestöt. Osalla näistä tosin on toimiva tutkimusosasto, mikä saattaa rajoittaa halukkuutta turvautua ulkopuolelta tulevaan tutkimukseen ja ideoihin.

Think tankien vaikutusmahdollisuuksia Suomessa rajoittaa mitä luultavimmin myös perinteisesti vahvasti konsensushakuinen poliittinen keskustelukulttuuri. Konsensushakuisuus käy hyvin ilmi muun muassa käsiteltäessä EU-kysymyksiä eduskunnassa. Hallitus–oppositio –asetelma ei korostu, vaan asioista pyritään päättämään mahdollisimman yksimielisesti, jotta Suomen neuvotteluasema olisi vahva ulospäin. Think tankien mahdollisesti tarjoamia vaihtoehtoja ei tietoisesti haeta, eikä niitä tarjottaessakaan välttämättä haluta nostaa esiin. (Ruostetsaaren haastattelu)

Konsensushakuisuuden seurauksena julkinen keskustelu monista merkittävistä yhteiskunnallisista kysymyksistä jää ohueksi. Hyvänä esimerkkinä tästä on talouspoliittinen keskustelu, johon osallistuu vähäinen määrä toimijoita, joilla kaikilla on samanlainen koulutus- ja ammattitausta ja jotka usein tuntevat toisensa henkilökohtaisesti. Keskustelu päätöksenteon vaihtoehtoista käydään näiden henkilöiden välillä virallisissa ja epävirallisemmissa keskusteluryhmissä ja poissa julkisuudesta. Tällainen keskustelukulttuuri poikkeaa selvästi esimerkiksi ruotsalaisesta julkisuushakuisemmasta keskustelutavasta. Ruotsalaisen keskustelun vilkkauksen takana on mm. suomalaisesta poikkeava puoluekentän kaksinapainen, sosiaalidemokraatit ja porvarilliset puolueet vastakkain asettava malli. (ibid.)

4.2 Kokemuksia think tank -kokeilun vaikuttavuudesta

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alaisen think tank -kokeilun ensisijainen tarkoitus oli testata, kuinka think tank -tutkimuksella voidaan tuottaa ja tuoda esiin uusia poliittista keskustelua aktivoivia ideoita. Näin ollen kokeilun onnistumista tai epäonnistumista ei voi punnita selkeän "saavutettiin asetetut tavoitteet" -mallin avulla.

On kuitenkin mahdollista tarkastella sitä, vastasivatko hankkeessa kokeillut think tank -prosessit niihin odotuksiin, joita kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alainen Kansanvalta 2007 -toimikunta niille antoi. Näitä olivat yhteen kootusti:

1. Puolueiden sisäiseen keskustelun ja puolueiden ohjelmatyön tukeminen sillä tavalla, että puolueilla olisi mahdollisuus tarjota entistä enemmän perusteltuja vaihtoehtoja päätöksentekoon.
2. Liiallisen konsensuskulttuurin rikkominen ja puolueiden sisällöllisten erojen esiin tuominen myös vaalien ulkopuolella.
3. Puolueiden parempi kyky saada kansalaiset kiinnostumaan politiikasta.
4. Puolueiden koulutustoiminnan vahvistaminen

(Kansanvalta 2007-toimikunnan mietintö 10–11)

Tarkastelussa on otettava huomioon hankkeen lyhyt kesto. Lyhytaikaisen kokeilun ei voi odottaa muuttavan suomalaista poliittista kulttuuria radikaalisti. Tehdyn työn perusteella voi kuitenkin arvioida olisiko sellaiseen edellytyksiä, jos toimintaa jatketaan ja kehitetään.

Ensimmäinen tavoite, puolueiden sisäisen keskustelun vilkastuttaminen ja ohjelmatyön tukeminen, toteutui osittain jo kokeilun aikana. On merkkejä siitä että ainakin kolme viidestä toteutetusta hankkeesta on otettu huomioon puolueessa ja että syntynyt materiaali on vaikuttanut puolueen sisällä käytyyn keskusteluun. Sekä Kansion ja Paasikivi-opiston että KSL:n julkaisuja käytetään puolueen ohjelmatyön keskustelupohjina. MSL:n ja Alkio-opiston julkaisu on hankkeen toteuttajien mukaan vaikuttanut puolueessa käytyyn keskusteluun ja mahdollisesti myös ohjelmatyöhön muun muassa maahanmuuttopolitiikkaan liittyen. Varovasti voi siis arvioida, että kokeillun kaltaisella puolueita lähellä olevalla think tank -toiminnalla voidaan vilkastuttaa puolueiden sisäistä ajatusten vaihtoa ja mahdollisesti myös tuoda siihen uusia ideoita.

Toivetta puolueiden välisen liiallisen konsensuskulttuurin rikkomisesta, on hankkeen lyhyen keston vuoksi liki mahdotonta arvioida. Viiden julkaistun raportin käsitykset globalisaatiosta poikkeavat toisistaan mutta eivät radikaalisti (ks. luku 3). Raporttien välittämät arvopohjaiset erot eivät ole nousseet julkiseen keskustelun aiheeksi aiemmasta poikkeavalla tavalla. Tällaista suoranaista syy–seuraussuhdetta olisi lisäksi lähes mahdotonta mitata.

Kysymys, voidaanko nyt kokeillun kaltaisilla poliittisia puolueita lähellä olevilla think tankeilla ylipäättään tuoda esiin puolueiden välistä konsensuskulttuuria rikkovia ja radikaalisti uusia ajatuksia, on mielenkiintoinen. Se puhutti myös hankkeeseen osallistuneita.

Puolueita lähellä toimivat tahot ovat jo lähtökohdiltaan joko tietoisesti tai tiedostamattaan sidoksissa samaan arvo- ja ajatusmaailmaan ja mahdollisesti myös toimintatapaan kuin puolue. Tällöin on loogista ajatella, etteivät niiden tarjoamat, totuttuja linjoja myötäilevät ideat välttämättä kykene nostamaan esiin uusia puolueiden välisiä linjaeroja. Tällaista tavoitetta ajatellen hyödyllisempiä saattaisivat olla selvästi sitoutumattomat tai hyvin löyhästi puolueeseen sitoutuneet tutkimuslaitokset. Niiden tuottama materiaali olisi tietenkin aivan samalla tavoin puolueiden hyödynnettävissä, mikäli puolueet näin tahtoisivat.

Puolueita lähellä olevien tutkimuslaitosten avulla saatetaan kuitenkin hyvinkin kyetä tarjoamaan tutkittua tietoa ja ideoita puolueen sisäiseen käyttöön, muun muassa ohjelmatyön tueksi. Tämä antaisi kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman tavoitteiden mukaisesti puolueille paremmat mahdollisuudet käydä perusteltua julkista keskustelua ja tehdä tutkittuun tietoon pohjautuvia päätöksiä. Se, eroavatko nämä ajatukset olemassa olevista siinä mielessä, että ne pystyisivät horjuttamaan jo osittain poliittisen järjestelmän luonteesta johtuvaa poliittista konsensusta, on suurempi ja lisäselvityksen arvoinen kysymys. Siihen ja muihin think tankien ja puoluetoiminnan yhteyksiin palataan laajemmin tämän selvityksen viidennessä luvussa.

Kolmatta Kansanvalta 2007 -toimikunnan linjaamaa toivetta, puolueiden parempaa kykyä saada kansalaiset kiinnostumaan politiikasta, on niin ikään mahdotonta arvioida pätevästi lyhyen kokeilun perusteella. Selvitystä varten haastatellut eivät osanneet kuin arvailla asiaa. Lisäksi minkä tahansa, jo kauankin toimineen think tankin konkreettista vaikutusta kansalaisaktiivisuuteen olisi vaikea mitata.

Selvää on joka tapauksessa, että nyt järjestetyt hankkeet antoivat monelle tavalliselle kansalaiselle mahdollisuuden osallistua mielenkiintoiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kyse oli kuitenkin tässä vaiheessa nimenomaan suppealle yleisölle tarjoutuneesta mahdollisuudesta, sillä hankkeiden herättämä julkinen ja laajalle välittyvä keskustelu jäi varsin vähäiseksi (ks.luku 3).

Kuitenkin ennen muuta KSL:n sekä TSL:n ja TA:n hankkeet tavoittivat sellaisia kansalaisia, joita tavanomainen poliittinen puoluetoiminta ei ole saanut liikkeelle. TSL järjesti satoja ihmisiä keränneen globalisaatioaiheisen Ajatusten Aurajoki -kesätapahtuman ja TSL tavallisille, joskin ammattiyhdistystaustaisille ihmisille suunnattuja viikonloppuseminaareja. Myös Kansion ja Paasikivi-opiston järjestämät tilaisuudet oli suunnattu tavalliselle vanhoille ja nuorille suomalaisille, joskin lähinnä puolueen jäsenjärjestöissä toimiville. MSL:n hanke puolestaan innosti osaltaan Helsingin venäjänkielisiä perustamaan oman keskustalaisen järjestön.

Kansanvalta 2007 -toimikunta toivoi think tankeista apua myös puolueiden koulutustoiminnan vahvistamiseen. Kokeilu osoitti, että tämä on mahdollista. Kaikkia viittä julkaistua raporttia on tarkoitus hyödyntää jatkossa puolueita lähellä toimivien kansanopistojen ja sivistysliittojen koulutuksessa. Selvää käyttöä on löydetty jo KSL:n julkaisulle, joka on otettu globalisaatioaiheisen kurssin keskustelumateriaaliksi samoin Kansion ja Paasikivi-opiston julkaisulle, jota on tarkoitus käyttää puolueen eduskuntavaalikoulutuksessa.

4.3 Kysely poliittisille päättäjille

Siitä, miten kokeilussa synnytettyjen think tankien työ välittyi poliittiseen päätöksentekoon, koetettiin ottaa tämän raportin tueksi selvää kansanedustajille ja eduskuntapuolueiden puoluehallitusten jäsenille lähetetyllä kyselyllä. Poliitikoilta tiedusteltiin muun muassa, olivatko he tietoisia kokeilusta ja sen aikana tuotetusta materiaalista. Lisäksi kysyttiin, oliko julkaistujen think tank - raporttien sisältö päättäjälle tuttua ja kokiko tämä, että sen sisältö olisi jollakin tavalla vaikuttanut omaan tai puolueen työhön tai linjauksiin.

Kyselyyn vastasi muistutuksen jälkeenkin yhteensä vain kahdeksan kansanedustajaa ja puoluehallituksen jäsentä. Sen tuloksista ei siis voi tehdä pitkälle vietäviä johtopäätöksiä. Alhainen vastusprosentti voi kertoa monesta asiasta. On mahdollista, etteivät puolueiden vaikuttajat kokeneet think tank -aihetta itselleen läheiseksi tai tärkeäksi. On myös mahdollista, että kyse on juuri siitä, mistä koko think tank -työssäkin: päätöksentekijöiden aika on kortilla, eikä kaikkea sisään virtaavaa informaatiota ehditä sulattaa. Kyselyn heikko suosio todistaa parhaalla mahdollisella tavalla, kuinka haasteellista päättäjien huomion vangitseminen on. Juuri tästä syystä viestintä on yksi think tank -työn olennaisimmista osista.

Poliittisilta päättäjiltä saatujen harvojen vastusten sisältö oli yhtä lukuun ottamatta, ettei päättäjä joko tuntenut hanketta, tai ettei hän ollut ehtinyt tutustua sen aikana tuotettuihin raportteihin. (Se, että vain kahdeksan vastasi, tukisi tulkintaa, että vastaamatta jättäneiden kohdalla on kyse samasta asiasta.) Think tankien työn kehittämistä ja tutkimusorganisaatioiden syntyä pidettiin silti liki kaikissa vastuksissa myönteisenä.

5. Kuinka tästä eteenpäin?

"Think tank -toimintaa pitäisi kehittää, jos vaan rahkeita riittää. Yksi hyvä syy on, että akateeminen maailman vaikuttavuus poliittiseen päätöksentekoon on heikkenemässä. Tämä johtuu varmasti osaksi yliopistojen tulostavoitteista, mutta myös siitä, että yhä harvempi tutkija seuraa muuta, kuin sitä yksittäistä kapeata tutkimusaluettaan. Oman alan sisällä käydään maailmanlaajuisesti keskustelua kymmenen muun ihmisen kanssa ja sellaisessa tilanteessa on todella vaikea saada tutkijaa kommentoimaan aihetta, josta hänellä ei ole valmista tutkimusta."

– Anneli Bouters, opintojohtaja, Visio

Akateemisessa think tank -keskustelussa think tankien organisaatiota tarkastellaan usein pohtimalla, kuinka itsenäinen tutkimusorganisaatio on suhteessa erilaisiin muihin tahoihin, toisin sanoen kysymällä, kuinka riippumattomana sen ajatustyötä voi pitää muun muassa suhteessa rahoittajiin, maan hallitukseen ja julkishallintoon ja lopulta suhteessa poliittisiin puolueisiin. Kaikki kolme näkökulmaa kietoutuvat läheisesti toisiinsa.

Kaikki tätä selvitystä varten haastatellut think tank -alahankkeiden toimijat kokivat, että kokeilussa harjoitellun kaltaista think tank -toimintaa tulisi jatkaa. Mielenpiteet siitä, millä tavoin tulevaisuuden think tank -toiminta organisoitaisiin parhaiten juuri suhteessa edellä mainittuihin tahoihin, erosivat toisistaan melko laajasti. Seuraavassa eritellään muutamia esille tulleita asioita.

5.1 Rahoitus

Maailmalla tyypillinen think tankien rahoitusmalli on laajapohjainen. Varat kootaan monista eri lähteistä pieninä puroina. Yhdysvalloissa think tankit saavat varansa usein yksityisiltä säätiöiltä ja yrityksiltä. Osasyynä tähän on, että yleishyödyllisinä yhteisöinä pidettäville think tankeille annattavat lahjoitukset voi vähentää verotuksessa. Euroopassa luotetaan Yhdysvaltoja useammin valtion, aluehallinnon tai poliittisten puolueiden rahoitukseen. Puhdas yksityisrahoitus on Euroopassa harvinaisempaa, esimerkiksi Alankomaissa osa puoluetuesta on korvamerkitty tutkimustoimintaan.

Esimerkkinä organisaatiosta, jonka rahoitusmalli on tyypillisesti laajapohjainen voi mainita ranskalaisen Notre Europe -think tankin. Organisaatio rahoittaa toimintansa erilaisilla tuilla ja projektirahoilla, joiden lähteenä ovat muun muassa EU, kansainväliset järjestöt säätiöt ja yritykset. Lisäksi rahaa kootaan erilaisien tilaisuuksien osallistumismaksuilla, luentopalkkioilla, julkaisujen myynnillä jne. (Notre Europe) Tämän kaltaisella monipuolisella tulojen hankinnalla pyritään takaamaan se, etteivät yksittäiset rahoittajat pääse vaikuttamaan toiminnan suuntaan ja tuloksiin.

Tutkimuksen puolueettomuutta ajatellen luotettavimpina voidaan pitää think tankeja, joiden rahoituspohja on juuri tähän tapaan laaja ja vakaa. Työn riippumattomuus saattaa kuitenkin kyseenalaistaa, mikäli think tank ottaa vastaan yksittäisiä ja kertarahoitteisia tutkimustilauksia monilta eri tilaajilta. Vahvan kriittinen tutkimusote saattaisi johtaa siihen, että seuraava tilaus luisuu kilpailijalle. (Ricci, 1993, 20)

Pysyvän suomalaisen think tank -toiminnan pyörittäminen vaatisi myös pysyvää ja tarpeeksi riittävää rahoitusta. Organisaation tulisi kyetä palkkaamaan vähintään muutama työntekijä, vuokraamaan toimistotilaa, hoitamaan juoksevia asioita, tuottamaan materiaalia ja järjestämään tilaisuuksia. Rahoituksen tarve riippuu olennaisesti työllistettävien ihmisten määrästä. Yhden henkilön vuosittainen palkka sivukuluineen on vähintään 30 000 euroa.

Valtio-opin professori Ilkka Ruostetsaari korostaa, ettei think tankeja tarvita pelkkien seminaarien järjestämiseen: jos think tank kykenee työllistämään esimerkiksi vain yhden osa-aikaisen henkilön, ovat mahdollisuudet uusien keskustelun avauksien työstämiseen tai olemassa olevan tutkimustiedon kokoamiseen ja uuden tuottamiseen huonot. Käytännössä tehtäviä on useimmiten delegoitava esimerkiksi puoluetta lähellä toimittaessa puolueen sidosryhmille ja sitä lähellä oleville henkilöille. Näillä taas ei ensisijaisen työaikataulunsa vuoksi ole välttämättä aikaa tai intoa perehtyä asiaa sen vaatimalla tavalla. Ruostetsaaren mukaan viisaampaa olisi koota resursseja yhteen ja perustaa esimerkiksi 3–4 arvopohjaista think tankia, jolloin jokaisella puolueella ei olisi omaansa. (Ruostetsaaren haastattelu)

Kaikki selvitystä varten haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että suomalainen think tank -toiminta tulisi mieluiten rahoittaa nimenomaan laajapohjaisesti. Liki kaikki osallistujat pitivät kuitenkin välttämättömänä sitä, että yksi tulonlähteistä olisi valtio. Yritysten ja yksityisten säätiöiden tukiin ja rahoitushaluihin suhtauduttiin ristiriitaisesti. Toisaalta pidettiin epätodennäköisenä, että yritysten tuki ja rahoitushalut kattaisivat pienessä massassa minkään tutkimusorganisaation kokonaisvaltaisen rahoituksen, toisaalta ajateltiin, että tällaiset tahot voisivat olla mukana yhtenä merkittävänä osarahoittajana.

Rahallista sidosta julkiseen valtaan ei pidetty tutkimuksen riippumattomuutta ajatellen ongelmallisena. Haastatellut uskoivat, että think tankien ajatuksellinen itsenäisyys kyettäisiin takaamaan. Oletusta perusteltiin viittaamalla muun muassa yleisesti luotettavina ja puolueettomina pidettävien valtion rahoittamien tutkimuslaitosten kuten Stakesin toimintaan sekä valtion yliopistoille myöntämään tukeen. Tärkeänä pidettiin, että rahoituksen lähteet kerrottaisiin avoimesti. Yritysrahoitukseen suhtauduttiin kriittisemmin, erityisesti vasemmistoa lähellä olevilla tahoilla.

Selvää kuitenkin on, että toimiakseen ja toteuttaakseen niiltä toivottuja tavoitteita think tankit tarvitsevat vakaan taloudellisen pohjan. Mikäli uudet think tankit eivät onnistu kokoamaan varoja, jää niiden rooli julkisen keskustelun herättäjinä ja uusien avauksien tekijänä mitä luultavimmin heikoksi.

"Suomi on varmaan maailman ainut maa, jossa jopa anarkistien keskusliitto voisi toimia valtionavun varassa. Mutta maailma muuttuu sillä tavalla, että suomalainenkin yhteiskunta ideologisoituu, ei välttämättä puoluelinjoihin mukaan, mutta tulee erilaisia painotuksia tavoitteissa ja päätöksiä ohjaavissa arvoissa. Yksityisten tahojen intressi rahoittaa ajattelun kehittämistä saattaa syntyä."

– Matti Kalliokoski, MSL:n ohjausryhmän pj.

"Kenen tehtävä on pitää yllä poliittista julkista keskustelua? Yhteiskunnassa painopiste on mennyt yhä enemmän yksityisten toimijoiden, siis yritysten suuntaan. Siksi ainakin minä näen, että näilläkin toimijoilla on oltava jokin vastuu julkisen keskustelun hoidosta...ehkä jotkut tällaiset tahot jossain vaiheessa ymmärtävät, ettei katastrofiapu ole enää ainoa juttu, jolla voidaan rakentaa parempaa yhteiskuntaa."

– Aleks Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

"On kauhean vaikea nähdä, että poliittiset think tank -toimijat saisivat suomalaisilta yrittäjiltä rahaa. On selvää, että vasemmistolainen think tank saisi SAK:n rahat ja kepun think tank MTK:n rahat, mutta siihen ne itsestään selvät rahoituslähteet loppuvat. Sen jälkeen on kaivettava säätiöiltä. Ne saattavat antaa 2000 euroa projektiin, mutta miten ne saadaan antamaan 200 000 €?"

– Kristiina Kokko, koulutussuunnittelija, Kansio

"EVA:ahan pidettiin silloin Itoniemen aikana todella likeisenä perinteisen liike-elämän kanssa. Kuitenkin se toimi hirveän itsenäisesti; etukäteen ei edes hyväksytetty raporttien aiheita. Kirjoitin esimerkiksi raportin naisten asemasta Suomessa. Siitä tuli sitten napinaa jälkikäteen, että eikö mitään fiksumpaa olisi ollut."

– Peter Ekholm, OTL

"Uskon, että julkinen osarahoitus on pysyvä ilmiö, vaikkakin monia kysymyksiä sisältävä. Pelkästään elinkeinoelämän rahoittama yhteiskunnallisten tavoitteiden pohtiminen ei olisi oikein hyvä ratkaisu."

– Seppo Niemelä, ohjelmajohtaja, oikeusministeriö

5.2 Organisaation muoto

Kuten jo ensimmäisessä luvussa kerrottiin, olivat ensimmäiset Yhdysvalloissa 1900-luvun alussa perustetut think tankit muodoltaan puolueista ja valtion koneistosta riippumattomia yksityisrahoitteisia laitoksia. Niissä tehty työ muistutti akateemista tutkimusta ollen kuitenkin käytännönläheisempää ja päivänpoliittisiin kysymyksiin keskittyvää.

Asetelma muuttui kylmän sodan myötä ja vielä radikaalimmin 1970-luvulla. Konservatiivista ajatusmaailmaa edustavat akateemiset tahot ja poliittiset päättäjät kokivat, että yliopistotutkimus edusti ja edisti liiaksi liberaalia maailmankuvaa. Koettiin, että ongelma ratkaistaisiin perustamalla vastapainoksi konservatiivista arvomaailmaa edustavia think tankeja. Niiden tehtäväksi tuli edistää tietynkaltaisen arvomaailman ja ideologian välittymistä päätöksentekoon, missä tarkoituksessa synnytyistä tutkimusorganisaatioista hyvä esimerkki on 1973 perustettu Heritage Foundation. (Ricci, 1993, 155)

Suurin osa samaan aikaan perustetuista think tankeista oli edeltäjiään selkeämmin tiettyyn arvopohjaan sitoutuneita ja tiettyjä intressejä ajavia organisaatioita. Niiden pääasiallinen tavoite ei ole koskaan ollut tehdä korkealaatuista akateemistyylistä tutkimusta vaan ennen muuta vaikuttaa poliittiseen prosessiin. (*Foreign Policy Agenda 11/2002*: Abelson)

Think tankien rooli niiden syntysijoilla on siis vuosien kuluessa muuttunut. Suhteet päivänpoliittiseen toimintaan ovat tiivistyneet ja monimutkaistuneet. Tutkimuksen arvopohjaisuus on nykyään selvää ja julkituotua. Akateemisessa keskustelussa puhutaan niin sanotuista edunvalvonta -think tankeista (esim. Boucher, 2004,4) joiden työ on entistä enemmän lobbausta muistuttavaa. Muodollisesti välimatka konkreettiseen puolue toimintaan on haluttu silti säilyttää. Tämä on Yhdysvalloissa kirjattu jopa lakiin: mikäli think tank haluaa olla yleishyödylliseksi luokiteltu ja näin ollen verovapaita lahjoituksia vastaanottava yhdistys, se ei saa osallistua poliittiseen kampanjointiin tietyn ehdokkaan tai tietyn puolueen edustajan puolesta. (*NIRA Review Summer 1998*, Abelson)

Käytännössä USA:n kaksipuoluejärjestelmä eroaa kuitenkin niin ratkaisevasti eurooppalaisista monipuoluejärjestelmistä (ks. esim. McGann J. & Boucher S. 2004), ettei tällainen lainsäädäntö kerro paljoakaan toiminnan todellisesta kytköksestä päivänpoliittiseen toimintaan. Erilaisten poliittisten järjestelmien vaikutus think tank -työn mahdollisiin sidonnaisuuksiin on kuitenkin sen verran laaja asiakokonaisuus, ettei sen käsitteleminen ole tämän selvityksen yhteydessä mahdollista.

Kokonaisuudessaan Euroopan think tank -kulttuuri, ehkä Iso-Britanniaa lukuun ottamatta, poikkeaa ratkaisevasti yhdysvaltalaisesta. Vanhalla mantereella tutkimusorganisaatiot toimivat usein lähellä poliittisia puolueita tai valtion koneistoa, jopa osana niitä. Alkuperäisessä akateemisessa merkityksessään termi think tank ei välttämättä soveltuisi käsittelemään tällaisia laitoksia. Tutkimuslaitosten määrän kasvaessa ja ilmiön levitessä Yhdysvalloista maantieteellisesti yhä laajemmalle, on nimitystä kuitenkin alettu soveltaa myös niin osana hallituksen koneistoa, voittoa tavoittelevaa yhtiötä kuin poliittisia puolueitakin lähellä toimiviin tutkimusyksiköihin. Näin on tehty esimerkiksi Ranskassa⁷ ja Kiinassa, joissa tutkimuslaitosten ja tutkijoiden suhde valtioon ja poliittiseen koneistoon on tiivis tai epäselvä

⁷ Esimerkiksi Fieschi ja Gaffney määrittelevät (joskin tietoisena määritelmän ongelmallisuudesta) ranskalaisten ministerien kabinetit ja poliittiset, yhden henkilön ympärille syntyvät klubit think tankeiksi. (Fieschi ja Gaffney, 110 -111, teoksessa Stone ja Denham, 2004)

(Stone 2004, 2). Puolueita lähellä oleva tutkimustoiminta on yleistä lisäksi esimerkiksi Saksassa (ks. esim. Thunert, 2004 ja Turunen 2005).

Nykytilanteessa think tankien organisaatio- ja rahoitusmallien kirjoa täytyykin kuvata laajasti tavoittaakseen edes murto-osan siitä toimintamuotojen moninaisuudesta, joilla tutkimusorganisaatioita pyöritetään.

Yhdysvaltalainen James McGann jaottelee think tankit erilaiset poliittiset kulttuurit huomioon ottaen alla oleviin kategorioihin:

- 1) Poliittisen puolueen osana toimiva tutkimusorganisaatio/ -osasto
(esim. Jean Jaures Foundation, Ranska ja Progressive Policy Institute, Yhdysvallat)
- 2) Osana valtion koneistoa toimivat think tankit
(esim. China Development Institute, Kiina ja Institute for Political and International Studies, Iran)
- 3) Itsenäiset ja riippumattomat think tankit, joiden toiminta tai rahoitus ei ole merkittävästi sidoksissa tiettyyn intressiryhmään tai lahjoittajaan olipa kyseessä valtio, puolue tai yritysmailman edustaja
(esim. Korean Development Institute, Etelä-Korea ja Woodrow International Center For Scholars, Yhdysvallat)
- 4) Puolivaltiolliset think tankit, joiden toiminta rahoitetaan projektirahalla tai budjettituella, mutta jotka eivät ole virallisesti osa valtion koneistoa
(esim. Pakistan Institute of International Affairs, Pakistan ja Institute of Security Studies, Etelä-Afrikka)
- 5) Osittain itsenäiset think tankit, jotka toimivat erillään julkisesta vallasta, mutta jotka toimivat tietyn intressiryhmän yhteydessä tai ovat riippuvaisia yhden tietyn lahjoittajan tai tilaajan rahoituksesta
(esim. European Trade Union Institute, Belgia ja NLI Research Institute, Japani)
- 6) Yliopiston erillislaitokset
(esim. Foreign Policy Institute, Hacettepe University, Turkki ja University Affiliated Institute For International Relations, Brasilia)

(*Foreign Policy Agenda 11/2002*: McGann)

Kuten jo tämän selvityksen toisessa luvussa todettiin, sidottiin ajatus think tank -toiminnasta oikeusministeriön think tank -kokeilussa ja koko kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelmassa vahvasti poliittisten puolueiden toimintaan. Näin tehtiin jo esimerkiksi think tankien roolia linjaavassa Kansanvalta 2007 -toimikunnan mietinnössä. Uusista ajatuspajoista toivottiin apua puolueiden sisäiseen keskustelun vilkastuttamiseen. Niiden toivottiin tarjoavan puolueille materiaalia sellaisen ohjelmatyön tueksi, jolla puolue voisi entistä paremmin aktivoida kansalaisia.

Tätä selvitystä varten haastateltujen mielipiteet siitä, kuinka think tank -toiminta organisoitaisiin parhaiten rakenteellisesti, erosivat toisistaan merkittävästi. Juuri suhde poliittisiin puolueisiin puhutti.

Osa osallistujista piti toiminnan tiivistä sitomista puolueisiin toivottavana myös tulevaisuudessa. Koettiin, että puolueet kaipaavat uusia avauksia ohjelmatyönsä tueksi ja että tällaisia syntyisi parhaiten, mikäli vuorovaikutus toimijoiden välillä olisi tiiviistä. Tärkeänä pidettiin kuitenkin, ettei puolue pääsisi sanelemaan tutkimustyön ja ajattelun ehtoja. Tätä voitaisiin estää muun muassa pitämällä think tankien rahoitus pohja riittävän laajana.

"Miksei puolue toimija saisi ajatella?"

– Katja Syvärinen, projektipäällikkö, KSL

"Ehkä yksi parhaista puolista siinä, että think tank toimisi puolueorganisaation osana, olisi, että se pystyisi käyttämään hyväkseen puolueen verkostoja. Think tankien työn tulos jäisi elämään tällaisiin verkostoihin. Minultakin tullaan varmasti kysymään tätä nyt tehtyä teosta vielä viidentoista vuoden kuluttua."

– Kristiina Kokko, koulutussuunnittelija, Kansio

"En usko, että think tankeja syntyy puolueiden yhteyteen, ellei valtio tue sellaista. Tällaiset uudistavammat hankkeet jäävät puolueiden ja vanhojen organisaatioiden, ammattiliittojen ja monien kansalaisjärjestöjen toiminnassa helposti ö-mappiin."

– Risto Kolanen, toimittaja, TSL

Kuten jo edellä luvussa neljä todetaan, kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman kokeilu antoi viitteitä siitä, että nyt testatun kaltainen toiminta saattaa olla avuksi puolueiden ohjelmatyössä ja parhaimmillaan virkistää niiden sisäistä keskustelua. Selvää on myös, että tällainen kokeilussa asetettu tavoite puolueiden keskustelevan roolin aktivoimisesta on tarpeellinen. Kuten Kansanvalta 2007-toimikunnan mietinnössä todetaan, on yhteiskunnallisten ongelmien tiedostaminen ja niiden ratkomiseen tähtäävä ohjelmatyö puolueiden ydintehtävä. Kansalaisten aktivoiminen puolestaan vaatii kykyä erottautua ja ilmaista politiikkavaihtoehtoja ohjelmatyönsä avulla. Tätä voitaisiin tehdä paremmin, mikäli puolueiden käytössä olisi tutkittua ja sulatettua tietoa. (Kansanvalta 2007 -toimikunnan mietintö, 9)

Osa kokeiluun osallistujista koki kuitenkin tilanteen päinvastaisena: edellä mainittu tavoite saavutettaisiin paremmin, mikäli think tankien toimintaa ei sidottaisi puolueisiin. Liian pieni etäisyys think tankien ja perinteisen poliittisen koneiston välillä saattaisi estää todella uutta luovien ja myös puolueen ulkopuolelle välittyvien keskustelunavausten syntymisen. Noin puolet vastaajista toi ilmi ajatuksen siitä, etteivät nykypäivän ideologiset linjaukset kulje puoluerajoja pitkin ja että sitoutuminen vain vanhoihin ideologisiin rajoihin saattaisi kangistaa ajattelua ja pelottaa pois tutkijoita ja tavallisia kansalaisia, jotka muuten saattaisivat innostua toiminnasta.

Lyhyesti sanottuna tätä mieltä olevien vastaajien huolena oli, että think tankien osaksi tulisi lopulta toimia tietynlaisena puolueen mainostoimistona ja ideanikkarina, keksiä sopivat perustelut puolueen tavoitteille. Tällöin tutkimustoiminnan tavoite uusien mahdollisten tulevaisuuksien maalailijana vesittyisi.

Samankaltaisen huolen tuo esiin myös yhteiskuntatieteiden tutkija Sami Borg. Borgin mukaan puolueiden oman tutkimustoiminnan vahvistaminen think tank -organisaatioiden avulla ei ole ongelmatonta. Tutkimuksen laatu ja asema herättäisivät kysymyksiä ja kriittistä keskustelua. Lisäksi Suomen suppeissa olosuhteissa puoluepoliittisille organisaatioille ei olisi taattavissa

kovin laajoja työskentelyresursseja ja tästä syystä olisi vaikea kuvitella niiden toiminnan yltävän tutkimuksellisesti korkealle tasolle. (Borgin haastattelu)

Tästä huolimatta Borg pitää perusteltuna tavoitetta tukea puolueiden ohjelmatyötä tutkimustyöllä. Toisaalta ohjelmatyön kehittämisessä olisi hänen mukaansa vältettävä tutkimusvetoista asiantuntijavaltaistumista, koska ohjelmatyöllä on ollut tärkeä sisäistä demokratiaa tukeva rooli puolueorganisaatioissa. (ibid.)

Think tank -kokeiluun osallistujat pitivät tiukkaa puoluesidonnaisuutta ongelmana myös viestin välittyvyyttä ajatellen. Tutkimus on helppo ohittaa päivänpoliittisena taktikointina, mikäli se leimautuu puolue toimiston kyljessä tehdyksi. Tätä kantaa ovat tuoneet esiin myös yhdysvaltalaisen think tankien näkyvyyttä laajalla mediatutkimuksella selvittäneet Andrew Rich ja R. Kent Weaver. Tutkijoiden mukaan think tankin selkeällä puoluekannalla on vaikutusta viestin välittymiseen. Median edustajat haluavat välttää leimaantumista ja luottavat siksi tiedonlähteinä think tankeihin, jotka ovat puoluesidokseltaan neutraaleja. (*Harvard international journal of press/politics*)

Samaa mieltä ovat sekä valtio-opin professori Ilkka Ruostetsaari että tutkija Sami Borg. Ruostetsaaren mukaan think tankien uskottavuus jää heikoksi, mikäli niistä tulee puolue toimistojen tai eduskuntaryhmien tutkimusosastoja. Tällöin esitetyt näkemykset lokeroitetaan helposti puolueiden näkemyksiksi eikä niistä synny keskustelua. (Ruostetsaaren haastattelu)

Borg painottaa, että puolueita lähellä toimivien think tankien yksittäiset kannanotot olisivat mitä luultavimmin julkisen keskustelun kannalta ongelmallisia. Huomio kiinnittyisi liiaksi tutkimuksen yksityiskohtien ja sidonnaisuuksien kommentointiin. Toisaalta think tankin suhde puolueen viralliseen linjaan saattaisi olla joskus myös kriittinen ja tätä media rakastaisi. Borgin mukaan ei ole kuitenkaan lainkaan selvää, selkiyttäisivätkö think tankit yleensä ottaen puolueiden poliittista linjaa. (Borgin haastattelu)

Toisaalta, vaikka sidos puolueisiin puhutti, koettiin kaikilla hankkeen toteuttajatahoilla, että think tank -toiminta voi, ja sen on myös mielekästä erota akateemisesta tutkimuksesta ja olla selkeän arvopohjaista ja nopeammalla aikataululla toteutettua. Arvopohja olisi kuitenkin ilmaistava selvästi ja julkisesti, jotta tutkimuksen läpinäkyvyys ja luotettavuus säilyisivät. Samankaltaista ajatusta on akateemisessa maailmassa tuonut esiin muun muassa Donald Abelson. Hän tekee selvän eron puolueen osana toimivien ja tiettyä ideologiaa ajavien think tankien välille. Toisia yhdistää aate, toisia myös isäntäorganisaatio sekä vaali- ja valtatavoitteet. (*Foreign Policy Agenda 11:2002:Abelson*)

Mitä think tankien organisoinnista Suomessa voi siis tulevaisuutta ajatellen sanoa?

Haastattelujen perusteella nousi esille muutama keskeinen asia. Ensinnäkin liki kaikki haastatellut painottivat, että tehdyn työn todellinen laatu ja think tankin toimivuus uusien ajatusten esille tuojana ovat organisaation konkreettista muotoa tärkeämpiä tekijöitä.

Toiseksi think tankin muotoa valittaessa on jatkon kannalta keskeistä määritellä, mitä think tankin toiminnalta halutaan. Puolueita lähellä ja niistä erillään toimivat organisaatiot saattavat vastata osittain eri odotuksiin. (ks. luku 4)

Kolmanneksi, Kansanvalta 2007 -toimikunta esitti mietinnössään (s. 12), että mahdollinen julkinen tuki think tankeille tulisi kanavoida nimenomaan olemassa olevan puoluekoneiston kautta. Tämän selvitys antaa aihetta miettiä, halutaanko think tankeille myönnettävät resurssit kohdistaa vain perinteistä poliittista koneistoa lähellä toimiville organisaatioille. Tämä ei välttämättä palvele parhaalla tavalla kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman sisään kirjoitettua tavoitetta mahdollisimman monipuolisen julkisen keskustelun synnyttämisestä. Think tank toimintaan osoitetun rahan voisi jakaa painottaen entistä enemmän perusteltuja työsuunnitelmia ja toteen näytettyjen ansioita ja painottamatta organisaation muotoa.

Selvää tietenkin on, ettei mikään estä monilla eri tavoilla organisoitujen think tankien syntyä ja toimimista Suomessa. Tutkimustyöllä voi olla oma roolinsa puolueen lähellä ja oma roolinsa siitä etäällä. Tällainen monipuolisuus olisi julkisen keskustelun vivahteita ajatellen jopa toivottavaa. Olennaista on, että tutkimusyhteisö määrittelee alusta asti selvästi, mikä on sen työn todellinen tavoite ja kohderyhmä. Kuten mm. Abelson on todennut, harvan think tankin resurssit riittävät niin tehokkaaseen toimintaan, että se saavuttaisi monia eri tavoitteita ja kohderyhmiä.

"Voiko ylipäättään syntyä luovia ideoita ja luovuuden taloutta, jos ei ole luottamusta? Jos valtion pitää edelleen määrätä tarkat struktuurit siitä, miten tällainen [think tank -toiminta] pitää organisoida. Sellainen ei oikein ole tätä vuosituhatta."

– Kristiina Kokko, koulutussuunnittelija, Kansio

"On surullista, jos ajatellaan, että tämä think tank -asia olisi pois puolueelta, tai jos puolueet ajattelevat, että tämä on lisäarvoa ainoastaan ja vain niille. On myös surullista, jos ajatellaan, että tämä olisi pois kansalaisjärjestöiltä. Tämäntyyppistä think tank -toimintaa voi olla niin moniperustaista."

– Erkki Koskiniemi, pääsihteeri, KSL

"Yksi huoli on tietysti puolueiden aseman ja organisaatioiden järjestäminen, mutta minun mielestäni suurempi kysymys on kuitenkin se, miten tässä maailmassa selvittää, mitkä ovat niitä ratkaisuita. Jos rahaa tulisi jakaa näiden kahden välillä, niin minä kyllä painottaisin jälkimmäistä."

– Matti Kalliokoski, ohjausryhmän pj., MSL

"Think tank -toiminnan tulevaisuus ja menestys riippuvat paljon siitä, kuinka itsenäisesti ja vapaasti tällaiset laitokset kykenevät toimimaan puolueiden lähimaastossa. Jos think tankit jähmettyvät esimerkiksi puolueiden työryhmien alaisuuteen, niistä ei ole juuri iloa."

– Jorma Turunen, pääsihteeri, TSL

"Koko kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma lähtee hyvin paljon perinteisistä puolueista. Ja koska se on puolueiden koostama ja hallituksen rakentama työkalu, niin kyllähän nämä tahot silloin pyrkivät uudistamaan sen avulla sitä omaa ideologista pohjaansa."

– Alekski Neuvonen, projektipäällikkö, Vihreä Sivistysliitto

"Kyse on siitä, keksitäänkö perustelut tehdyille päätöksille, vai yritetäänkö esittää kysymyksiä, joista pitää tehdä päätöksiä. Silloin tietenkin riippumatta siitä, kuinka think tankit on organisatorisesti sijoitettu, tärkeintä on tietynlainen itsenäisyys, että think tank itse asettaa työssään kysymykset."

– Peter Ekholm, OTL

5.3 Toiminta jatkossa

Think tank -kokeilun konkreettisin saavutus oli, että se innosti jatkamaan samankaltaista toiminta myös tulevaisuudessa. Tämä oli nähtävissä jo vuoden kuluessa. Oikeusministeriössä koettiin tarpeelliseksi, että toimintaan jatkossa olisi myös taloudelliset mahdollisuudet. Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman ohjelmajohtaja Seppo Niemelä uskoo, että julkinen osarahoitus on pysyvä ilmiö, vaikka sen järjestäminen herättääkin edelleen useita kysymyksiä. (Niemelän sähköpostihaastattelu)

Käytännössä vuoden 2006 budjettiin kirjattiin 500 000 euron määräraha, joka annettiin kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman toteutukseen osallistuvan opetusministeriön ja ministeri Antti Kalliomäen jaettavaksi. Raha on tietynlainen pesämunna, jolla on tarkoitus tukea think tankien nykyistä vakituimpien rakenteiden pystyttämistä.

Avustus osoitettiin yleisavustuksena oikeustoimikelpoisille yhteisöille toimintaan, *"jonka tarkoituksena on tuottaa valtakunnallista yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevaa tutkimustietoa sekä edistää tutkimustiedon hyödyntämistä poliittisessa päätöksenteossa ja näihin liittyvää koulutus- ja julkaisutoimintaa sekä kotimaista ja kansainvälistä verkottumista."* (OPM)

Avustukset myöntöperiaatteiksi mainittiin:

1. Avustettava toiminta kohdistuu laaja-alaisesti yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta olennaisiin ongelmiin ja vaihtoehtoihin.
2. Avustuksen saajalla on avustus huomioonottaen riittävät edellytykset avustettavan toiminnan harjoittamiseen tai tuottamiseen tuloksellisella tavalla.
3. Avustuksen saaja esittää riittävän selvityksen siitä, millä tavoin avustettavan tutkimus- ja muun toiminnan tulokset on tarkoitus välittää yhteiskunnallisen päätöksenteon käyttöön. (ibid.)

Edellytyksen toiminnan valtakunnallisuudesta voi katsoa viittaavan siihen, ettei rahaa jaeta jatkossakaan pienille ja riippumattomille toteuttajille vaan ennemminkin samansuuntaisella puoluekarttaa myötäilevällä tavalla kuin jo toteutetussa hankkeessa. Erona edelliseen think tank -hankkeeseen on, että viestin välittyminen päätöksentekoon on painotetummin jo tuen myöntämisen ehtona.

Entä minkälaisia jatkohankkeita on suunnitteilla?

Kaikki vuoden 2005 hankkeeseen osallistuneet tahot ovat kaavailleet think tank -toiminnan jatkamista.

MSL perusti maaliskuussa 2006 yhdessä Edistyksellisen Tiedeliiton, Maaseudun Säätiön, Suomen Keskustan ja Svenska Folkskolans Vännerin kanssa Edistysmielisen tutkimuksen yhdistyksen. Sen tavoitteena on edistää yhteiskunnallista tutkimusta ja keskustelua rakentamalla askel askeleelta pysyvämpi think tank. Yhdistys määrittelee olevansa arvopohjaltaan edistysmielinen ja sivistysliberaali. Perustustiedotteessa todetaan:

"Ajatuspaja työskentelee arvopohjaisesti mutta itsenäisesti suhteessa poliittiseen päätöksentekoon. Se on yhteiskuntapoliittinen mutta ei puoluepoliittinen. Ajatuspajojen kautta

halutaan parantaa tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa ja tehdä tarvittaessa poleemisiakin keskustelunavauksia. Ratkaisut kuuluvat poliittiselle järjestelmälle. Arvopohjaisuuden lisäksi keskeisiä toimintaperiaatteita ovat poikkitieteellisyys, tulevaisuussuuntautuneisuus sekä kansantajuisuus."

Tällä hetkellä Edistysmielisen tutkimuksen yhdistys hahmottelee hankkeita, joista toiset ovat kevyitä ja lähinnä keskustelufoorumeita muistuttavia ja toiset näitä pitempiä ja vakavampia tutkimushankkeita. Tarkoituksena on myös laatia nopeassa tahdissa keskustelua herättäviä suppeita kirjallisia julkaisuja. Ajatuspajan työn keskeisiä teemoja ovat kansalaisten poliittisen osallistumisen vahvistaminen ja lähidemokratia, mahdollisuuksien tasa-arvo ja syrjäytymisen ehkäiseminen, yhteiskunnan muutoskyky ja kestävä kehitys sekä Suomi osana EU:a ja kansainvälistä yhteisöä. Tavoitteena on, että ajatuspaja kykenee myös näiden aihepiirien ulkopuolella reagoimaan nopeasti päivänpolttaviin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

KSL:n think tank -hankkeeseen osallistuneet tahot ovat puolestaan perustaneet Vasemmistofoorumi -nimisen yhdistyksen. Sen jäseniä ovat KSL:n lisäksi Vasemmistoliitto sekä vasemmistotaustainen Yrjö Sirolan säätiö. Yhdistyksellä on toimitilat KSL:n toimiston yhteydessä sekä uusi, aluksi osa-aikainen työntekijä. Vasemmistofoorumilla on myös internet-sivusto, jonka sisältöä kehitetään parhaillaan.

Yhdistyksen tarkoituksena on tuoda uutta sisältöä yhteiskunnalliseen keskusteluun, tarjota tilaisuuksia korkeatasoiselle poliittiselle keskustelulle, analyysille ja julkaisutoiminnalle sekä rakentaa vasemmistolaiseen arvopohjaan perustuvaa yhteistyöverkostoa puoluepolitiikan korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä eri alojen asiantuntijaorganisaatioiden välille.

Arvopohja on määritelty vasemmistolaiseksi. Tarkoituksen on kuitenkin säilyttää toiminnallinen etäisyys niin puolueeseen kuin Kansan Sivistystyön Liittoon. Vuoden 2006 aikana Vasemmistofoorumi pyrkii hankkimaan pysyvää henkilökuntaa ja rakentamaan pysyvän think tank -toiminnan perustan. Yhdistys aikoo aluksi keskittyä tekemään itsensä näkyväksi ja luomaan ja kehittämään asiantuntijaverkostoa sekä kotimaassa että ulkomailla. Tässä tarkoituksessa Vasemmistofoorumi aikoo järjestää kaksi asiantuntijatapahtumaa ja tuottaa kokoelman niihin pohjautuvia keskustelupuheenvuoroja. Vuoden 2006 toiminnan keskeisinä teemoina ovat aktiivinen kansalaisuus, valta ja demokratia. Järjestettyjen tapahtumien ja koottujen puheenvuorojen pohjalta julkaistaan kirjallinen raportti.

Vihreän Sivistysliiton hankkeen projektijohtajana toiminut Aleksi Neuvonen on puolestaan perustanut yhdessä FM ja toimittaja Riku Siivosen kanssa Demos Helsinki -nimeä kantavan riippumattoman yhdistyksen. Think tank -toiminta on käynnistynyt Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran tuella, jolle Demos Helsinki tekee tutkimusta julkisten palvelujen tulevaisuudesta ja hyvinvoinnin muutoksesta. Yhdistys ei ole organisaatioiltaan puoluesidonnainen.

Vihreässä Sivistysliitossa sen sijaan kaavaillaan kehityskysymyksiin keskittyvää think tank -tyyppistä toimintaa. Tarkemmat suunnitelmat ovat toistaiseksi riippuvaisia rahoituksesta.

Kansallisen Sivistystyön Liitto (Kansio) puolestaan suunnittelee toteuttavansa think tank -jatkohankkeen, joka käsittelee köyhyyttä ja kannustavuutta asiakokonaisuutena. Toisena hankkeen tavoitteena on tehdä esitys siitä, miten think tank -toiminta pitäisi jatkossa puolueyhteisössä organisoida: tulisiko puolueen perustaa oma säätiö, tulisiko Kansion roolia laajentaa vai tulisiko think tank -toimintaa varten perustaa erillinen yhdistys. Työn toteuttajaksi

palkataan ulkopuolinen henkilö, joka tekee yhteistyötä niin puoluetoimiston kuin eduskuntaryhmän kanssa.

Työväen Sivistysliitossa aiotaan jatkaa think tank -tyyppistä toimintaa Työväen Akatemian ja syntyneiden verkostojen kautta. Tarkempia suunnitelmia ei ole. TSL tai TA eivät hakeneet opetusministeriö tukea vuodelle 2006. Sdp:tä lähellä toimivista järjestöistä sitä haki puolueen yhteydessä toimiva Kalevi Sorsa -säätiö.

Päätelmät

Vuonna 2005 toteutettu Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman alainen ja oikeusministeriön koordinoima think tank -kokeilu onnistui erilaisten think tank -toimintamuotojen kokeilussa hyvin. Vuoden aikana synnytettiin viisi toisistaan eroavaa ajankohtaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä kartoittavaa prosessia, joiden tuloksena syntyi viisi kirjallista, globalisaatiota käsittelevää raporttia. Toteutustapojen kokeilusta saatiin entistä konkreettisempaa tietoa siitä, miten think tank -toimintaa voidaan Suomessa kehittää ja jatkaa.

Suomalainen poliittinen keskustelu ja sitoutuminen politiikkaan on heikkoa verrattuna vastaavaan i muissa Pohjoismaissa (Borg 2005, 85–86). Kokeilu kuitenkin osoitti, että halua ja eväitä muutokseen on. Think tank -hankkeeseen osallistuneet innostuivat jatkamaan ja kehittämään ajatuspajatoiminnan suomalaisia muotoja niin, että niissä ja niiden avulla käytäisiin jatkossa perustavanlaatuisia yhteiskunnallista keskustelua. Think tankeissa tehty työ haluttiin jatkossa välittää entistä paremmin poliitikoille, medialle ja tavallisille kansalaisille ja tätä kautta oikeiksi keskusteltaviksi päätöksenteon vaihtoehdoiksi.

Tässä selvityksessä esille nousi joitakin think tankien tulevaisuuden tehokkaan toiminnan ja kannalta keskeisiä kysymyksiä.

Ensinnäkin, kokeilussa think tankien työ oli ensisijaisesti suunnattu poliittisille puolueille. Nähtävissä oli joitakin, joskin heikkoja, merkkejä siitä, että vuoden aikana julkaistujen think tank raporttien sisältö olisi välittynyt puolueiden päätöksentekoon ja ohjelmatyöhön. Silti harva kansanedustaja tai puoluetoimija piti think tank -aihetta selvityksen tueksi tehtyyn kyselyyn vastaamisen arvoisena. Harvat vastaajat eivät olleet tietoisia tehdyn kokeilun sisällöstä. Tästä voi päätellä, että think tankeilla on melkoisesti maata käännettävänä. Ajatustyön tuloksista on siis osattava viestiä ammattitaitoisesti niin, etteivät uutta luovat yhteiskunnalliset ajatukset jää ainoastaan think tank -joukon keskinäiseksi keskusteluksi. Työhön tarvitaan sekä koulutettua henkilökuntaa että taloudellisia resursseja.

Think tankien toisena tulevaisuuden haasteena onkin juuri rahan haaliminen. On toivottavaa, että tutkimusorganisaatiot onnistuvat luomaan itselleen riittävän laajan ja vakaan rahoituspohjan. Yhteen tai kahteen rahoittajaan tai yksittäisiin projektitukiin luottaminen saattaa pahimmassa tapauksessa kyseenalaistaa tehdyn työn riippumattomuuden ja luotettavuuden. Selvitystä varten haastatellut kokivat, että vastausta rahoituskysymykseen on tulevaisuudessakin haettava julkiselta taholta. Sitä, kuinka paljon tukea olisi saatavissa muun muassa yritysmaailmasta ja yksityisiltä säätiöiltä, ei ole ollut tämän työn puitteissa mahdollista selvittää kuin keskustelun tasolla.

Kolmas selvityksen esille tuoma seikka ja haaste think tankien tulevaisuutta ajatellen liittyy niin ikään niiden rahoitukseen ja tätä kautta niiden organisaatioon. Haastattelujen ja aikaisemman think tank -tutkimuksen perusteella on perusteltua esittää kysymys: onko think

tankien julkisen tuen kanavoiminen poliittisten puolueiden kautta tai tuen osoittaminen vain niitä lähellä toimiville tahoille paras mahdollinen ratkaisu? Uusien yhteiskunnallisten avausten ja ajatustyön tekeminen monin eri tavoin organisoiduissa, itsenäistä ajatustyötä tekevissä tutkimusyksiköissä saattaisi palvella paremmin tai vähintään yhtä hyvin kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman sisään kirjoitettua tavoitetta kohentaa kansanvallan tilaa. Puolue voi saada tutkittua tietoa päätöksentekonsa ja ohjelmatyönsä tueksi myös yksiköiltä, jotka eivät toimi varsinaisesti yhteydessä niihin.

Toisin sanoen, think tankien tulevaisuutta mietittäessä etusijalle tulisi tutkimusorganisaatioiden muodon sijaan asettaa niiden tuottama sisältö. Tällainen tarkastelutapa palvelee varmasti parhaiten kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman ja Kansanvalta 2007 -työryhmän tavoitteita piristää suomalaista poliittista keskustelukulttuuria ja kohentaa koko kansanvallan tilaa.

Lähteet

Abelson D: *Do Think Tanks Matter? Assessing the Impact of Public Policy Institutes*. McGill University Press, 2002

Abelson D.E. 2004: "The Business of Ideas: The Think Tank Industry in the United States," teoksessa, Diane Stone & Andrew Denham: *Think tank traditions*, Manchester University Press

Borg S. 2005: *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Suomessa ja European Social Survey. 2002*, oikeusministeriön julkaisuja 2005:3

Boucher S. 2004: *Europe and Its Think Tanks: A Promise to Be Fulfilled*, Notre Europe, Studies and Research n°35

Economic Reform Today: Ideas into Action: Think tanks and Democracy: An Interview with Phillip Truluck by the Center for International Private Enterprise (CIPE)

Foreign Policy Agenda 11/2002: Abelson D.: "Think Tanks and US. Foreign Policy: An Historical Perspective"

Foreign Policy Agenda 11/2002: McGann J.: Think Tanks and the Transnationalisation of Foreign Policy

Harvard international journal of press/politics, vol:5 nr:4 s.81, 2000: Rich A.&Weaver Kent R.: Think Tanks and the US Media

Heritage Foundation: www.heritage.org

Heritage Foundation (budjetti):

<http://www.heritage.org/About/loader.cfm?url=/commonspot/security/getfile.cfm&PageID=78984>

Jean Jaures Foundation (budjetti):

http://fondatn7.alias.domicile.fr/affiche_page.php4?IdSite=1&IdRub=40&Id=433

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma: <http://www.om.fi/uploads/3br9ngd.pdf>

Kansanvalta 2007 -toimikunnan mietintö: <http://www.om.fi/31687.htm>

Mair P. 2002: *Populist Democracy VS. Party Democracy*. Paper for presentation to the ECPR Workshop on Competing Conceptions of Democracy, University of Copenhagen, kirjoituksessa Pekonen K. 2006: *Poliittisten puolueiden ajankohtaiset haasteet*: <http://www.valt.helsinki.fi/vol/spj/lectures/Pekonen.htm>

McGann J.G.&Boucher S. 2004: *Think Tanks in Europe and US: Converging or Diverging?*

McGann J.G.: "Academics to Ideologues: A Brief History of the Public Policy Research Industry", *PS: Political Science and Politics*, 25 (4): teoksessa Stone D. 1996: *Capturing the Political Imagination, Think Tanks and the Policy Process*, Bookcraft

Niemelä S. 2004: Henkilökohtainen kannanotto Pertti Paasion toimikunnalle

NIRA Review summer 1998: Abelson D: *Think Tank Trends, Policy Experts and Political Pundits: American Think Tanks and the News Media*:
<http://www.nira.go.jp/publ/review/98summer/>

NIRA's World Directory of Think Tanks 2005: Tomoyuki S.: "September 11, Globalization, and Think Tanks, National Institute for Research Advancement"(NIRA)
<http://www.nira.go.jp/ice/nwdtt/2005/intro/intro2005.html#03>

Notre Europe: <http://www.notre-europe.asso.fr>

OPM: http://www.minedu.fi/opm/avustukset/tiede_yhteiskunta.html

Ricci D.M 1993: *The Transformation of American Politics: The New Washington and the Rise of Think Tanks*, Yale University Press

Stone D.&Denham A. 2004: *Think Tank Traditions, Policy Research and The Politics of Ideas*, Manhester University Press

Stone D.&Ullrich H. 2003: *Policy Research Institutes and Think Tanks in Western Europe: Development Trends and Perspectives*, Open Society Institute

Sundberg, J. 1996: Partier och partisystem i Finland. Schildts

Thunert M. 2004: "Think Tanks in Germany" teoksessa Stone D.&Denham 2004: *Think Tank Traditions, Policy Research and The Politics of Ideas*, Manhester University Press

Town and Country 1/1998, s. 103: Patricia Linden: Powerhouses of Policy

Turunen J. 2005: *Think tankit ja poliittiset säätööt Euroopassa. Esityksiä suomalaisista toteuttamismalleista*, oikeusministeriön julkaisuja 2005:4

Ulkopolitiikka 3/2001: Ekholm P. ja Forsberg T.: Think tankit integraation asiantuntijoina, Euroopan ulkopoliittisten tutkimuslaitosten kenttä hakee muotoaan

Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 1/2005: <http://www.vnk.fi/tiedostot/pdf/fi/93153.pdf>

Washington Mounthly 11/1999: Callahan D.: "The Think Tank as Falk: How Microsoft and other corporations use conservative policy groups"

Lisäksi think tank -kokeilun aikana julkaistut kirjat:

Ekholm, P. *Savonlinna Shanghai - Suuret suomalaiset pienessä maailmassa*. Kansallinen Sivistysliitto ry, 2005

Kolanen, R. (toim.) *Työtä! Hyvinvointi globaalissa murroksessa*. Tammerpaino 2006, Työväen Sivistysliitto

Möttölä M.: *Rohkeutta vai nihkeyttä? Suomalaisen kansallistunteen ja globalisaation suhde*. Maahenki Oy. 2005

Neuvonen, A. *Globalisaatio ja hyvinvointipalvelut*. Vihreä Sivistysliitto ry, 2005

Syvärinen K. & Kaakkurinniemi, T. toim. *Kohti punaista planeettaa. Työ, demokratia ja globalisaatio –hankkeen loppuraportti*. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry, 2005